AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Güzellik
maharettir !......
Cildinizin bakımına ehemmiyet vererek gençlik taravetinizi bir kat daha artırabilirsiniz bunun için Geceleri HAVILLAND COLD CREAM, Gündüzleri HAVILLAND VANISHING CREAM'i kullanınız.
Havilland

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 3, Cilt : IX, Sayı 150

Rüzgarlı Bok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 688 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

Müessisi :

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri
Yusuf Ziya ADEMHAN

*

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ül Müdür:
Tarık HALULU

*

Umumi *Neşriyat Müdürü*
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :
TURHAN

●

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe:*
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

●

Abone *Şartları :*

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

İlân Şartları :
3 renkli arka kapak tam Sayfa : 350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

●

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 21.3.1957

Kapak resmimiz:

İhsan

Yemine sadakat

Kendi Aramızda

Yumuşama hakkında

AKİS'in son sayısında bilhassa üzerinde durulan nokta şu: İnönü nutkunda "hiç Ur husus! maksadı bulunmadığı"nı ısrarla belirtmiş. Hususi maksat?. Yani damadını hapisten kurtarmak.. Bunun için de İktidar lideriyle "hususi temas'tan kaçınıyormuş. Ama su sırada değil Metin Toker hapisten çıkarılsa, sadece bir basın suçlarının affi tasarısı . Meclise getiriliverse herkes bir hususi temastan - ister vuku bulsun, ister bulmasın - şüphelenmiyecek mi?

Necati Yalvuz • İzmir

●

AKİS, İnönünün büyük bir diplomat olduğu kadar iyi bir satranççı olduğunu söylemekte ve bütçe müzakereleri sırasında yaptığı konuşmayı vezir gambitine benzetmektedir. Halbuki bir sulh taarruzunda bulunan İktidar liderine karşı yapılan bu mükemmel manevra neticeyi lehine çevirmek için, tavizlerde ve mühimce fedakârlıkta bulunmak demek olan vezir gambitinden ziyade hasmı, şah-kale, şah-vezir açmazlarından birine sokma sekline benzemektedir. İnönü o konuşmasıyla İktidara hiç bir tavizde bulunmamış, bilâkis rejim dâvasında olsun, basın hürriyetinde olsun diğer bütün antidemokratik kanunların geri alınmasını istemekte devam edeceğini belirtmiştir.

A. Cemalettin Cem - İstanbul

*

İnönünün İzmire gelişi ve büyük bir tezahüratla karşılanışı, bu meyanda kendisine ne sevgi tezahürü olarak binlerce Egelinin "Şa şa şa, İsmet Pasa çok yağa" diye bağırması, bindiği otomobilin havaya kaldırılması hâdiseleri bizlere hakkıyla eski günleri hatırlattı. Bu gibi gösteriler ve tezahürlerin yasak olmasına rağmen» polisin bun. lara yalnız seyirci olarak kalması ve hiçbir suretle mani olmak cihetine gitmeyişi, doğrusu takdire sayan bir harekettir, Şüphesiz bu D. P. nin eski Cumhurbaşkanına verdiği ilk "hediye" olsa gerek. En büyük temennimizi D. P. nin "hediyeler kesesi"ni diğer muhalefet parti ve liderlerine de açması ve bunların çeşitli olmasıdır.

Zeki Günaltay - İzmir

●

İnönünün Mecliste yaptığı son konuşmadan sonra İktidar ile Muhalefet arasındaki gerginlik oldukça yumuşadı ve bu durumun ilk meyvası, -Kırşehirin tekrar vilâyet olması hususundaki tasarı - umumi efkâr tarafından iyimserlikle karşılandı. Şimdi herkeste İspat hakkı, Basın kanunu, Üniversite muhtariyeti. Hâkim teminatı gibi demokratik rejimin birer temel taşı olan hususların tekrar gözden geçirileceği ümitleri belirmeye başladı. Bunların hepsi iyi temenniler.. Ama bugün için düşünülmesi imkânsız şeyler. Hocaya sormuşlar: Hoca Allah fakiri sevindirmek için ne yapar? Hoca gayet ciddi, bunu bilmiyecek ne var demiş: Önce en kıymetli bir şeyini kaybettirir, sonra da bulduruverir! Şu son Kırşehir hâdisesi de bu hale ne kadar uygun. Lâkin kaybettiğimiz o kader çok şey ve sevinmesi gereken o kadar çok insan var ki bu işlerin düzeleceğine insanın bir türlü aklı ermiyor.

Erol Özboyar - Bursa

Basın hakkında

AKİS ne zamandan beri Başbakanın basın toplantılarına çağırılmadığından bahsedip durur. Dünya yazı işleri müdürünün başına gelenleri okuduktan sonra her halde oturup halinize şükrediyorsunuzdur. Öyle ya.. Davet edilip de kapıdan çevrilmektense hiç çağırılmamak çok daha iyidir de..

Zeki Başal - İstanbul

●

Başbakan son basın toplantısında, "Amma garip basın toplantısı, kimse sual sormuyor" demiş. Resmi ilânlar ve diğer malzeme tahsisleri dolayısıyla gazete sahipleriyle hükümet arasındaki münasebetleri bilenler re kendiliklerinden sual soran yazı isleri müdürlerinin basına gelenleri öğrenenler ise sual sorutmamasına değil, sorulmasına şaşıp şaşıp kalmaktadırlar.

M. Nuri Tüzer • Ankara

●

Bir gazetecinin vazifesi nedir? Şüphesiz hâdiseleri bitaraf olarak takip etmek ve inandığı şekilde yazmak. Esefle belirtmek lâzımdır ki su gecen birkaç seneden beri hâdiseler karşısında tarafsızlığını muhafaza edemeyip, inandığı şekilde yazamayan gazeteciler ve onların gazeteleri çoğalmış ve bugün bu çeşit gazetecilerin sayısı pek fazlalaşmıştır. Bu gibilerden fayda gelmiyeceği aşikârdır. Bunun aksine inandığı dâva için mücadeleyi göze alan gazeteciler pek, az ve sayılıdır. Gönül, onlar gibi hareket eden bir çok gazetecilerimizin var olmasını isterdi. Milletin emeli gerçek demokrasi ve serbest basındır. Zira serbest basınsız demokrasi olamaz.

Hikmet Aksoy - Vakfıkebir

AKİS'in 141 inci sayısında çıkan "Bağdat AKiS'i Sevmiyor" başlıklı makaleyi okudum: Bağdat hükümeti AKİS'İ Ankaraya şikâyet etmiş. İktidar organına "Mağşuş adamı", Havadis'in Bay Dülgerinin aynı zamanda kaleme sarıldıklarından şikâyet ediyorsunuz. Eden hakkında bir sürü Amerikan mecmualarında çıkan tenkit yazarlarını Vaşington'a şikâyet etmek İngiliz hükümetinin hatırından dahi geçmemiştir diyorsunuz.

Peki, bir anda Zafer'in "Mağşuş adamı'nın, Havadis'in Bay Dülgerinin kaleme sarılmadıklarını farzedelim. O halde "Şarklı" olduğumuzu yalnız Ahmet Emin Yalmanın "Mübarek ve mukaddes bir topraktan geliyorum..." demesiyle mi anlıyacaktık?

Doğan Bakanay • Sürmene

Millet

Sabırsızlar demokrasisi

Geçen haftanın sonunda İstanbuldan yükselen bir ses, hemen bütün bu hafta boyunca pek çok kim şeyi üzüntüde bıraktı. Ses, İktidar başkanının sesiydi. Üstünkörü kulak verildiğinde, gönül açıcı tarafı fazla değildi. İktidar lideri bir bakıma "Beni zorlanıyor sanmayın; gönlüm isterse mevzuatı değiştiririm. İktidar Muhalefetin her dediğini yapacak değildir" demeye getiriyordu. Üzüntü uyandıran bu oldu ve hem bir çok politikacı, hem de asıl' mühimi, büyük kitleler bir defa daha "aynı oyun"un oynandığı şüphesine düştüler. Geçen hafta sıyrılan bulutlar, bu hafta tekrar göğe doluyor gibi oldu. Halbuki aslında İktidar lideri, söylemesi tabiî olan ve beklenmesi' gereken sözler söylemişti. Meselelerin bir günde halledilmesini temenni, çocukluktu.. Ama İktidar liderinin de sabırsızlara hak vermesi lâzımdı. O kadar çok ıstırap ve huzura öylesine iştiyak vardı ki...

Millet, Başbakanın basın toplantısındaki bir mühim hususa dikkat etmeliydi: Bugünkü hava içinde "malûm kanunlar"ı müdafaa, onları haklı kılmak ne kadar güçleşmişti! Sözleriyle kısa vadede büyük tesir yapma mütehassısı olan iktidar lideri bu defa en ufak başarı gösterememişti. İnönünün İzmirde "hiç bir hususi hesabım yoktur" demesi nasıl "zaruret" kokuyorsa, Menderesin "malûm kanunlar"ı müdafaası da öyle "zorlama" hissi uyandırıyordu. Zira bütün o mevzudaki lâflar, bir incir çekirdeğini dolduracak cinsten değildi.

Ümit şuradaydı: "Hususî hesabı vardır" diyenlere rağmen İnönü büyük bir medenî cesaretle doğru bildiği politikaya devam edeceğini ve bunu kabul ettireceğini bildirmişti. Park Otelden çıkanlardan bir çoğu, geçen haftanın sonunda Menderesin "Zorlandı da yaptı" diyenlere ve diyeceklere rağmen huzurun akislerini mevzuata teker teker, ama ümitsizliği kesin kılmıyacak bir tarzda intikal ettirmek medenî cesaretini göstereceği intibaı içindeydiler.

Kırşehir vaadini takip edecek bir adımı, bugünlerde beklemek hata olmamalıydı.

Oralarda ve Buralarda

Oralarda bir gazetecinin yazı işleri müdürü, başka gazetelerin yazı işleri müdürleri alındığı halde, tamamiyle hususi sebeblerle bir başbakanın basın toplantısına alınmasın!. Başbakan karşısında bir tek, ama bir tek gazeteci bulamaz.

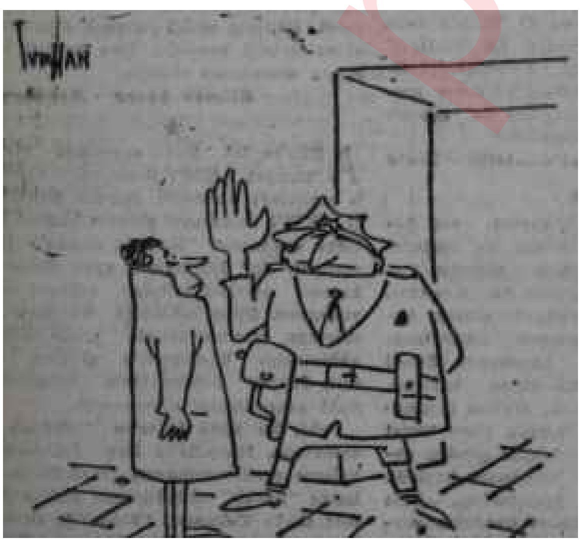
Buralarda... Hani, Ali İhsan Göğüsün kapıdan çevrildiği basın toplantısında bırakınız öteki gazetecileri, bizzat Falih Rıfkı Atay Başbakanın yanında mütebessün arzı endam ediyordu da..

Toplantılar

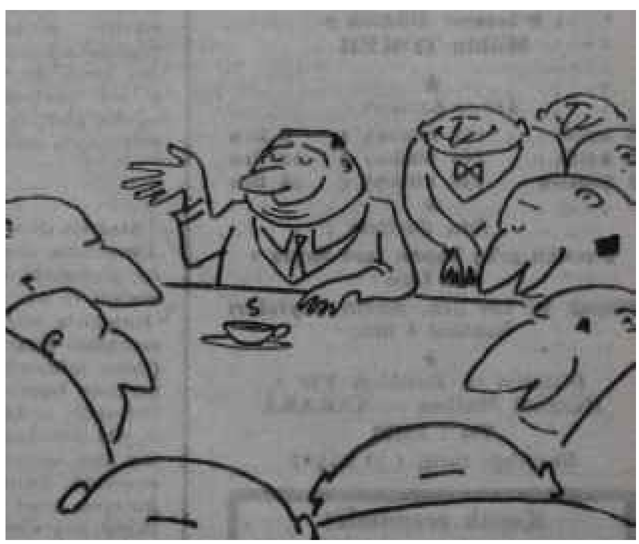
Söylenmesi gereken sözler

C. H. P. Genel Başkanının İzmir nutkundan sonra bütün gözler. gecen haftanın sonunda İstanbula, Park Otele çevrili idi. Zira İktidar liderinin bu otelde yaptığı mutad aylık toplantıda, İnönünün nutkunu cevap vereceği biliniyordu. ,

Başbakan basın toplantısının yapıldığı salona gelip yerini aldığı zaman çok neşeli görülüyordu. Sağında Namık Gedik, solunda ise Emin Kalafat vardı. Fatin Rüştü Zorlu toplantı masasına değil, hemen Başbakanın arkasındaki bir iskemleye oturmuştu. Başbakan yerine yerleşip son derece şık, gri kruvaze elbisesinin düğmesini çözdü ve dirseklerini masaya dayadı. Sonra mümeyyizleri hiçe sayan çok çalışkan bir talebenin güveniyle "Buyrun beyler, suallerinizi bekliyorum" dedi. Dedi ve fakat ortalıktan çıt çıkmadı. Saniyeleri dakikalar kovaladıve bu dakikaların sayısı çoğaldıkça Başbakanın yüzündeki tebessüm genişledi. Nihayet gene Başbakanın sesi duyuldu: "Şu anda dünyanın en garip basın toplantısında bulunuyoruz". Durum hakikaten garipti, kimse sual sormuyor ve bizzat Başbakan bu hale gülüyordu. Nihayet buzlar çözüldü ve sualler sorulmağa başlandı. Bu suallerden Kıbrısla ilgili, olanını cevaplandırmayı Fatin Rüştü Zorlu'ya bırakan Başbakanın konuşması hakikaten C.H.P. Genel Başkanının İzmir nutkuna tam bir cevap teşkil ediyordu. İktidar lideri de, İnönünün İzmir nutkunda yaptığı gibi üslûbun yumuşaklığına itina gösteriyor ve tıpkı İnönü gibi, bugüne kadar taraftarı olduğu fikirleri müdâfaa ediyordu. Başbakanı dinleyenler, ilk anda değişikliğin sadece üslûpta olduğunu zannettiler. Ama Başbakanın söylenmesi gereken bütün sözleri söylediği muhakkakta. Bu arada Başbakanın bir suali cevapsız bıraktığı da gözden kaçmadı. Milliyet yazı işleri müdürü Abdi İpekçi.

BUNDAN EVVELKİ TOPLANTIDA MENDERESE SUALLER SORAN ALİ İHSAN GÖĞÜŞ SON BASIN TOPLANTISINA ALINMADI

SON BASIN TOPLANTISINDA MENDERES DÜNYANIN EN ACAİP BASIN TOPLANTISINDÂYIZ HİÇ SUAL SORULMUYOR DEDİ.

ADEMHANIN KESİLEN SAÇLARI...

Temyiz Mahkemesi 8. Ceza Dairesinin Yusuf Ziya Ademhan hakkındaki bir mahkûmiyet kararını tasdik etmesinden sonra AKİS'in artık çıkıp çıkmıyacağını değil da yeni sahip ve yazı işleri müdürünün kim olacağı merak edildi. Bu sebeble ihtimal birçok okuyucular AKİS'in bu sayısını ellerine alır almaz hemen üçüncü sayfayı çevirecekler ve AKİS'in yeni sahip ve yazı işleri müdürünün adını okuyacaklardır: Tarık Halımı.. Tarık Halulu da tıpkı Metin Toker gibi, Cüneyt Arcayürek ve Yusuf Ziya Ademhan gibi genç nesilden bir gazetecidir ve yası işleri müdürlüğüne Tarık Halulunun gelmesiyle AKİS kir milimetre olsun yolundan ayrılacak değildir.

Metin Toker, Cüneyt Arcayürek ve Ademhan misallerinden sonra iyice anlaşılmıştır ki AKİS'in yazı işleri müdürlüğü ile hapishane arasındaki mesafe zannedildiğinden çok daha kısadır. Bu misallerin ortaya koyduğu bir diğer hakikat da AKİS'in çıktığı günden bugüne kadar birçok yazı işleri müdürü değiştirmesine rağmen, hüviyetinde en ufak bir değişikliğin görülmesine imkân olmadığıdır. Esasen böyle bir değişikliği beklemek saçma değil midir? AKİS'e herhangi bir mecmua gözüyle bakmak hatalıdır. Metin Tokerin geçenlerde Ankara Toplu Basın Mahkemesi önünde söylediği gibi, AKİS'in değişmesini beklemek beyhudedir; afra AKİS bir zihniyettir. Bu zihniyeti yaratan âmiller ortadan kalkmadıkça, sahibi şu veya bu olsun, AKİS hiç değişmiyecektir. Bu imkansızdır.

AKİS, - beğensin veya beğenmesin - daima kanunlara riayetkar kalmaya çalışmıştır ve aynı AKİS hür yaşamak azmindeki insanların mecmuası olmak arzusundadır. AKİS mensupları buna kalplerinin bütün ateşi ve samimiyetiyle inanmış insanlardır. Hür yaşamak, sadece arzu etmekle elde edilen bir nimet değildir. Mücadele ve fedakârlık ister; azim ister, bir vazife şuuruna ihtiyaç gösterir. İşte AKİS bu mücadele yolundadır. Bu vazifenin ifası sırasında basın mevzuatının çok ihatalı maddeleriyle neşredilen yazılar arasında bazı rabıtalar kurmak savcılar için mümkün olmakta, AKİS aleyhinde dâvalar açılmaktadır. Bu dâvalardan bazıları mahkûmiyetle neticelendikçe ve AKİS'in yazı işleri müdürleri hapishanede toplanmağa başladıkça yerlerini yenilerinin almasından tabii ne olabilir ki?.. Maksat AKİS'ta çıkmasıdır ve bu, muhakkak temin edilecektir. Hür yaşamak için böyle suçlardan hapsedilmeyi şerefsizlik değil, şeref sayan tasanlar mevcut oldukça AKİS'in hapse giden yazı işleri müdürlerinin yerlerini yenileri alacaktır.

AKİS'ten cezaevine giden ilk yazı işleri müdürü Cüneyt Arcayürek olmuştur. Arcayürek tevkif edilmiş, saçları kesilmiş, 21 gün hapis yattıktan sonra kefaletle tahliye edilmiş ve sonunda beraat etmiştir. Toker bilindiği gibi Dr. Sarol dâvasından mahkûm olmuş, Temyizin kararı tasdiki üzerine tevkif edilmiş ve cezaevinde saçları kesilmiştir. Günü dolunca elbette üzerine kapanan demir kapılar açılacak. Toker hürriyetine tekrar kavuşacaktır. AKİS yazı işleri müdürlüğü masasından hapishaneye giden üçüncü gazeteci Yusuf Ziya Ademhan, şu satırların yazıldığı sırada hapishane hazırlıklarını tamamlamakla meşguldür. Büyük bir vicdan rahatlığı içindedir. O kadar ki saçlarını, hapishane berberine zahmet olmasın diye şimdiden 2 numara makinayla traş ettirmeyi bile düşünmüştür.

Mahkûmların saçlarının makinayla traş edilmesi madem ki bir hapishane nizamıdır; hapishaneye gitmek üzere bulunan bir adamın yapacağı bir iş te elbette saçlarını traş ettirmek olmalıdır. Hem zaten saçın ne ehemmiyeti olabilir? Saçın bir hassası da uzamaktır. Saçlarının kökü kazınmadığına ve Ademhanın başı kesilmediğine göre tek* rar çıkacağı tabiidir. Saç kesilmesi meselesi karşısında "Sarhoş ile çirkin kadın "ın hikâyesini hatırlamamak kabil değil: Bir toplantıda çok sarhoş bir adamla çok çirkin bir kadın karşılaşmışlar. Kadın, erkeğin sarhoşluğunu başına kakınca şu cevabı almış: "Muhterem hanımefendi, itiraf ederim ki çok sarhoşum. Ama şimdi yatmağa gideceğim ve yarın sabah ayık bir adam olarak uyanacağım. Fakat siz ebediyen sabahları aynanızın karşısına geçtikçe çirkin bir sima görmekten kurtulamıyacaksınız.."

AKİS

C.H.P. Genel Başkanının Mecliste Bütçe müzakereleri, esnasında. İktidarla Muhalefetinle politika meselelerini enine boyuna görüşmesi için yaptığı teklif hakkındaki cevabının ne olacağını sormuş ve cevap alamamıştı. Başbakan basın toplantısı sona erip salondan ayrılırken suali hatırlamış göründü ve "Abdi beyi, bakın sizin sualinizi cevaplandırmayı unuttuk" dedi. Başbakan bu sözleri söylerken da gülüyordu.

Başbakan gazetecilerden ayrılırken bu basın toplantısının bir hususiyeti daha olduğu anlaşıldı. Hususiyet şuydu ki bu toplantıyı bir yemek takip etmiyecekti. Bundan evvelki toplantılarda âdet olmuştu; toplantı biter bitmez büfe açılıyor ve neşe içinde yemek yeniyordu. Gerçi Park Otele gelenler yemek değil, Başbakanın fikirlerini öğrenmek maksadındaydılar ama, bir kere âdet olmuştu. Yemek hikâyesinin iç yüzü şuydu: Geçen seferki toplantının bir hayli büyük yekûn tutan faturası Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası Başkanı Selim Ragıp Emece gönderilmiş ve başkan faturayı Başbakanlık Ö-

Ali İhsan Göğüş
Onuncu *köye doğru*

»1 Kalem Müdürlüğüne göndermişti. Özel Kalem Müdürü Muzaffer Ersü, toplantıyı tertip edenin Gazete Sahipleri Sendikası olduğunu hatırlatması üzerine işler çatallaşmış ve bu toplantı için yemek siparişi yapılmamıştı.

Kapıdan çevrilen gazeteci

Bu seferki toplantının basın çevrelerinde en fazla alâka uyandıran kısmı içerde değil, dışarda ve toplantının başlamasından evvel cereyan etti.

Park Oteldeki toplantıya gelen gazetecileri kapıda bir sivil polis karşılıyor, isimlerini soruyor ve elindeki listeye bakarak davetlileri içeri alıyordu. Bu esnada kapıdaki sivil polise zayıf, orta boylu, esmer ve genç bir gazeteci sokuldu ve kendisinin Dünya gazetesi yazı işleri müdürü Ali İhsan Göğüs, oldu-

Başbakan Adnan Menderes Park Oteldeki son basın toplantısında
Bu sefer meydan okuyan gazeteciler değildi

ğunu söyledi. Memur bermutad elindeki listeye baktı ve gazeteciye isminin yazılı olmadığım, binaenaleyh toplantıya katılamıyacağını söyledi. Gazeteci hayret içinde kaimıştı. Cebinde Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası başlığını taşıyan Başkan Selim Ragıp Emeç tarafından imzalanmış ve "Sayın meslekdaşım"' diye başlayan bir davetiye vardı. İlk akla gelen ihtimal, bir yanlışlık oldu. Liste gözden geçirilirken Gazete Sahipleri Sendikasının Umumî Kâtibi Naşit Hakki Uluğ işe müdahale etti. Naşit Hakkı Uluğ, Göğüşe içeride Dünyanın bir başka yazı işleri müdürüyle - Yekta Ragıp Önen birlikte oturan Falih Rıfkı Atayı durumdan haberdar etmesini tavsiye ediyordu. Ali ihsan Göğüş işte o anda neden listede isminin bulunmadığını anladı ve biraz öfke, çok çok da utanç duyarak Otelden ayrılmak üzere geriye döndü ve toplantıya gelen Başbakanla karşılaştı. Başbakana yol verenve hemen arkasındaki Gösahipleri gene yazı işleri müdürlerinin istifa mektubunu masalarında buldular. Genç gazeteci Park Otelin kapısından geri çevrilişinden çok, hâdisenin ertesi günü kendi gazetesinde olup bitenlerden bir tek satırla bahsedilmemiş olmasından dolayı üzüntü duyuyordu. Bu hal, kendisine reva görülen muameleden Falih Rıfkı Atayın daha önceden haberi olduğu kanaatını uyandırdığından genç yazı işleri müdürünün teessürü daha da artıyordu. İstifa mektubu işte bu teessür içinde kaleme alınmıştı.

Ali İhsan Göğüşün kapıdan çevrilmesi hâdisesi gazete sahipleri arasında değil ama, çalışan gazeteciler arasında da üzüntüyle karşılandı. İstanbul Gazeteciler Sendikası İdare Heyeti bu hafta Çarşamba günü ittifakla bir tebliğ yayınlayarak hâdiseyi esefle karşıladığım umumi efkâra açıkladı.

Ali İhsan, Göğüs, bilindiği gibi geçen basın toplantısında Başbakana en alâka çekici sualleri soran gazeteciydi.

C.H.P.

İnönüye "şimdilik" itimad

Geçen haftanın sonunda İstanbulda uzunca boylu, beyaz saçlı bir adam filerini soran genç gazete muhabirine:

"— Nihad Erimin fikrinin bizimle bir alâkası yoktur. Zaten Başbakanın fikrini de bir kaç gün sonra Basın toplantısında öğreneceğiz. Bunu daha evvel Nihad Erimin ağzından duymak mühim değildir" diyordu.

Sözlerden çıkan mâna, beyanatı veren zat için üstad profesörün artık, artık patronu vaziyetinde olan Başbakanın bir sözcüsü telâkki edildiğiydi ve bu bakımdan Nihad Erimin fikirlerinin C.H.P. nin değil - zira beyanatı yapan, C.H.P. nin yeni İstanbul İl Başkanıydı -, uygun düşse düşse Adnan Menderesinkilere tercüman sayıldığıydı. Hâdise son derece mühimdi, zira C.H.P. nin yeni İstanbul İl Başkanının adı Dr. Fazıl Şerafettin Bürge idi. Dr. Fazıl Şerafettin Bürge... Bundan üç sene kadar evvel, Prof. Erim başı sıkıştığında, İktidarla aynî Dr. Bürgenin delaletiyle temasa geçmişti. Hakikaten Dr. Bürge, Dr. Sarolu iyi tanıyordu. Dr. Sarol Aydında vazife görürken, Dr. Bürge O zamanın tek partisi C.H.P. nin Aydın bölgesi müfettişi bulunuyordu. İki doktorun tanışıklığının kökleri o tarihlere kadar uzanıyordu. İşte Prof. Erimi, başı sıkıştığında, Dr. Sarolla tanıştıran C.H.P. nin şimdiki İstanbul İl Başkanı Dr. Bürge idi. Prof. Erim ile Dr. Sarolun münasebeti böylece başlamış ve bu münasebet Dr. Sarolun meşhur Halkçı'da müdafaasına kadar gitmişti.

o tarihte C.H.P. de birçok kimse, -bu arada Dr. Bürge - Erimin kendisini kurtarmaya çalışmasını müsait karşılamışlar, hatta yardım etmişlerdi. Ama üstad bu manevrayı bir parti politikası haline getirmeye çalışınca... İşte bizzat Dr. Bürge bunu nasıl karşıladığını, basına beyanat yapmakla ifade ediyordu,

Hakikaten. Dr. Bürgenin fikri, üstad profesörün Cumhuriyet gazetesine yaptığı bir beyanat üzerine sorulmuştu. Evvelâ, Hintli liderin başı sıkışınca İngiliz Genel Valisinin masalsına koşmadığını, fakat muhtelif fasılalarla tam 2089 gün İngiliz hapishanesinde vattığını kimsenin bilmediğini sanıp "Gandhi politikası" diye isimlendirdiği politika ile şansını deneyen ve bilinen akıbete uğrayan politikacı son hâdiselerden de kendine pay çıkarmağa çalışmıştı. O kadar ki İnönünün üç sene sonra kendi "politika"sına geldiğini iddia ediyor, üstelik tıpkı Yeni Sabahlı ideal arkadaşı gibi masa başında sohbet tavsiye ediyordu.

Eski arkadaşı Dr. Bürge, üstadı, kemali ne nezaketle yerine oturttu.

C.H.P. de tefsirler

Fakat C.H.P. de iş bununla bitmiyordu. Bu haftanın ortasında bü-

PARTİLERARASI MÜNASEBETLER

Feridun ERGİN

Bütçe müzakereleri esnasında siyasi havanın ani olarak değişmesi, muhtelif tefsirlere yol açmıştır. D.P. nin Muhalefet partilerinden yalnız bir tanesi ile iyi münasebetler kurmak istemesi ve C.H.P. nin bu teşebbüsü müsait karşılaması, zihinlerde bir istifham yaratmıştır. Öd büyük parti arasındaki yakınlaşmanın siyasi bir manevra olduğunu, bahar havasının çok sürmiyeceğini ve hakiki maksadın hususî sebeblere dayandığını söyleyenlere rastlanmıştır.

İktidarın bir senedenberi seçimleri göz önünde tutarak stratejisini ayarladığını hatırlamak, zihinlerde beliren istifhamın çözülmesini kolaylaştırabilir. Demokrasi rejimlerinde, iktisadi vaziyetin seçimler üzerinde kuvvetli bir tesir yarattığı malûmdur. Memleketimizde de, müstehlik sınıfın maruz kaldığı sıkıntılar, umumî efkârın temayüllerine istikamet veren âmiller arasında yer almaktadır. Nüfus başına isabet eden fiilî gelirin Yunanistan, Filipin ve İsrail gibi memleketlerde yaşayan halka nisbetle çok aşağı düşmesi ve kazançlarla fiatlar arasındaki muvazenenin müstehlik aleyhine dönmesi, iktidar hesabına bir endişe kaynağı haline gelmiştir.

Geçen yıl, iktisadî vaziyetin sebebiyet verdiği memnuniyetsizliğe karşı şiddetli tedbirler almağa zaruret duyulmuştur. Millî Korunma Kanununa ağır hükümler koymak suretiyle, pahalılığı önlemek üzere mezbuhane bir gayret harcanmıştır. Diğer taraftan, matbuat ve toplantılar rejimlerini tanzim eden mevzuat, muhalefetin faaliyet imkânlarını bir hayli daraltmıştır. Millî Korunma tadilâtı yürürlüğe girince ceza müeyyidelerinin piyasada yaratacağı "şok" neticesinde fiat mekanizmasının mefluç hale geleceği ve iktidarın müstehlik menfaatlarını koruduğuna dair bir intiba uyanacağı düşünülmüştür. Basın ve Toplantı kanunları sayesinde ise, İktisat siyasetinin şiddetli tenkidlerden masun kalacağı ve çalışma sahası daralan Muhalefetin seçimlere lâyıkiyle hazırlanamıyacağı ümid edilmiştir.

Fakat fevkalâde kanunlar çıkarılırken, mühim bir nokta gözden kaçırılmıştır. Türkiyede, İktisadî hâdiselerin 24 milyon şahidi vardır. Her aile reisi, maişet şartları hakkında, kendi tecrübe ve müşahedelerine dayanarak hüküm verebilmek mevkiindedir. Kalkınma edebiyatının yaldızlı cümleleriyle ilâçsız kalmış hastaları iyileştirmek veya fiat etiketlerini görünce ümitsizliğe kapılan anneleri güldürmek kabil değildir. Bu sebebledir ki, şiddetli tedbirlerin alınmasını takip eden aylarda, Muhalefetin daha süratle geliştiğine dair alâmetler belirmiştir. Kesif nüfus mıntakalarında yapılan sondajlar, pek çok kimselerin durumdan memnun bulunmadıklarını, fakat Muhalefet partileri arasında henüz bir tercih belirmediğini göstermeğe başlamıştır.

Bütçe müzakereleri esnasında İktidarın bir sulh taarruzuna girişmeğe lüzum duyması Muhalefetin günden güne kuvvet kazanmasından ileri gelmiştir. D.P. liderinin Park Otelde gazetecilere verdiği izahat, sulh taarruzunun müşterek bir gayretle iktisadî güçlükleri yenmek ve rejim buhranını gidermek gayesini gütmemiş olduğunu ortaya koymuştur. İktidarın halen beslediği en büyük endişe, Muhalefetin bir koalisyon formülü bularak geçimleri kazanmağıdır. D.P. nin mevkiini muhafaza edebilmesi için tek şans, gayrı memnun ekseriyet kütlesine ait reylerin Muhalefet partilerine dağılmasına bağlı gözükmektedir. Tahakkuk kabiliyeti riyazi kat'iyet ifade etmeyen bu şansa bağlanan İktidar, sulh taarruzunda, C H. P. yi diğer partilerden uzaklaştıracak ve tenkit dozunu hafifletecek bir iklim yaratmayı hedef tutmuştur.

C.H.P. ni İktidar tarafından yapılan teşebbüsü müsait karşılamağa sevkeden sebebler de, üzerinde durulabilecek ehemmiyettedir. Uzun bir mazisi olan bu siyasî teşekkül, ciddî problemler karşısında bulunmaktadır. *C,* H. P. teşkilâtı, aradan yedi sene geçmesine rağmen, Muhalefetin meşakkatine intibak edememiştir. Mahalli teşkilât mensuplarından çoğu, Muhalefet - İktidar münasebetleri yumuşadığı takdirde, daha verimli çalışabilecek vaziyettedir. Esasen teşkilât eskidenberi muhkem temeller üzerine oturtulmuş olduğundan, seçimlere girebilmek için kesif bir kampanya yapmağa mutlak zaruret yoktur. Bahar havası, C.H.P. teşkilâtının faaliyet şartlarını muvakkat bir zaman için kolaylaştırmaktadır.

Sulh taarruzunun başladığı günlere kadar, C.H.P. nin müsbet bir hal tarzı bulamadığı diğer bir problem, mazisiydi. İktidarın insafsız propagandası, umumî efkârda akisler uyandırmaktaydı. Parti mensupları bu propagandalara aynı silâhla ve aynı tesirle mukabele edememekteydiler. Sulh taarruzu esnasında C.H.P. liderinin maharetle yaptığı manevra ve D.P liderine söylediği sözler, bir kördüğümü çözmüş bulunmaktadır. Bundan sonra, D.P. liler tarafından eski iktidar, hakkında ileri sürülecek ithamlar, kendi şeflerinin en kati ifadesiyle tekzip edilebilecektir.

C.H.P. mensupları arasında yerleşmiş bulunan iyimser bir kanaate bakılırsa, seçimlerde diğer partilerle birleşmeğe veya iş birliği yapmağa ihtiyaç kalmaksızın D.P. ye nazaran daha fazla rey toplamak kabil olacaktır. "Batnı mâderin çatlamasından" zayıf düşen İktidar bünyesinin mücadeleden C.H.P. ne mağlûp çıkacağı söylenmektedir. Bu mülâhazanın tesiri altında, kendi gemilerini sakin sulara sevkederek fırtınalı denizi diğer siyasî teşekküllere bırakmağa meyledenler eksik değildir.

Bu strateji C.H.P. menfaatleri zaviyesinden tahlil edilirse, zayıf bir noktası bulunduğu dikkate çarpar. Kanaatlerini sandık başına gelinceye kadar açığa vurmayan bir kısım vatandaşların kitle faalinde bir veya diğer tarafa meylederek seçimlerin tahminlerden farklı şekilde neticelenmesine sebebiyet verebilecekleri, 1960 ve 1954 de görülmüştür. Her iki seçimde de, siyasi teşekküllerin çıkardıkları millet vekili sayısı, D.P. ve C.H.P. çevrelerinin daha önce yaptıkları hesaplara uymamıştır. Hislerini kendi vicdanlarında saklayan seçmenler hakkında şimdiden söylenebilecek tek şey, az gelirli ve maişet güçlüklerinden ıstırap çeken bir kitle teşkil ettiklerinden ibarettir. Bu kitle iktidardan yüz çevirse dahi, C.H.P.. nin en fazla rey toplayan siyasi teşekkül olmak mazhariyetine erişeceği şimdiden kat'iyetle ifade edilemez.

Yaşadığımız şartlar altında, liderlerin seçim meselelerini yalnız münferit parti menfaatleri zaviyesinden mütalâa etmeğe hakları olup olmadığı da, ayrıca düşünülecek bir meseledir. Muhalefetin davası, bir rey ve iktidar mücadelesi sayılamıyacak kadar büyük bir şümul ve ehemmiyet iktisap etmiştir. İktisadi sıkıntılara maruz bulunan memleketimiz, diğer ülkelerin refah ve terakki yolunda bizi geri bıraktıklarını görmenin ıstırabı içindedir. Bir rejim ahenksizliği içinde bunalan siyasi bünyemiz, Batı âlemi ile aramızda mafsal hizmeti gören demokratik müesseselere bir an evvel hayatiyet ve kuvvetini iade etmek ihtiyacındadır. Muhalefetin parti menfaatleri üstünde tarihi bir vazife karşısında bulunduğu, artık herkes tarafından kabul edilmelidir.

tün gözler Ankarada toplanacak olan Parti Meclisine çevrilmişti. Ayın 22'-sinde bağlıyacak toplantılar için birtakım delegeler haftanın ortasında Ankaraya geldiler, bunların bir kısmına, bazı avukat veya maliyeci yahanelerinde rastlamak kabildi. Fikir teatisi yapılıyordu. Hava umumiyetle İnönünün, gayretlerinde desteklenmesi fikriydi. Ama Mecliste sert tartışmaların olacağı şüphesizdi. İnönii geniş izahat vermeye hazırlanıyordu. Meclisin bu izahatı, Genel Başkanın sebeblerini ve şimdiye kadarki hareketlerini takdir edeceği anlaşılıyordu. Tenkit edilecek olan, fazla ileri gitme sayılacak mahiyetteki "Zafere beyanat" idi. Hakikaten Genel Başkan o sözlerinde mübalağa etmiş, daha doğrusu madalyanın ters tarafını iyi belirtmemişti.

Mecliste müsait karşılanacak olan, huzur yaratma gayretlerinin İnönü tarafından, alaturka masa başı sohbetleri haline düşürmemek, sok seviyeli bir parti lideri kalmak endişesi, gayreti olacaktı. Liderler dostça karşı karşıya gelmiyecekler miydi? Geleceklerdi. Ama bu, bazılarının istediği gibi "yumuşama"nın sebebi değil, neticesi olacaktı. Millet, iki büyük lideri, mesut kadah tokuştururken görmekten, huşur güneşi kendi sırtını ısıttığı zaman Sevk alacaktı. Zaten her yerde adet de buydu.

C.H.P. Meclisinin İnönü tarafından başlanılan politikayı tasvip edeceği, ölçüleri hususunda talimat vereceği, öteki Muhalefet partilerini de kırmamağa çalışacağı anlaşılıyordu. Delegelerin bu hafta ortasında izhar ettikleri fikirler işte bunlardı. Bunlar ümit verici işaretlerdi.

Ama Menderes nasıl İnönünün yardımını istiyorsa, İnönünün de - bütün prestijine ve D.P. liderinin hararetle övdüğü şeflerle dolu mazisine rağmen - Menderesin yardımına ihtiyacı vardı. Bir elin saklamadığı sadece Muhalefet yönünden değil, İktidar yönünden de doğruydu. Menderes, dediği gibi, huzurun akislerini mevzuatta belirtmeye, uygun göreceği tempoda devam ettikçe İnönüye muhalefet gittikçe azalacak, son bulutlar kaybolacak; huzur, huzursuzluk sebebi bittiğinden tarihe gömülecektir. Tıpkı Corneille'in "Muharip kalmadığından, savaş bitti" demesi gibi....

Dr. F. Şerafeddin Bürge
Acı söyleyen eski dost

Bir imkânın son günleri

Bu haftanın başında bir sabah, Ankarada Atatürk Bulvarı üzerindeki, tam tepesinde "Hayatta En Hakiki, Mürşit İlimdir" ibaresi bulunan büyük pembe binanın önünde, kocaman iki Cadillac duruyordu. Arabaların biri numarasızdı ve kenarında Cumhurbaşkanlığı forsu dalgalanıyurdu. - Hava rüzgârlıydı -. Ötekinin kırmızı plâkasında A. 0002 yazılıydı. Bina Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi bihasıydı. O gün - Pazartesi sababı - Maarif Şûrasının toplantısı vardı. Büyük konferans salonuna girmek fırsatını bulanlar, hazırlanan hususi bir mahalde, Cadillac'ların tahsis edilmiş bulunduğu iki şahsiyeti yan yana gördüler. Cumhurbaşkanı arkalığı yüksek bir koltukta oturuyordu. Sol tarafında, Arkalıksız bir koltukta Başbakan müzakereleri takip ediyordu. Adnan Menderesin oldukça dalgın ve yorgun bir hali vardı. Müzakereleri dinlemekten ziyade, aklının başka yerlerde bulunduğu hissediliyordu. Meraklı gözler bütün toplantı boyunca iki siyasî şahsiyeti inceden inceye tetkik ettiler. Fakat hiç kimse, aşırı bir "bahar havası" göremedi. Daha ziyade, serin bir resmiyet hüküm sürüyordu.

Yuvaya dönüş

Hemen hemen aynı sıralarda trenler, muhtelif istikametlerden Ankaraya "bedava seyahat eden yolcu"lar taşıyordu. Bunların ekserisi İstanbuldan başka yerlerden gelenlerdi. İstanbul katarı haftanın sonunda, asıl hamulesiyle başkente varacaktı. Şimdi dönenler, "seçim bölgelerinde tetkikler" yapmış bulunan milletvekilleriydi ve daha ziyade -Meclisin teşekkülü icabı - Demokratlardan müteşekkildi. Bilhassa haftanın ortalarına doğru bu milletvekillerinin edindikleri intibalar Ankarada yavaş yavaş duyulmaya başladı. Yenişehirde, İzmir Caddesinin köşesindeki Anadolu Klübündeki hasbıhaller hararet kazanıyordu. Bahis mevzuu olan "Partiler arası münasebet" idi. Anadolu Klübünde ve - daha seyrek olmakla beraber - Meclisin gazinosunda bu münasebetlerin tahlili yapılıyordu.

Hiçbir milletvekili "halk"ın, esen havadan memnuniyetsizlik beyan ettiğine rastlamamıştı. Böyle bir müşahede mevcut değildi. Buna mukabil hemen herkesin, çeşitli olmakla beraber, umumî bir şüpheyi tesbit ettiği anlaşılıyordu. Bu haftanın ortasında genç bir milletvekili "D.P. den şüpheleniyorlar" dedi. Haklı olduğu şüphesizdi. Zira halk hakikaten D.P. nin vaadlarına artık "Belediye yasağı" muamelesi yapmağa başlamıştı. Fakat şüphe müşahede eden demokrat milletvekilleri daha ziyade kendi taraftarlarının "İnönü meselesi" üzerinde durdukları kanaatindeydiler. İnkârı mümkün olmayan bir hâdise vardı: Son durum İnönüyü, memleketin 1 numaralı siyasi şahsiyeti yapmıştı ve İnönü resmen "bir milletvekili" olduğu halde bütün gözler, sanki eski vazifelerinden birindeymiş gibi ona çevrilmişti. Demokratlar C.H.P. Genel Başkanının huzur getirici teşebbüslerde kendi Genel Başkanlarının yanında vaziyet almasından memnundular. Ama acaba İsmet İnönü, damadını mı kurtarmak niyetindeydi? Damadı hapisten şu veya bu suretle çıkınca- Gazeteci müebbet hapse mahkûm değildi- iyi haya devam edecek miydi? İşte bu yüzdendir ki bazı Demokrat milletvekilleri Meclisin açılışını takiben basın suçlarının affı hususunda bir kanun teklif etmek niyetinde görünüyorlardı. Bilhassa son basın suçlusu geniş akisler uyandırmıştı. Kanun, şahsa matuf olmayıp hakiki kir dert olan bütün basın suçlarını birden af edeceğinden umumi efkârda en aşağı Kırşehir hâdisesi kadar memnunluk uyandıracaktı. Üstelik "İnönünün rengi" belli olacaktı. Ama, bir de "Menderes meselesi" vardı, "İnönünün maksadı nedir?" diye soranlar, aynı zamanda "Menderesin maksadı nedir" diye de soruyorlardı. Acara Menderesin tutumu mu bir taktikti; acaba Menderes mi sadece Bütçeyi geçirmek için, huzur getirici hiç bir adım atmadan adeta "mutad veçhile" biraz tatlı yüz göstermişti? Acaba Menderes sadece muhalif partilerin arasına bir kara kedi mi sokmak istemişti? Herhalde vaziyeti anlamak için Menderesin müteakip hareketini - sözünü değil - beklemek lâzımdi.

Endişe edenler

Fakat Demokrat milletvekillerinin birçoğunun ağzında bu haftanın ortasında "İnönünün 1948'de geldiği oyuna geliyoruz, ona oynadığımız, oyunu şimdi o bize oynamak istiyor. Aman, dikkat! yuvarlanırız" sözü"duyuluyordu. Bu, milletvekillerinin halktan ziyade, adına D.P. teşkilâtı denilen ve artık ufalmış, pek ufalmış, miniskül hale gelmiş ve heyeti umumiyesiyle idealistlerin elinden çoktan Çıkmış, şahsi çarpışmalara sahne, iskemlesine can havliyle yapışmış bir teşkilata kademelerinden edindikleri intihaydı. Gerçi Adnan Bey ne yapar, eder seçimleri kurtarır" fikri

bir teselli yerine geçiyordu ama, bu tesellinin kuvvetli olmadığı anlaşılıyordu. Üstelik bazı yüksek çevrelerin olup bitenlere sadece seyirci kalmaktan, nihayet kendi vazifeleri olması gereken işlerin başka yollardan yapılmaya girişilmesinden aşırı memnun bulunmadıkları seziliyordu.

Bu haftanın ortasında, D.P. Grubunda pek çok kimse henüz vaziyetini almamıştı. Bunun için, "hususî istihbarat" kaklar, D.P. Meclis Grubunun Salı günü yapacağı toplantı bekleniyordu. Evvelâ, Genel Başkanın hakiki niyet ve maksadının bilinmesi lâzımdı. Pek çok D.P. Grubu azası bu niyet ve maksat ne olursa olsun Genel Başkanı takip azmindeydi. En iyi politikanın o olduğu sanılıyordu. "Yaylacılar" ise, rejimi sıhhatleştirme yolunda Menderesi bütün kuvvetleri ile desteklemeye hazırdılar. Bu bakımdan Genel Başkama partisi içinde karşılaşabileceği güçlükleri ne hiçe saymak gerekti, ne del mübalâğa etmek... Güçlükler vardı; bu güçlüklerin Menderese son Basın toplantısındaki konuşma tarzım ihtiyar ettirmiş bulunması kuvvetle muhtemeldi. Nitekim bu Basın toplantısının gözden kaçmış mühim bir hususiyeti mevcutta»

Söylenenler ve yayınlananlar

Hakikaten Basın toplantısında bulunanlar, radyoda ve Zaferde yayınlanan resmi metni gördüklerinde bir fark müşahede ettiler. Menderes Park Otelin pavyonunda çok daha samimi, çok daha inançlı, çok daha hararetli konuşmuş, sözlerine çok daha müsbet bir hava hâkim olmuştu. Fakat bunlara, resmî metinde yer verilmemişti. Bu, elbette ki bir parti için bir zaruretin neticesiydi ve Geniş Başkan kuvvetlerini ilk başta dar ğıtmaktan çekinmiş, bu kuvvetleri toplu halde elde bulunduracağı zamanı, yani Meclisin açılışını beklemişti.

Şimdi,. Meçlisin açılmasının, arifesinde, bu haftanın ortasında Ankaradâki D.P. çevrelerinde beliren durum, Menderesin hakiki tutumunun beklenmesiydi. Mevcut güçlükleri Menderes, İnönünün 1946-50 arasında yendiği gibi yenebilirdi. Kuvveti bunun için kâfi, manevra kabiliyeti müsaitti. D.P. nin Rasih Kaplanları, Baha Parsları, Süreyya Örgeevrenleri Ali Rıza Erenleri Menderes samimiyetle isterse bertaraf olunabilirdi.

Üstelik C.H.P. nin, ağzıyla kuş tutsa, 1950'de düşmesi mukadderdi. D.P. ise bir basübadelmevt imkânına, henüz sahipti ve 1957'nin baharı, bu imkânın son günleri idi.

Basın

Hapisteki gazeteci

Ankara Cezaevinin demir kapılarının Metin Tokerin üzerine kapanmasından bu yana altı hafta geçmiş olmasına rağmen, hadisenin basındaki akisleri hala devam ediyordu. AKİS dâvalarının sadece Metin Tokerin veya Yusuf Ziya Ademhanın değil bizzat kendilerinin meselesi olduğunu çok iyi bilen bir kısım aklı başında basın, hâdiseye lâyık olduğu ehemmiyeti gösteriyordu. Bu bakımdan geçen haftanın sonunda çıkan Forum'da neşredilen bir makale hakikaten alâka çekiciydi. AKİS ile aynı sıralarda kurulan ve basın hürriyeti mevzuunda mücadelede azimli görünen Forum'un makalesi aynen şöyleydi:

Metin Vakar, Devlet Vekili Mükerrem Sarol tarafından çıkarıldığını iddia, ettiği bir gazeteye ilkokulların abone kaydedilmesi ve gazete sahibi bir bakanın basın işlerini tedvir etmesinin mahzurları üzerinda duran bazı yazılardan dolayı, hapse mahkûm edildi, Yazılar, 1954'ün Ekim ve Kasımında, AKİS'te çıkmıştı. Dâva çok uzun sürdü ve dikkate değer safhalar geçirdi.

lik safhada yazılar bir bilirkişi heyetince tetkik edildi ve bilirkişi bu neşriyatın suç teşkil etmediğine dair bir rapor verdi. Buna rağmen, Toker, 9 ay 10 gün hapse mahkum edildi.

Temyiz Mahkemesinin basın dâvalarına bakan dairesi (3 üncü daire) hükmü bozdu. Davanın yeniden Ankara Toplu Basın Mahkemesinde görülmesi sırasında, Metin Toker, eski Devlet Bakanının, ilgisini kestiği ileri sürülmüş olan Türk Sesi Gazetesi üzerindeki kaklarını tamamiyle devretmediğini ispat eden bir noter mukavelesi mevcut olduğunu iddia etti. Mahkeme mukavelenin celbine karar verdi ve iddia sabit oldu. Bunun üzerine, Toplu Basın Mahkemesi, beraat kararı verdi.

23 Haziran 1956 tarihli Temyiz 3. Ceza dairesi kararı ila, bu beraat hükmü de bozuldu.

tik mahkûmiyet kararını bozan 3. Ceza dairesi heyeti ile, bu defa beraat kararım bozan 3. Ceza dairesi heyeti tamamiyle aynı üyelerden müteşekkil değildi. Yeni kararında 3. daire: "muvazaa iddiasının bir isnad teşkil etmediği sonradan ibraz olunan mukavele münderecatından anlaşıldığından bahisle ve bir takım mütalâalar serdiyle" beraat kararı verilmesini isabetsiz görüyordu.

Eylül 1956 da dâva üçüncü defa olarak Ankara Toplu Basın Mahkemesi huzuruna geldi. Bu safhada, Metin Toker 7 ay 23 gün hapse ve 7777 lira ağır para cezasına mahkûm edilecekti.

Temyiz. Mahkemesi 3. Ceza dairesi, bu kararı 9 Şubat 1957 de tasdik etti ve 11 Şubat 1957 günü, Akis Dergisinin mücadeleci kurucusu, genç gazeteci Metin Toker Ankara Cezaevinin demir kapılarının ardında 7 ay 23 gün sürecek olan çilesine başladı.

Metin Toker aleyhine, bir kısmı yazdığı yazılardan dolayı, bir kısmı Akis dergisinin sahibi olduğu iddiasıyla bir çok başka dâvalar açılmıştı. Hem de bu dâvaların bir kısmı, suç sınırlarını alabildiğine genişletip cezaları da şiddetlendirmiş olan 6732 sayılı kanuna göre açılmış dâvalardı.

Yılmadan ve çekinmeden tenkid ve haber verme vazifesine devam eden Metin Toker gibi mücadeleci basın mensupları için, havanın çok ağırlaştığı muhakkaktın

Fakat yarınki hür ve demokrat Türkiye, bugün fedakârlığa katlanmasını bilenlerin omuzlarında yükselecektir. Metin Toker, Ankara Cezaevinin 10 numaralı koğuşunda, bu uğurda hissesine düşeni yapmış bir insanın vicdan huzuru içinde günlerini doldururken, dışarda kalanların vazifesi onu sık sık hatırlamak ve basın

Anlaşılamayan..

Bütün hafta Zafer gazetesini bir tekzibe rastlamak ümidiyle karıştırdık ve aradığımızı bir türlü bulamadık. Basın kanununun muaddel 19 uncu maddesinin tatbikinde son derece hassas Ankara Savcısının Zaferde çıkan bir haberi görmemesi imkânsızdı, Zira haberde AKİS mecmuası sahip ve yazı işleri müdürü Yusuf Ziya Ademhan hakkında Savcılığın "tevkif müzekkeresi kestiğinden" bahsediliyordu ve sanki Ademhan cezanın infazından kalıyormuş gibi gösteriliyordu. Haber asılsızdı ve dikkatti Ankara Savcısının haberi niçin tekzip etmediğini anlamak imkansızdı. Zira Temyiz 3. Ceza dairesinin, Ankara Toplu Basın Mahkemesinin Agâh Erozanın muvafakatiyle açılan dâvada verdiği kanun tasdik ettiği duyulmuştu. Ademhan bunun üzerine "hapishane berberine zahmet vermemek için" saçlarını kestirmiş ve tevkif müzekkeresini beklemeye başlamıştı. Bu arada Savcılığa böyle bir müzekkerenin mevcut olup olmadığını sordurmuş; müzekkerenin henüz kesilmediğini öğrendikten sonradır ki annesiyle vedalaşmak üzere memleketine hareket etmişti.

Zafer'in Ademhanı cezadan kaçıyormuş gibi gösterme gayretini bir dereceye kadar anlamak mümkündü. Ama çok dikkatli Ankara Savcısının hakkında tevkif müzekkeresi kesmediği bir şahıstan bir gazetede, müzekkere kesilmiştir ama kendisi bir türlü bulunamıyor diye bahsedilmesi karşısında susması...

İşte anlaşılamıyan budur.

hürriyeti güneşinin yeniden doğması için mücadeleye azimle devam etmektir. İspat hakkı ile, teminatlı hâkimleri ile, tenkidi cezalandırmıyacak bir Basın Kanunu ile, muhalif - muvafık farkı gözetmeden tevzi edilecek kağıdıyla dört başı mamur bir "Basın Hürriyetine" kavuşuncaya kadar.

Dış Yardım

Ike'ın şahsî temsilcisi

Bu haftanın ortasında, Ankarada, bir Amerikalı resmi şahsiyetin gelmesi bekleniyordu, Eisenhower'in Orta Doğu hakkındaki plânını izahla vazifeli temsilcisi James P. Richards'ın başkentte yapacağı temasların büyük alâkayla takip edileceği muhakkaktı. Richards, eski bir politikacıydı. 25 seneden beri Demokrat Partiyi Temsilciler Meclisinde temsil etmekteydi ve halen Dış İşleri Komisyonunun başkam bulunuyordu. Eisenhower'iii Muhalefet partisine mensup bir siyasî şahsiyeti, Orta Doğu plânı hakkında temaslarda bulunmakla vazifelendirmesi, ihtimal Türkiyede çok kimsenin tuhafına gidecekti. Zira geçenlerde memleketimize gelen Fairless heyetiyle konuşan Kasım Gülek'in "memleketi yabancılara jurnal etmekle itham olunduğu henüz unutulmamıştı. C.H.P. Genel Sekreteri Amerikanla istediğimiz yardımı yapmamasından mesul tutulmuştu. Ike'ın temsilcisi ve muhalefet mensubu Richards, herhalde Türkiyedeki muhalefet liderleriyle de konuşmayı arzu edecekti. Richards, Türkiyeye Eisenhower plânı çerçevesinde yapılacak yardımın miktarını tâyinde büyük bir rol oynıyacaktı. Eğer Ike'ın şahsi temsilcisi Türkiyenin hissesini umulduğundan daha az takdir edene, kabahati Amerikalılar tarafından kabul edilmek olan Kasım Gülek, günahının kefaretini ödemeye hazırlanmalıydı.

Richards'ın ziyaret ettiği ilk Orta Doğu memleketi Lübnandı. Türkiyeye Libya'ya uğradıktan sonra geliyordu. Mısıra gitmek için ise, davet bekliyordu. Beyrutta Amerikayla Lübnânın tam bir görüş birliği içinde bulundukları anlaşılmıştı. Her iki memleket de komünizmin milli istiklâlle bağdaşamıyacağına inanıyordu. Amerika Lübnana yardıma hazırdı, İşçi, ev, köylerin elektriklenmesi, sulama, nehir kontrolü ve yol inşaasına müteallik projeler üzerinde anlaşmaya varılmıştı. Beyrut tebliğinde bilhassa bir cümle nazarı dikkati celbediyordu: Her memleket, istediği hükümet şeklini seçmekte serbestti. İster demokrasiyi, ister bir diktatörü seçerdi. Amerika bu mevzu ile ilgilenmiyordu. Amerikanın dikkati sadece komünizme çevrilmişti. Albay Nasırın veya Sultan Suudun memleketlerinin komünizme karsı cephe almaları Sam Amcanın dolar kesesini açmasına kâfi gelecekti. Komünizmle flört eden Suriye ve Mısır gibi memleketler bu sevdadan vazgeçerlerse, alacakları "caize" fedakârlıklarından kat kat yüksek olacaktı.

Kapaktaki başkan vekili

İhsan Baç

1957 Bütçe kanuna hakkındaki cidden çok yorucu, üzücü ve yıpratıcı mesailerini tamamlayan ve ondan sonra hak ettikleri tatile kavuşan milletvekilleri, şu genlerde seçim bölgelerinden başkente dönmeye başlamışlardır. Meclis önümüzdeki Pazartesi gününden itibaren yeniden teşrii faaliyetine başlıyacaktır. İşte bu sırada AKİS'in kapağında Meclis başkan vekillerinden İhsan Baçın resminin yer almasının bir sebebi budur. 1957 Bütçe müzakerelerinin en dikkate sayan simalarından biri de muhakkak ki İhsan Baçtır. Hatırlanacağı gibi çok elektrikli bir hava İçinde başlayan Bütçe müzakerelerinin daha ilk gününde "Riyaset makamı"nda bulunan İhsan Baç, Hür. P. nin bütçe sözcüsü Ekrem Alican tarafından sarfolunan "Evvelâ iktisadi kalkınma sonra hürriyet diyerek istibdat zihniyetinin uşaklığını yapanlar, büyük menfaat gruplarının, büyük suiistimal şebekelerinin bedbaht âletleri veya ortakları oldukları hakikatini gizli bırakmak imkânını hiç bir zaman bulamamışlardır" cümlesinin zabıtlardan silinmesi hakkındaki önergeyi oya dahi koymamıştı. Halbuki Demokrat milletvekillerinin büyük ekseriyeti bu sözlerin zabıttan silinmesinin tekindeydiler. Hatta Başbakan bile kürsüye kadar gelmiş, Ekrem Alicanın bu sözlerini geri aldığını söylemesinin kâfi olmadığını, ibarenin olduğu gibi zabıtlardan çıkarılması lâzımgeldiği fikrini savunmuştu. Fakat o gün "Riyaset makamı "nda bulunan D.P. nin Tokat milletvekili İhsan Baç, büyük ekseriyetin arzusuna değil, Anayasanın, İç tüzüğün ve teessüs eden teamülün emirlerine uydu; önergeyi oya koymadı. Meclisin o günlerdeki elektrikli atmosferi içinde, "Riyaset makamı"nda bulunan zatın, o makamın icap ettirdiği bir tarafsızlıkla hareketi "hoş bir sürpriz" teşkil' etmiş ye İhsan Baç ismi birden ilk plâna çüavermişti.

İhsan Bacın bu hareketi D.P. içinde hoş karşılanmamış ve Bütçe müzakerelerinin sonuna kadar Tokat milletvekilini "Riyaset makamı"nda görmek mümkün olmamıştı. Hatta İhsan Baç, Bütçe müzakerelerinin sonunu bile beklemeden dinlenmek için İstanbula gitmişti.

Dinlenme tatilinden başkente dönen millet vekilleri arasında Tokat milletvekili de bulanacaktır 53 yaşında, orta boylu, şişman ve son derece hoş sohbet, kumral, başkan vekilini Meclisin önümüzdeki çalışma günlerinde tekrar başkanlık kürsüsünde göreceğimiz tabiidir. Bütçe müzakerelerindeki harekat farzı yüzünden kendisine gücenen parti arkadaşları da, yeni başlayan bahar havası içinde Tokat Milletvekiline eskisi kadar öfkeli gözlerle bakmaya muvaffak olamıyacaklardır. Esasen öfke bulutları dağıldıktan sonra İhsan Baçın vazifesini, ama sadece vazifesini yaptığı daha da iyi anlaşılmış olacaktır. Bir hukukçu olan İhsan Baçın Anayasanın, İç Tüzüğün ve müesses teamülün dışında hareket etmesi hayret ve öfke uyandırabilirdi, hukuka uygun hareketi değil.. Düşünmek ve hak vermek lâzımdır ki, Tokat milletvekili D.P. grubuna hâkim okut elektrikli atmosfere kapılıp Ekrem Alicanın sözlerinin zabıttan silinmesini teklif eden 6-nergeyt oya koysaydı -önergenin o hava içinde kabul edilmesi muhakkak gibiydi herşeyden önce vazifesinin icaplarına riavetsizllk göstermiş olacaktı. Bundan başka 14 Ocak 1957 tarihinde Ziya Termenin bazı sözlerinin zabıtlardan silinmesi hakkındaki önergenin o gün "Riyaset makamı'nı işgal eden zat tarafından oya konmamasıyla teessüs eden Meclis teamülüne aykırı bir tavır almış olacaktı. Bunun "hukuka uygun bir tasarruf" sayılamıyacağını İhsan Baçın bilmemesi imkânsızdı. Bir tasandan -hele Meclis müzakerelerinin idaresiyle vazifeli bir hukukçudan - bildiklerine, inandıklarına aykırı bir hareket tarzı beklemek hiç doğru olmazdı.

Meclisin o gürültülü celsesinden çıktıktan sonra Tokat milletvekili arkadaşlarım bu derece kızdırmanın üzüntüsü içindeydi. Fakat kalmakta olduğu Belvü Palastaki odasına çekilip murakabeye vardıktan sonra sadece vazifesini yapmış olduğu kanaatına vardı ve o gece büyük bir vicdan rahatlığı ile uyudu.

Gelecek dönem başkanlık divanı seçimlerinde İhsan Baç başkan vekilliğine ya tekrar seçilecek veya seçilemiyecektir. Ama her iki halde de adı parlamento tarihimize hukuka uygun bir temaülün teessüsünde rolü olan bir adam alarak geçecektir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ticaret

Masuniyetti Migros

Geçen hafta İstanbul Esnaf Birlikleri salonunda çok hararetli bir toplantı yapıldı. En ağır hücumların hedefi Migros'tu. Zira toplantıyı yapanlar İstanbulun bakkallarıydı. hayatı ucuzlatmak vaadıyla Kurulan Migros'un satış usulleri müstahsile olduğu kadar, bakkallara da garip, görünüyordu. Zira Migros, mecburi bir satış usulü bulmuştu. Oltasına takacağı yemi de doğrusu iyi biliyordu. Fakat bu yemin nasıl bulunduğunu merak, edenleri tatmin etmek o kadar kolay değildi. Acaba Migros, imtiyazlı bir müessese imiydi? Son gelen kahveden 10 tonluk bir hisseyi nasıl olmuştu da ele geçirebilmişti?

Tiryakinin derdi: Bir fincan kahve
Oltaların en iştah vericisi...

Meraklılar bir i taraftan bu suallere cevap arıyor, diğer taraftan da hasretini çektikleri kahveye kavuşabilmek için Migros kamyonlarının yolunu gözetliyorlardı. Ama Migros'tan kahve alabilmek için önce 9 liralık bir alışveriş yapmak mecburiydi. Bir vatandaş gelip 100 gram kahve isterse, Migros "Hayır, satmıyorum" diyebiliyordu. Halbuki Millî Korunma Kanununa göre satıştan imtina ağır cezalı bir suçtu.. Ama ne olursa olsun hayat ucuzlatıcısı Migros satıştan imtina edebiliyordu.

Hesaptan çok hoşlanan bir müstehlik, hiç değilse ortaklarına hayatı ucuzlatan Migros için şöyle bir hesap yapmıştı: Bir kilo kahveden 16 paket çıktığına göre, 10 ton kahve 160 bin paket yapardı. Beher paket için 9 liralık alışveriş yapıldığına ve kâr haddi de % 25'ten eksik olmadığına göre kahve oltası Migrosa ayak üzerinde 300 - 400 bin liralık bir kâr temin edecekti. Esasen Migros'un oltası sadece kahveden ibaret değildi. Peynir ve cay da, İstanbulluları balık misali cezbedecek, her yiğide nasip olmayan nadide maddeler arasına girmişti.

Aynı imtiyazlara nail olamıyan bakkallar Migros'u satıştan imtina suçundan dolayı savcılığa şikâyet, etmişler, fakat savcılıktan "tahkikata mahal olmadığı" cevabım almışlardı.

Şu migros ne büyük ümitlerle kurulmuştu! Safdil İstanbullular hele bir Migros kurulsun, o bir türlü alçalmayan fiatlar düşecek, zalim bakkallar, iflâs edecek diyorlardı. Fakat ne çare fiatlar Migros'tan da inatçı çıktı. Migros fiatları kendisine uyduracağına, fiatlara uymak zorunda kaldı. O kadar ki bir ara korkudan uykuları kaçan bakkallar şimdi pehlivan edasıyla meydana atlıyor, Migros şu kahve, çay ve peynir oltalarını bıraksın da güreşelim, kozumuzu paylaşalım diyebiliyorlardı. Bakkallar blöf yapmıyorlardı. Zira Migros'un fiatlarıyla diğer bakkalların dükkânlarındaki etiketler arasında fark yoktu. İstihsal bölgelerinden doğrudan doğruya ye büyük mikyasta mubayaa yapmak, senenin her mevsiminde ucuz ve sabit fiâtlarla mal satmak vaadi çoktan rafa kaldırılmıştı. Bugün Migros sadece büyük kârlar temin eden ve kahve, çay, peynir imtiyazlarına sahip bir müesseseydi. Maamafih fazla nankörlük etmemeliydi. Zira bu müessese sayesindedir ki İstanbullular hayatın ucuzlayacağı bahsinde tatlı sözler dinlemek imkânına kavuşmuşlardı. Hatta -ayıp değil ya-, bu sözlere inanmışlardı da.. Hayal kurmak tatlı şeydi; bütün İstanbul halkı kendilerine tatlı tatlı hayal kurduran bu müesseseye minnettar ve müteşekkir olmalıydı.

A. B.D.

Bir yeni cins enflasyon

Son zamanlarda hayatın hissedilir derecede pahalılanmağa yüz tutması, bütün Amerikalı iktisatçıları pahalılığın sebebleri üzerine eğilmeye sevketti. 1952-1905 yılları arasında düşen gıda maddeleri ve sanayi eşyası fiatları yeniden yükselmeye başlamıştı. Bunun sebebi kuvvetli işçi sendikalarıyla büyük, şirketler arasındaki ücret-fiat yarışıydı. İşçiler sık sık ücretlerinin arttırılmasını talep ediyorlardı. Sendikaların kuvveti karşısında boyun eğen patronlar, çareyi' fiatları arttırmakta buluyorlardı. Artan fiatlar ise, yeni ücret arttırma taleplerine sebeb oluyordu. Ücret yükselmeleri, prodüktivite artışını geçmeseydi mesele yoktu. Yükselen verim, ücretlere yapılan zamları telâfi edecekti.

Bununla beraber pahalılığın başlıca sebebi hizmet fiatlarının artist olmuştu. Doktorlar, berberler, dişçi--er, sinemalar fiatlarını bir hayli yükseltmişlerdi. Yani elle tutulmayan maddelerin fiatı devamlı şekilde artıyordu. Basit bir Amerikan ailesinin bütçesinde bile elle tutulmayan malların istihlaki % 33'ü buluyordu. Amerika "bir lokma bir hırka'' memleketi değildi. Basit bir işçinin hanımı bile sık sık, psikanalistini görmeden edemiyordu. Fakat gelgelelim hizmetler sahasında prodüktivite, sanayideki gibi yükselmiyordu. Otomasyon, hizmetlere tatbik edilmiyordu. Henüz robot doktorlar meydana getirilememişti. Güler yüzlü İtalyan berberleri babalarından daha çok sayıda adam traş edemiyorlardı. Sanayi sahasında olduğu gibi, hizmet sahasında da işçi ücretleri yükseliyor, fakat verim hemen hemen yerinde sayıyordu. Tek çare fiatları yükseltmekten ibaret kalıyordu. Esasen elle tutulmayan mallara talep, büyük ölçüde artıyordu.

İşte fazla miktarda elle tutulmayan, gözle görülmeyen şeylere para harcadıkları için, hayat pahalılığı basit Amerikalıların bütçelerini kemirmeye başlamıştı.

Memleketimizde hayat pahalılığından şikâyet için ekmek, et, şeker, yumurta akla gelirken, Amerikalılar psikanalize fazla para ayırmak zorunda kaldıklarından dert yanıyorlardı.

Polonya

300 milyon peşinde

Washington'da bulunan Polonya heyeti geçen hafta Amerikan hükümetinden 300 milyon dolarlık bir yardım talep etti. Bunun 200 milyonu Amerikadan buğday ve pamuk ithaline tahsis edilecek ve Polonya parasıyla ödenecekti. Geri kalan 100 milyon dolar, İthalat - İhracât Bankasının açacağı kredilerle makina ithaline tahsis edilecekti. Polonya Amerikadan 300 milyon dolar isteyen ilk memleket değildi. Fakat "Sam Amca" nedense bu 300 milyon dolar lâfından pek hoşlanmıyordu. Ama bu sefer hiç değilse kanunî mazeretlere sahipti. Kanunla 300 milyon dolar olârak tesbit edilen buğday, ve pamuk

Gomulka
Dolar peşinde

satışının aşağı yukarı -200 milyonluk kısmı tahakkuk ettirilmiş ve elden çıkarılmıştı. Geriye kalan miktar da halen diğer memleketlerle pazarlık mevzuuydu. Polonya 300 değil, ama 30 milyon dolar isteseydi, Amerika bunu seve seve verecekti. Ama Polonyalılar 50 milyonluk bir yardımın bile göze atanan tehlike yanında pek küçük kalacağını öne sürüyorlardı. Zira Rusya, Polonyanın Amerikadan yardım istemesini hiç iyi karşılamıyordu. Gomulka hükümeti bir risk göze alıyordu. Bu riskin bedeli asgari 50 milyon doların üstünde olmalıydı.

Elinden geldiği kadar Ruslardan müstakil bir siyaset takibine çalışan Polonyanın tuttuğu yolda devamını temin etmek Amerikanın menfaati icabıydı. Amerikanın bu noktayı gayet iyi bilmediği, de söylenemezdi. Ama ne var ki Battle Act, Amerikanın elini kolunu bağlıyordu. Bu hal çaresi, belki de vadelere bölmek sayesinde bulunabilirdi. Zifti Polonya 200 milyon dolarlık buğday ve pamuğu derhal istemiyordu. Bunun bir kısmı gelecek sene verilebilirdi. Muhakkak olan tek nokta Amerikanın bu 300 milyon dolarlık yardım talebini, diğer bir 300 milyon dolarlık talepten çok daha ciddiye aldığıydı.

İngiltere

Milli felâket

Geçen haftanın sonunda Liverpool tersanelerinde başlayan grev kısa zamanda diğer şehirdeki tersanelere ve diğer iş kollarına, atladı. Bu haftanın başında İngiliz basınında "millî bir felâket" le karşı karşıya kalındığından bahsediliyordu. Sayıları 3 milyona varan makina işçileri greve

P L A N

Efsankar plân kelimesi birkaç yıldan beri siyasî repertuara dahil olmuştur. Başbakan Adnan Mende - res, son basın toplantısının mühim bir kısmını plân mevzuuna tahsis etmiştir. Başbakanın fikirleri şu şekilde hülâsa edilebilir:

1 — Muhalefet, plân mevzuunda hiç bir müsbet teklifte bulunmamıştır. Sadece plân kelimesinin efsunkâr tesirinden istifade ederek plansızlığın menfi tesirlerini D.P. üzerine tevcih etmek gayesini gütmüştür.

2 — İktisadî hayatın bütün temevvücünü, bütün hâdiselerin teferruatıyla tesbit etmek imkânsızdır; hattâ zararlıdır. Hususî yatırımların kontrolü muhaldir. Demokrasiyle idare edilen hiçbir memlekette bundan bahsedilmez. Barker Raporu da bu noktayı teyit etmektedir. Esasen partilerin bütün mevzularda mutabık Kalmaları icap eder mi?

3 — Hükümet, plansız hareket etmemektedir. 1,5 milyarlık bir en - vestismanı ihtiva eden bütçe bir plândır. Her tahsisatın bir programı vardır. İktisadî devlet teşekküllerinin ve belediyelerin de bir plânı vardır.

Birinci noktada Başbakana hak vermek gerekmektedir, Muhalefet, plân kelimesinden ne anlaşılması gerektiğini vazıh bir şekilde halk efkârına duyurmamıştır. Muhalefetten bir plân hazırlanmasını beklemek haksızlık olur. Zira plân, ancak devletin başaracağı güç bir iştir ve bu iş şimdiye kadar Türkiyede yapılmamıştır. Fakat Muhalefet plân kelimesini değil, bu kelimenin tazammun ettiği fikri ve plân mânasını veren sosyal felsefeyi halk efkârına sunmalıydı. Fakat söylenenlerin birçoğu D.P. nin icraatı plânsızdır, o halde plân yapalım demekten ileri gitmemektedir. C. H.P. İzmir İl İdare Kurulunun hazırladığı son iktisadi rapor da, milli bütçe ve plân mefhumlarını birbirine karıştırmaktadır. Başbakanın naklettiği Muhlis Ete ve Fuat girmenin sözleri de plân kelimesinin yanlış anlaşıldığına bir delil teşkil etmektedir. Plân "detay, plan ve projelerin evvelden hazırlanıp 15 20 senelik bir programa bağlanıp dosyaya konması" değildir. Keza "her bakanlığın plânlarının ve projelerinin mevcut olması" plânın mevcudiyetini göstermez. Sadece Türkiyede değil, Batı memleketlerinde de plân kelimesine yanlış mânalar verilmektedir. Üç rakkamı âltâlta sıralamaya, şu veya bu programa plan isimi verilmektedir. O halde plân nedir? Plân, rakkamlarla ifade edilen belli bir gayeye varmak için müşahhas iktisadî vazifelerin ifasını amir, bütün memleket iktisadını kaplayan ve iktisadi gelişmenin istikametini evvelden tâyin eden bir tekniktir. Bu tarife göre:

1-— Plân, iktisadî gelişmeye müteallik şu veya bu tahminde bulunmaktan ibaret değildir. Plân, istihsal ve istihsalin taksimi sahalarında, evvelden tesbit edilmiş ve rakkamlarla ifade edilmiş neticelere varmak için, müşahhas iktisadî vazifeler empoze etmektedir. Bu vazifelerin ifası mecburidir. Bu bakımdan iktisadî hayatın radarı, millî bütçe hesapları plân değildir. Plân, iktisadi hayattaki dalgalanmaları önlemekle kalmayıp, iktisâdı bünyenin değiştirilmesi gayesini gütmektedir. Halen milli bütçe hesapları yapan Fransa, Amerika ve İngiltere gibi memleketlerde, plânlı bir ekonomi mevcut değildir. Mamafih bu hesaplarını mevcudiyeti, plânlı bir ekonomiye , geçmeyi çok kolaylaştıracaktır. Zira millî bütçe hesaplan plânlamayı mümkün kılan kıymetli bir yardımcıdır. Plânın icrasının mecburi olması, plânın otoriter bir şekilde yapıldığı mânasına gelmemektedir. Demokratik idare altındaki bir memlekette, halkın arzuları, direktiflerin tâyininde mühim bir rol oynıyacaktır. Bundan başka plânın mutlaka cebren tatbik edileceği düşünülmemelidir. Alâkalılara maddi menfaat temin eden her türlü ikna ve teşvik usullerine baş vurulabilir.

2 — Plân, memleket ekonomisinin bütününü kaplamaktadır. İktisadi hayatın şu veya bu sektöründeki mücadele plân değildir. Plân, bir bütün olarak kabul edilen ikti-

hazırlanıyordu. Uzun zamandan beri ücretlere zam isteyen Demiryolu işçilerinin de bu müsait fırsatı kaçır - mıyacakları muhakkikti, isçilerle işverenlerin arasında başgösteren anlaşmazlıklar İngiliz ekonomisini tenit ediyor, milli serveti kemiriyordu. Meselâ tersanelerdeki grevler yüzünden inşa halindeki birçok gemiler yarım kaldığı gibi, tamir işleri de tamamlanamıyordu. Tamir için kızağa çekilen gemilerin sayısı 330'u buluyordu ve bunun 63'ü tankerlerdi. Grevler yüzünden uğranılan ziyan günde 1 milyon sterlini buluyordu. Tamiri yarım kalan gemiler arasında Quieen Mary de vardı.

Grevleri en fazla endişe içinde takip eden hükümetti. Avam Kamarasında işçilerle işverenler arasındaki anlaşmazlıktan dolayı hükümet sıkıştırılıyordu. Çalışma Bakanı Avam Kamarasında sendikalarla iş verenler nezdinde teşebbüse geçileceğini açıkladı.

Diğer taraftan bir işçi toplantısında konuşan Muhafazakâr hükümetin en nüfuzlu bakam Butler, işçilere "Neyiniz eksik?" diye sordu.

Bu sual belki haklıydı. Amâ ücretlerin yükselmesini isteyen sendikalârın gözü bu hakikatlara şimdilik, kapalıydı.

M E S E L E S İ

Doğan AVCIOĞLU

sadi faaliyetin tamamını ihtiva etmektedir. Millî gelir, yatırımlar, sanayi, ziraat, nakliyat, istihdam, ticaret, inşaat, sağlık, eğitim v.s..... plânın içine girmektedir, Hatta mahallî kalkınma programları plânın dışında kalmamaktadır. Bütün iktisadi hayatın plânın içine girmesi zarureti aşikârdır. Gerekli inşaat işçisi yetiştirilmedikçe, içerden ve dışardan gerekli malzeme temin edilmedikçe, bir mesken politikasını tahakkuk ettirmek tabiidir ki mümkün olmıyacaktır.

Bu bakımdan "1.5 milyarlık envestismanı ihtiva eden bütçe", "her tahsisatın bir programı olması", "her iktisadi teşekkülün ve her belediyenin yatırımlarının plân dahilinde yapılması", "iktisadî devlet teşekküllerinin basiretli bir tüccar gibi hareket etmesi ve murakabeye tâbi tutulması" bir plânın mevcudiyetine değil, plansızlığa delil teşkil etmektedir. Zira münferit programlar bir plân teşkil etmez. Memleket sapında düşünülmüş bir programdan ayrılarak, münferit projelere inildiği takdirde plândan bahsedilebilir. Barker rapora da devlet yatırımlarının bir bütün teşkil ettiğini (sayfa 251), yani münferit projelerin bir plân teşkil etmiyeceğini söylemektedir. Başbakan, hususî sektörün plân dışında bırakılması tezini ispat için, Barker raporunun 252 nci sayfasından cümleler zikretmektedir. Fakat aynı Menderes, 253 üncü sayfayı da okumaya devam etseydi, Barker ve arkadaşlarının hususi yatırımlar hakkındaki fikirlerinin kendi fikirlerinden farklı olduğunu görecekti: "Bu demek değildir ki, hususi yatırım, devlet yatırımlarından müştâkilmiş veya hiç bir alâkası yokmuş gibi düşünmekteyiz. Devlet, kendi yatırım programının, hususi yatırım için mevcut kaynaklara tecavüz etmemesine dikkat etmelidir". "Hususi kaynakları, mali ve kredi kontrolleri kullanarak en prodüktif yollara sevk etmek uygundur". "Keza, hususi ve devlet yatırımlarının yekûnunun, mevcut kaynakların hududunu aşmaması için, maliye ve kredi politikasına dikkat etmek, devletin üzerine düşen bir mes'uliyettir". Demek oluyor ki Barker raporu, hususi yatırımları cebre baş vararak sevketmeyi reddetmekle beraber, bu yatırımları başı boş bırakmayı da kabul etmemektedir. Hatta vergi ve kredi politikası vasıtasıyla hususî yatıranların belli hedeflere yöneltilmesinin uygun olacağını söylemektedir. Hususi yatırımların şevki ve devlet yatırımlarıyla ahenkli bir şekilde yürütülmesi için hususî yatırımların bilinmesi zaruridir. "Bir vatandaş 10 milyonluk fabrika kurar, bizim haberimiz olmazsa ve bunların tescilini henüz tamamlayamadıksa" iktisadî hayat karanlıkta el yordamıyla idare ediliyor demektir. 1950 den evvel plânlı bir ekonomi tatbik eden İngiltere, kredi için prioriteler tesbit ederek ve bilhassa her türlü tesisin inşaatını ruhsata tâbi tutarak, hususî yatırımları istediği istikamete sevk etmeye ve muayyen bir seviyede tutmaya muvaffak olmuştu. Bu gün bütün Batı memleketleri, hiç değilse deflasyon ve enflasyonu Önlemek için, hususî yatırımların miktarını büyük bir dikkatla tatbik etmektedir.

3 — Plânın üçüncü bir vasfı da, gayelerin imkânlara uydurulmasıdır. Her türlü karar, gaye ve vasıtaların birbirine ayarlanmasını gerektirir. Fakat icrası mecburi olan plân için, bu nokta bilhassa mühimdir. Aksi halde, plânını direktifleri kâğıt üzerinde kalacaktır. Burada bilhassa bir nokta belirtilmelidir. Dört veya beş sene için yapılan bir plânın içinde, daha kısa vadeli, üç aylık, altı aylık ve yıllık plânlar yapmak mümkündür. Bu sayede plânı, lüzum hasıl olursa düzeltmek mümkün olacaktır. Başbakanımızın da işaret ettiği gibi, yıllarca evvelden, iktisadî hayatın ne şekilde cereyan edeceğini görmek hemen hemen imkânsızdır. Meselâ kötü hava şartları her tahmini altüst edebilir. Plânın çerçevesi içinde yapılan üç aylık, hatta aylık plânlar ve bu plânların ışığı altında düzeltmeler, sürprizleri önliyebilir. Nitekim, plânlı ekonomi tatbik eden memleketler, devamlı düzeltmeler sayesinde bu güçlüğü yenmektedir, Milli bütçe hesapları, gerekli düzeltmeleri yapmak için, çok faydalı bir teknik-niktir.

Görüldüğü gibi plân, rakkamlarla tesbit edilmiş, bütün iktisadi hayatı kaplayan bir değişme arzusu ifade etmektedir. Bu değinme hangi gaye için yapılacaktır? Bu gayenin tâyini, sosyal bir felsefenin mevcudiyetini gerektirir. Plân hangi gayenin emrinde kullanılacaktır ? Askeri bakımdan kuvvetli bir devlet olmak mı isteniyor; yoksa gaye hayat seviyesini yükseltmek midir? Eski sosyal bünyeyi yek etmek mi arzu edilmektedir? Sırf iktisadi maksatlar mı, yoksa sosyal ve siyasi düşünceler mi ilk **plânı** işgal edecektir ? Bazı geri kalmış bölgelerin kalkınması mı bahis mevzundur? Plân bu gayelerin gerçekleşmesi için ortaya konmuş bir tekniktir ve her teknik gibi nötrdür. Muhtelif görüşteki partiler, muhtelif gayeler için plân tekniğine baş vurabilirler.

Planlama, kendi kendine bırakılmış bir iktisadi düzenin istenilen gayeleri gerçekleştiremiyeceği fikrinin kuvvet kazanmasından beri, dört bucakta büyük bir itibar görmektedir. Bu tekniğe **taş** vuran memleketlerin iktisadi sahadaki başarıları, işlenen hatalara rağmen, inkâr edilmez bir vakıadır. Harp yıllan zarfında plânlı bir ekonomi tatbik eden Amerikanın, dört yılda iktisadî kapasitesini hemen hemen iki misline çıkardığı hatırlanmalıdır, fakat iyi hazırlanmamış ve beceriksiz bürokratların elinde, plânın faydadan ziyade zarar getirebileceği de unutulmamalıdır. Efsunkâr plân, ismi söylenince, "açıl susam açıl" gibi her **kapıyı** açacak bir büyü değildir. Plânın hazırlanması uzun bir çalışma devresini gerektirir ve plân lüzumla düzeltmeleri hemen yapabilecek bilgili eller tarafından idare edilmelidir. Bundan başka bütün siyasi partiler, plânlamanın zaruretlerini anlamalı ve plânın gerektirdiği mahrumiyetleri **bir** demagoji mevzuu yapmaktan kaçınmalıdırlar. Aksi halde efsunkâr plân, bir umacı haline gelebilir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

John Foster Dulles **Albay Nasır**

Bir *ipte iki cambaz; biri genç, biri ihtiyar*

Orta Doğu

Süngü pırıltıları

İsrail askerlerinin Birleşmiş Milletler kararlarına uyarak Gazze ve Şerm el Şeyh bölgelerini terketmesinden sonra ortaya çıkan ümit güneşi, ancak dört gün Orta Doğu sulhunu aydınlatabildi. İpleri Kahire tarafından çekilen Gazzeli nümayişçiler, geçen hafta Birleşmiş Milletler mülkî idaresine karşı ayaklandılar. Kahirede çıkan gazeteler, Birleşmiş Milletler bayrağının yanına Mısır bayrağını asmak isteyen Muhammed el Müşerref âdındaki bir Mısırlı gencin Birleşmiş Milletler Kuvvetleri tarafından öldürüldüğünü yazıyorlardı. Nasır, Gazzelileri Birleşmiş Milletlerle iş birliği yapmanın aleyhine kışkırtmakta muvaffak olmuştu. Nitekim Gazze'ye gelen bir Mısırlı General, bölgenin mülkî idaresini eline aldı. Geçen hafta Mısır polis kuvvetleri Gazzede dolaşmaktaydılar. Birleşmiş Milletler polis kuvvetlerinin vazifesinin ne olduğu bir türlü sarih Şekilde anlaşılamamıştı. Dag Hammerskjoeld, Mısırın rızası üzerinde **çok** duruyordu. Gazze'nin mülkî idaresi için de Mısırın rızasını elde etmenin gerektiğini düşünüyordu. Bunun neticesi işte, Kahireli diktatörün vaadlarına rağmen yaptığı yeni kuvvet darbesine boyun eğmek olmuştu. Nasırı Fransız ve İngilizlerin elinden kurtaran Birleşmiş milletlerdi. Fakat Nasır, Birleşmiş Milletlerin vazifesini tek taraflı anlıyordu. Mr. H, İngiliz ve Fransızlara, İsraillilere gelince sert davranmalıydı. Ama Nasıra gelince, Kahireli albayın istediği gibi at oynatmasına kimse karışmamalıydı. Dünya Evinin Genel Sekreterinin vazifesi de sanki Nasırın her arzusuna " lebbeyk" demekti. İşin en garibi Mr. Hin Nasırın hizmetkârı rolünü benimsemiş görünmesiydi. Arap memleketlerini gücendirmemek için elpençe divan duran Amerika da tamamiyle kabahatsiz değildi. Birleşik Devletler Orta Doğuda müphem bir siyaset takip ediyordu. İsrâile el altından teminat verirken, Araplara da İsrailin kayıtsız şartsız çekildiğini bildiriyordu. Birleşmiş Milletlerin Orta Doğu meselesinin hallindeki aczi hergün yeni misallerle ortaya çıkıyordu. Amerika daha sarih bir siyaset takip etmek zorundaydı. Fazla cambazlık faydadan çok zarar getiriyordu ve unutmamak lâzımdı ki sportmen Nasır, yetmişlik Dulles'dan çok daha mahir bir akrobattı. Nasır hemen her meselede Amerikanın önüne manialar yığıyordu. Akabe körfezinden ve Süveyşten İsrail gemilerinin geçmesine müsaade etmiyeceğini söylüyordu. Kanalın idaresini Mısıra bırakan, fakat geçiş rüsumatının yarısını Dünya Bankasına veya tarafsız bir diğer bankaya vermeyi derpiş eden muvakkat Kanal Anlaşmasını Mısır reddediyordu.

Mısırın tutumu 2 Kasım 1956 tarihli Birleşmiş Milletler kararına aykırıydı. Dünya Evi mütarekeye riayetin ye serbest geçişin teminini talep etmişti. Mısır serbest geçişi tanımıyordu. Bu 1888 anlaşmasına da aykırıydı. Nasır, Dag Hammerskjoeld'e verdiği sözlere de yan çizmeye başlamıştı. Nasır mütareke şartlarına riayet edeceği ve Birleşmiş Milletler organlarım tamamiyle destekliyeceği hakkında Mr. H'a teminat vermişti.

Eisenhower daha geçenlerde eski durumun avdet etmiyeceğini, Akabe ve Süveyşte serbest geçişin tanınacağını açıkça söylemişti. Amerikan Cumhurbaşkanı herhalde ezbere konuşmuyordu. Diktatör Nasır, onu da bir defa daha aldatmıştı.

İsrail bu dunun karşısında ne yapabilirdi? İsrailde Ben-Gurion aleyhtarı nümayişler günden güne şiddetini arttırıyordu. Gazze'yi yeniden

Sina çölünde İsrail askerleri

Bir gece vakti tekrar gelecekler mi?

ele geçirmek ancak Birleşmiş Milletler askerleri üzerine kurşun sıkmakla mümkün olabilirdi: Böyle bir şeyi göze almak çok zordu. Yapılacak tek şey. Dış İşleri Bakanı Golda Meir'i vakit kaybetmedeki Washington'a göndermek, Amerikanın daha sarih bir vaziyet Almasını temin etmekti. Bermuda konuşmalarında MacMillan herhalde İsrailin tezini destekliyecek, Amerikanın daha enerjik davranmasını istiyecekti. Eisenhower'in hususi temsilcisi Richards, Orta Doğu turunu yapadursun, bölgedeki durum günden güne tehlikesini arttırıyordu. İsrail-Arap ihtilâfı Eisenhower'in Orta Doğu hakkındaki plânını muvaffakiyetsizliğe uğratabilirdi. Batının dostu okluğundan zerre kadar şüphe edilmeyen Nuri Said bile. Irakın Mısırı "tamamiyle tasvip" ettiğini söylüyor, "bulanık suda balık avlıyanîar"a tehditler savuruyordu. Mısır, 'İsrail gemilerinin Akabe'den geçmesine müsaade etmezse, Orta Doğuda durum son derece vahim bir safhaya girecekti. İsrailin bu takdirde silâha başvuracağından şüphe etmemeliydi. Böyle bir tehlikeyi bir an önce önlemek için Amerika, herşeyden evvel şimdiye kadar takip ettiği müphem siyasetle vedalaşmalıydı.

Petöfi'nin heykeli
"15 Martta buluşalım"

Macaristan

Muk Mak Mik

Geçen hafta, 15 Mart günü Macarların millî bayramıydı. Fakat Macarlar milli bayramlarım çalışarak geçirmeyi tercih etiler. Zira 1848 ihtilâlinin yıldönümünde yeni bir ayaklanmaya şahit olunacağı şayiaları çoktan beri Budapeşte sokaklarında kulaktan kulağa fısıldanıyordu. Bu şayialar kukla Kadarın kulağına kadar gitmişti. 15 Mart sabahı 1848 ıh tilâlinin kahramanlarından şair Petöfi'nin heykelinin altında telsizle mücehhez bir polis otomobili bekliyor ve makineli tüfekleri dizlerinin üzerinde polislerle dolu arabalar Budapeşte caddelerinde vızır vızır devriye geziyorlardı.

Janos Kadar
Korku dağları bekliyor

15 Mart gününe gelene kadar kulaktan kulağa şu parolalar dolaşıyordu: "Muk".. Bu, Martta tekrar başlıyacağız demekti. "Muk"un cevabı "Mak"tı ve mânası şuydu: Kadarı asacağız!. Eğer bu arada bir polise çatılmışsa söylenecek söz "Mik"ti; yani Hükümetle işbirliği yapacağız!.

İşte Budapeştede aylardan beri işitilen bu tek heceli, Çinceye benzeyen üç kelimeydi: **Muk,** Mak, **Mik...** Gençler ümitle, Kadar ise korkuyla titriyor ve 15 Martı bekliyorlardı.

Stalin zindanlarından çıkan zindancı; Mâcar hükümet şefi korkuyordu. Zira polislerine bile itimadı yoktu. Macar üniformaları giydirilmiş binlerce Ukraynalı polis olarak kullanılıyordu. Günlerden beri kahveler, klüpler basılıyor, şüpheli şahıslar -tabiî işçiler ve üniversiteliler - toplanıyordu. Gödöllö civarındaki temerküz kampı bir şüpheli insanlar denizi haline gelmişti. Bütün bu sıkı tedbirlere ve Rus askerlerinin mevcudiyetine rağmen Kadar gene de korkuyordu. Bir hükümet şefi, bir milli •b'ayraxnı yasak edecek kadar, halkından korkuyordu. Fakat Macar gençliği nehir gibi akan kana ve tıklım tıklım dolu zindanlara rağmen korku hissine yabancıydı. Petöfi'nin memleketi 1848 deki ruh coşkunluğunu kaybetmemişti. 15 Mart bayramım birgün ve mutlaka büyük isler başaran adamların mütevazı gururu içinde kutlayacaklara.

Eskiye dönüş

Kukla Kadar, 15 Mart bayramında Macar halkının önüne elleri boş olarak çıkmıyordu, bayram hediyelerini hazırlamıştı. Düne kadar kendisini zindanlarda tutan Geroe ve Rakosi gibi koyu Stalinciler iadei itibar ediyorlardı. Diğer bir Stalin uşağı, eski Eğitim Bakanı Joseph Revai, parti gazetesinde, Rus askerlerini ihtilâli çiğnemeye çağıran Geroe'nün ve Macaristanın düne kadar 1 numaralı despotu Rakosi'nin tekrar göze girmesi fikrini savunuyordu. Krütçef, Stalini kısmen eski tahtına oturtmuştu. Kukla Kadar da, Macar halkı - nın cellâdı Geroe ve Rakosi'yi tekrar sahneye çıkarıyordu. Bu suretle Kadar'ın Macar işçilerine ve köylülerine yaptığı liberalleşme vaadları, şimdilik biraz derinlere gömülmüş oluyordu. Rakosi ve Geroe'nün şâhıslarında Stalinizm hortluyordu.

Bu haftanın başında Kadar, Moskovada olacaktı. Gomulka da Moskovaya gitmişti. Fakat bir meydan muharebesi vermeye.. Kukla Kadar ise sadece direktif almaya gidiyordu. Macar halkım nasıl yola getirebileceğim Kremimin kollektif liderlerinden öğrenecekti, Kadar'ın yerini, Moskovanın daha sadık dostları Geroe ve Rakosi'ye bırakması imkânsız değildi. Yakın istikbal karanlıktı. Macaristan eski dehşet rejimine avdet edi-

Ernoe **Geroe**
İadei itibar!

Başkan Eisenhower - Başbakan MacMillan
İki eski kafadar

H AYAL

Geçen hafta Figaro gazetesinde Türkiye hakkında yapılan neşriyat, memleketimizde çeşitli tepkiler uyandırdı. İki makale halindeki bu röportaj Türkiye ve Türkler mevzuundaki bazı problemleri inceliyor ve bazı hükümlere varıyordu. Yazıların sahibi , Max Clos Türkiyeye resmen davet edilmiş, hükümet kendisine kolaylık göstermişti. Şimdi görülüyor ki yazılarından dolayı Max Clos hakkında "resmî mahfiller"de bir infial rüzgârı esmektedir. Gazeteci, "bunca ikram"-dan sonra yazdıklarından dolayı "nankörlük"le itham edilmektedir. Max Clos'nun telefonu şimdi mütemadiyen çalmakta, kendisinden türlü yollarla izahat istenmektedir... Bu arada en fazla eziyet çekenler şüphe yok ki arada iki zıt zihniyetin elçiliğini yapmak zorunda kalanlardır..

•

Anlaşılıyor ki, yabancı da olsa, gazeteciye her istediğini yazdırabil--e inancı memleketimizde hâla mevcuttur. Bizdeki bu inanç elbette ki kolaylıkla kiralanabilen kalemlerin bolluğundan ileri gelmektedir. Bu Şarklı zihniyetin memleketimizde gittikçe kökleşmesinde en büyük suç basınımızın bazı zayıf ruhlu temsilcilerine düşmektedir. Ancak, Avrupalı gazetecilerden, hem de **Max** Clos gibi icabında fikirleri uğruna savaş sahasında tevkif edilmeyi bile, gözüne alan yazarlardan, "bir fincan kahvenin hatırı"nı sor-

yordu. Avusturya hududundan sonra Yugoslav hududu da dikenli tellerle örülmüş ve Demir Perde yeniden Macaristanı örtmüştü.

Birleşmiş Milletler

Bu sırada Birleşmiş Milletler Tahkikat Komitesi Cenevrede Demir Ferde gerisinde cereyan eden hâdiselerin hikâyesini dinlemekle meşguldü. Leman gölünün kenarında, birçok Avrupa memleketlerinden gelen mültecileri dinliyordu. Yakında Birleşmiş Milletlere raporunu sunacaktı. Birleşmiş Milletler, Macar meselesini gündeminde bırakarak dağılmıştı. Hür dünyânın, kahraman Macarlar için yapabildiği bundan ibaretti.

Bermudo

Ike and Mac

Geçen hafta Amerikan bayrağı taşıyan bir harp gemisi, zengin Amert'kalıların balaylarını geçirdikleri Bermuda adasına doğru yol alıyordu. Geminin ağır ağır yol alması nazarı dikkati çekiyordu. Zira gemide Amerika Birleşik Devletlerinin Başkanı Eisenhower bulunuyordu. Geminin ağır ağır yol almasının sebebi, sevgili Ike'ın muztarip bulunduğu şiddetli nezlenin Bermuda'ya vasıl oluncaya kadar tedavi edilmek istenmesiydi.

Eisenhower'in nezle tedavisi devam ederken İngilterede de Başbakan MacMillan Bermuda, yolculuğu hazırlıklarını tamamlamaya çalışıyordu. İki eski dost, "Ike ile **Mac"** 21 Martta Bermuda'da buluşacaklardı. Meşhur Süveyş seferinden sonra çok **sar**sılan Batı tesanüdünün yeniden tesisi için bu seyahat zaruriydi. Ike geçen ayın sonunda Fransız Başbakanı Guy Mollet'yı kabul etmişti. Sıra Şimdi MacMillan'a gelmişti. MacMillan Bermuda yolculuğundan evvel Parise kadar uzanmış ve kader ortağı Mollet ile görüşmüştü. Süveyş macerasının kahramanı iki hükümet arasında, Nasıra karsı tatbik edilecek siyaset hakkında tam bir görüş birliğine varılamamıştı. Mollet, Washington'da Eisenhower'e açıkladığı fikirlerini Pariste MacMillan'a tekrarlamıştı: Nasıra karşı sert davranmalıydı. Halbuki İngilterenin tutumu son zamanlarda hissedilir şekilde değişmişti. İngiltere mutad realizmiyle, Nasırla anlaşma çarelerini araştırıyordu. Tekziplere rağmen, Mısır **anlayış** gösterirse İngilterenin bloke edilmiş Misina ait sterlinleri serbest bırakacağı şayialarının yalan olmadığı biliniyordu. İngilterenin tutumundaki değişiklik, Eisenhower'in herhalde hoşuna gidecekti. Zira Washington herşeye rağmen. Nasırla anlaşmak ümidini kaybetmemişti. İngiltere de anlayışlı davranmak ve prensiplerinden fedakârlık göstermekle daha fazla menfaat temin edildiğini biliyordu. Prestijden ziyade, Kanal için avantajlı bir statü temini İngiltere bakımından çok daha, mühimdi. İngiltere Amerikanın hiç değilse Bağdat Paktının askeri komitesine katılmak fikrine hiç iltifat etmediğini öğrenmişti. Artık bu hususta bile çok fazla ısrar etmiyecekti. Bu bakımdan iki eski arkadaşın Orta Doğuda takip, edecekleri siyaset hakkında görüş birliğine varmaları çok, güç olmıyacaktı. Maamafih MacMillan, Eisenhower'i Orta Doğuda **daha** enerjik davranmaya ikna etmeye çalışacaktı, "Ike ile Mae'in üzerinde duracakları, ikinci bir nokta Avrupa meseleleriydi. Altı Avrupa devletinin Müşterek Pazar fikri, İngiltereyi ürkütüyordu. Almanyanın birleşmesi mühim bir mevzuydu. NATO'nun istikbali ne olacaktı? Alman seçimlerini Sosyalistlerin kazanması, Avrupada büyük siyasi değişikliklere sebeb olabilirdi. Her ihtimale karşı hazırlıklı bulunulmalıydı. Bununla beraber Rusyanın tutundu, 1957 yılında Avrupada büyük, değişiklikler bulunması ihtimalini zayıflatıyordu.

Doğum sancıları

Segni hükümeti Haziran ayına kadar yaşıyacaktır! Geçen hafta Romada, toplanan İtalyan Demokrat Partisi, idare heyetinin müzakerelerinden, çıkan netice budur. Sosyal Demokratlar. Haziran ayında parti kongresi toplanana **kadar** iş başında kalacaklardı. Fakat kongrenin **hükü-**

VE HAKİKAT

Aydemir BALKAN

mak garabeti, artık resmî temsilcilerin kafalarından silinmelidir. Max Clos elbette her şeyi lehimize olarak görmeğe mecbur değildir. Üstelik yazdıklarının çoğu hakikatin aynasıdır. Üç beş senenin sonunda güç belâ kendi kendimize itiraf edebildiğimiz şeyleri kısa bir müddet zarfında müşahede edebilmiş, sağlam hükümlere varmıştır.. Bu hükümler bazan aleyhimizedir; lisanı çok kere sert, hatta yaralayıcıdır. Fakat gene de unutmamalı ki Max Clos dost bir basının dost bir temsilcisidir. Gene her hakiki dost gibi acı ve -itiraf edelim ki- doğru söylemektedir. Max Clos, alelade bir yazar değildir. Avrupa basınının seçkin gazetecilerindendir Le Monde gibi bir gazetede Uzak Doğu ve bilhassa Hindicim röportajları kendisine haklı bir şöhret temin etmiştir. Hindiçini savaşının akıbetini yıllarla evvel görmesi ve kanaatlerini yılmadan savunması kendisini davet edenlerin bileceği hususlar olmalıydı.. Unutmayalım ki yazılarının bilançosu gene de lehimizedir. Üstelik yıllardır Yemen kadar ismimizin geçmediği bir basında hakkımızda sayfalarla yazılar yazılması genel olarak lehimize sayılmalıdır.

•

Max Clos, kanaatimizce, memleketimize hizmet etmiştir. Birçoklarımızın hayallerinde "istif" şatoları yıkmıştır. Hele din, devlet, ordu, eğitim gibi mevzulardaki tahlilleriyle başlarını hâlâ devekuşu gibi kumlara sokmakta israr edenlerin gözlerini de açabilirse ona -ve bize- ne mutlu.. Figaro gibi en güvendiğimiz sağcı bir basının temsilcisin' dan bu acı hakikatleri, bu ağır hükümleri işitmek hayal ve hakikati hâlâ ayırdedemiyenler için, faydalı olacaktır. Bu bakımdan okuyucularımızı; resmî basında görecekleri gibi metnin bir kısmım değil; tam tercümesini okumağa davet ederiz. Milletvekillerimizden generallerimize kadar böbürlendiğimiz birçok bahiste ne kadar yaya olduğumuzu ve bunların memleketimizde kısa bir zaman kalan bir yabancının bile hemen nasıl gözüne batıverdiğini, aksini iddiayla ancak kendimizi aldattığımızı artık idrak etmeliyiz...

Kanaatimizce, yazar, hakkımızda en ağır hükümlere halkımızın davranış tarzında ve psikolojisinde yaptığı tahlillerle varmaktadır. Max Clos Türkleri yaradılıştan otoriteye, baskıya, polise, ve üniformaya alışkın, uysal ve katlanır görmektedir. Yazara göre Türkiye bir demokrasi sayılmaktan uzaktır. Batılı anlamda birçok hürriyet mevcut değildir. Fakat "bazı aydın çevreler hariç" milletin çoğunluğu bu otoriter rejimi benimsemektedirler. Yazarın konuştuğu genç aydınlar dahi bu mevzuda ümitsizliklerim saklamamışlardır. Bu rejim bazan çok çocukça tezahürleri olan bir "milliyetçilik" yetiştirmektedir. Türklerin otoriteye olan kutsal saygıları, yabancıya, karşı husumet ve çekingenlikleri yazara göre bir Batılı için nahoş müşahedelerdir...

Hakkımızdaki en karanlık, en kamsar hüküm elbette ki budur.. Son yıllarda bir çok hatalar yapılmıştır. Artık hep hissediyor veya. biliyoruz. İktisat politikamızda hatalar; yatırım programlarımızda feci yanlışlıklar olmuştur. Fakat elbette bu durumdan, yavaş yavaş, elbirliği ile, iyi kötü, kurtulacağız. Dış politikamızda bir sürü gaflar yapılmıştır. Bu da artık idrak edilmeğe başlanmıştır. Bunları da genç elbet, bu veya başka bir ekip, temizleyecek, normal şartları getirecektir.

Fakat, *Max* Clos'nun müşahede ettiği gibi, mütevekkil bir davranış, fatâlist bir görüşle hekimiz atalet içinde, baskıya ve otoriter rejimlerin hürriyetsizliğine ve adaletsizliğine " katlanmak."Katlanabilmek.. Alışabilmek.. Buna tahammül edecek ruhun Türklerde hâla mevcut olabileceğine inanmak.. Bu karakteri bize vergi sanmak.. İşte bu korkunç, karanlık, bir hükümdür. Buna hepimiz isyan etmeliyiz..

•

Türk aydınları. Gençler, üniversiteliler, yargıçlar, profesörler, memurlar, gazeteciler.. Figaro yazarına, bu bahiste yanıldığını mutlaka ispat etmelisiniz.. Türk ruhunda bu yılanın yeniden çöreklenmesine mutlaka mâni olmalısınız.

Segni
Vakit tamam

metten çekilme kararı alacağından şüphe edilmemektedir. Hükümete sadece bir mühlet verilmektedir.

Parti idare heyeti bu karara uzun münakaşalardan sonra vardı. Münakaşa edilen temel mesele Saragat ve Nenni partileri arasında işbirliğine gidilip gidilmiyeceğiydi. Saragat, işbirliği için, Nenni'nin partisinin gereken şartları gerçekleştirmediğini iddia ediyordu. Nenni yukarı kademelerde Komünistlerle işbirliğini reddetmekle beraber, sendikalarda komünlerde, kooperatiflerde komünistlerle işbirliği yapıyordu. Dış politika hakkındaki fikirleri ise müphemdi.

Fakat Saragat'nın karşısında kuvvetli bir rakip vardı. Parti Genel Sekreteri Matteo Matteotti, gerisinde 25 kuzeyli federasyon olduğu halde Nenni ile, işbirliği fikrini müdafaa ediyordu. Sosyal Demokrat Parti, hükümetten derhal çekilmeliydi. Matteotti, Saragat'nın bu fikre karşı koyması karşısında istifasını bile vermişti. Fakat idare heyetinin ricaları karşısında bu istifasını geri almak zorunda kalmıştı. Matteotti şimdi Saragat ile mücadelesine, kongrede devam etmeye hazırlanıyordu. Tem-

Gaitskell
Hakem

Nixon, Liberia Cumhurbaşkanı Tubman ile
Afrika fâtihi!.

muzda Viyanada Sosyalist Enternasyonali toplanacak, birleşme mevzuunu görüşecekti. İhtilâfın halli için, Bevan'dan pek hoşlanmayan Saragat İngiliz İşçi Partisi lideri Gaitskell'i Paskalya tatilini geçirmek üzere Komaya davet etmişti.

İtalyanın iki sosyalist partisinin birleşmesinin güç olacağı görülüyordu . Her iki partide de birleşme aleyhinde kuvvetli cereyanlar mevcuttu. Fakat sonbaharda veya en geç gelecek ilkbaharda yapılacak seçimler, muhtemelen mevcut ihtilâfların hallini kolaylaştıracaktı. Sosyalist Enternasyonali de birleşme yolunda büyük gayret gösteriyordu. Tas ayları, İtalyan siyaseti ve Avrupa sosyalistleri bakımından çok mühim hâdiselere sahne olacaktı..

Sudan

Evine dön!.

Cezayir, Tunus, Gana ve Habeşistanda alkışlarla karşılanan Nixon'u geçen hafta Sudanda "Go home Evine dön" sözleri bekliyordu. "U.S. Go home!.." Avrupada da çok tekrarlanan bu söz komünist propagandasının bir mamulü idi. Bizzat Eisenhower, 1951'de NATO Başkomutanı olarak Avrupaya geldiği zaman aynı sözlerle karşılanmıştı. İpleri Moskovadan çekilen Sudanlı komünistler, Avrupalı ağabeylerinden öğrendikleri dersin imtihanım şimdi Nixon'un karşısında veriyorlardı. Ama Sudan polisi nümayişçilere meram anlatmakta Avrupalı meslekdaşları kadar güçlükle karşılaşmadı. Nixon'un seyahatinin tek hâdisesi "Go home" çığlıkları oldu. Ama A.B.D. Başkan Yardımcısı yurduna dönmekte hiç de aceleci davranmıyordu. Yaptığı bir basın toplantısında Sudanlı komünistlere de cevap vermeyi ihmal etmedi. Komünistlere Nixon'un bir teklifi vardı: Sudanlı komünistler Macaristana kadar gidebilirler ve Ruslara "Go home" diyebilirlerdi. Bu şekilde Macaristan da Sudan gibi müstakil bir devlet haline getirebilirlerdi.

Nixon'un Afrika gezisi, cidden büyük bir muvaffakiyet teşkil etmişti. Olgun devlet adamlarının idaresindeki Tunus ve Fas, Amerikayla işbirliği yapmaya can attıklarım gizlemiyorlardı. Amerikanın Fransayı gücendirmek istemiyeceğini bile gayet iyi anlıyorlardı. Gana'nın yeni başbakanı Afrikanın Nehrusu, Asyalı Nehru gibi nötralizme taraftar değildi. Batıyla işbirliği yapmaya hazırdı. Hele Habeşistan Amerikadan bile fazla Amerikacıydı. Birleşik Devletlere Massama limanında bir deniz üssü vermeyi kabul etmişti. Amerika böylece Kızıl Denizi ve Mısırın Güneyini kontrol etmek imkânına kavuşacaktı. İmparator haşmetlu Haile Selâsiye biraz dolar mukabilinde hür dünyaya hizmet şerefinden mahrum kalmıyacaktı. Nasırın, Nixon'un ziyaretinden üç gün önce Adis Aba-ba'ya gönderdiği heyet, Haber İmparatorunu Kâhireyi ziyaret etmeye yanaştıramamıştı. Böylece Nasırın yeni uyanan Afrika milletlerini kendi safında toplama hayali, bir kırgınlığa maruz kalmıştı.

Küba

Modern Pardayyanlar

Geçen hafta Küba, Amerikalıların mevzuunu Binbir gece masallarından alan filmlerinde sık sık görülen bir sahneye şahit oldu. Yerden mi, yoksa gökten mi çıktıkları bir türlü anlaşılamayan 20 adam Kübalı diktatör Batista'nın sarayını bir anda istilâ ediverdiler. Kübalı sultan sarayının ikinci katındaki mükellef bir salonda birkaç arkadaşıyla beraber yemek yiyiyordu. Gaipler âleminden gelen 20 adamdan birinin savuruverdiği el bombası hedefini buldu. Fakat diktatör Batista'nin saati henüz dolmamıştı, bomba patlamadı. Saray muhafızları imdada yetiştiler ve bu davetsiz misafirleri güçlükle püskürttüler. Esasen az sonra Kara ve Deniz kuvvetleri de vak'a mahalline yetişmişlerdi. Batista'nin ordusu karşısında Modern Pardayyanlara çekilmekten başka yapılacak iş kalmamıştı.

Şimdi sarayının önüne dizilmiş bir sıra tank Küba sultanını himaye etmektedir. Ama Batista'nin Küba ormanlarında gizlenen ihtilâlcilerin elebaşı, 26 yaşındaki üniversite talebesi Castro'nun elinden kurtulması ümidi çok zayıftır. Zira Castro, bir hükümet darbesiyle idareyi eline geçiren Batista'yı devirmeye ve Kübayı hürriyete kavuşturmaya and içmiştir. Binbir gece masallarında olduğu gibi, günün birinde sarayına kapanan adamın karşısına dikilecektir.

Kıvame Nkrumah
Gana'lı Nehru

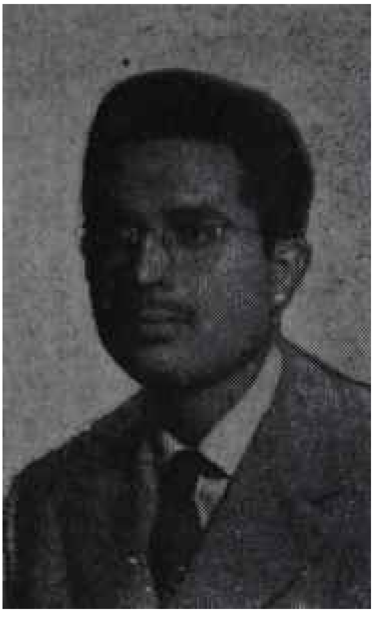
K İ T A P L A R

VEZİR DÜŞÜ

(Tarık Dursun K. nın hikâyeleri. Yeditepe yayınları 68. Baha Matbaası. İstanbul 1957. 80 sayfa, 100 kuruş)

Tarık Dursun K. sanat mecmualarını takip edenler için hiç de yabancı bir imza değildir. Tarık Duranın hikayecilerimizin en gençlerinden biri olmasına rağmen beş altı yıllık bir tecrübesi var; buna karşılık "Vezir Düşü" yazarın "Hasangiller"den sonra yayınlanan ikinci hikâye cildi. Bu da gösteriyor ki Tarık Dursun yarına kalması arzusu ile kitap halinde topladığı hikâyelerini iyi seçiyor ve eliyor.

Yeditepe yayınları arasında çıkan "Vezir Düşü"nde 13 hikâye yer almış. Bu 13 hikâyeden biri 1951, bir diğeri de 1957 tarihini taşıyor, iki tane 1952 tarihli, bir tane 1953 tarihli, dört ta-. ne de 1054 tarihli hikâye var; geriye kalan dört hikâye de 1955 te yazılmış. 1957 tarihini ve "Deli Otları İstanbulun" adını taşıyan hikaye hariç, diğerlerinin hepsini hatırlıyoruz. Bu hikâyeleri daha önce okumuş olduğumuz halde kitap haline getirilmiş seklinde de hiç sıkılmadan bir defa daha okuyabiliyoruz. Buradan bir netice çıkarabiliriz: Demek ki Tarık Dursun hikâyelerini iki defa okunduğu zaman bile okuyucuyu sıkılayacak kadar bir olgunlukla yazmasını biliyor. Bir hikâyenin üst üste. sıkılmadan okunması, hikayeyi yazan lehinde yabana atılmıyacak bir not sayılabilir. Gerçekten de Tank Dursun, genç neslin en iyi hikâyecisidir. Şiirde olduğu gibi hikâyede de edebiyatımız altın cağını geride bırakmıştır. Şiirimiz nasıl Orhan Veli, Cahit Sıtkı gibi aslarını kaybettikten sonra bir duraklama ve bocalama devrine girdiyse, hikâye de önce Sabahattin Âli, daha sonra modern hikayeci Sait Faiki kaybetmekle bir duraklama ve bocalama devrine girmiştir. Gerçi Sait Faik devri hikayecilerinden Orhan Kemal, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz hayattadır ve hikâyeciliğe devam etmektedirler ama, o eski havalarından çok şey kaybetmişlerdir. Bunlardan bilhassa Orhan Kemal ve Samim Kocagöz artık bu gün hikâyeden çok romanın peşine takılmışlardır. Küçük hikâye ise öksüz kalmıştır. İşte ancak gençler, küçük hikâyeye bir canlılık, bir yenilik bir hayatiyet getireceklerdir. Tarık Dursun bu yoldadır. Hikâyeleri genç nesli en iyi temsil eden hikâyelerdir. \

Tarık Dursun K.
Rüya görüyor

Yalnız Tank Dursunun da dahil olduğu genç hikayecilerde noksan bir taraf var. Hikâyeleri sanki sırf hikaye yazmış olmak için kaleme alınmış gibi bir hava taşıyor ve yüzde doksan dokuz bir tezden bir iddiadan da uzak hikâyeler oluyor. Düpedüz bir mevzu tutturup gidiyor hikayeci, mevzuu anlatmaktan, güzel anlatmaktan, biçimli anlatmaktan başka bir şey düşünmüyor. Tank Dursun' da böyle. Biçim ve mevzudan başka bir şey düşünmüyor. Tek kaygısı bu.

İNSANLIĞIN ENGİN GELECEĞİ

(Bir Demokrasi Tarifi)

(Powell Davies'den çeviren: Doç. Dr. Hamide Topçuoğlu Ankara Hukuk Fakültesi yayınları 107. Kültür Matbaası, Ankara - 1957. 42 sayfa, 200 kuruş)

New Yorkta 1951 yılında yayınlanan ve gene aya yıl içinde iki defa daha basılan "Man's vast Future" adım taşıyan ve dilimize Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Sosyolojisi Doçenti Dr. Hamide Topçuoğlu tarafından "İnsanlığın Engin Geleceği" adıyla dilimize çevrilen bu ufacık -topu topu 24 sayfa- eserin herşeyden önce fiatı dikkati çekmektedir. Her ne kadar ilmi mesaî için maddî değer biçmek bir hayli güç ise de bir üniversite öğretmeninin talebelerinin istifadesi için yabancı bir dilden dilimize çevirttiği ufacık bir broşürcüğe iki lira değer koyması veya konulmasına müsaade etmesi pek insaflı bir hareket sayılamaz. Üniversite talebesi herşeyden evvel hayatını güçlükle idame ettiren insandır. Bu talebenin yalnızca yemek ihtiyacını karşılamıyacak olan 150 liralık bursunun bir de böyle hocalarının fahiş fiatlı kitapları tarafından yağma edilmesine göz yummamak lâzımdır. 42 sayfa iki, 420 sayfa yirmi lira.. Aşağı yukarı Üniversite hocalarının yazdıkları kitaplardaki değerlendirme ölçüsü budur. Üstünde bir fakültenin yayım olduğu yazılan kitap ders kitabi hiç değilse derse yardımcı bir kitaptır. Yani keyif için alınacak, okunacak bir kitap değildir. İnsanlığın asıl engin geleceği bugün üniversitelerde okuyan gençlerin omuzlarındadır. Ama nedense gerek üniversitelerimiz, gerek bu üniversitelerin pek muhterem öğretim üyeleri bu gerçeği görmezden gelmeyi uygun buluyorlar.

"İnsanlığın Engin Geleceği" hür dünya sayesinde hayatını idame ettirebilen demokrasi müessesesinin ve bu müessesenin kıymetlerinin bugün komünizme karşı yaptığı mücadelede nasıl muvaffak olabileceği meselesini inceliyor.

Kitabın müellifi Powell Davies demokrasiyi sadece lugatların anlattığı şekilde tarif edilebilen bir mefhum olarak anlamadığını izah ederek diyor ki: Demokrasi herşeyden önce bir akidedir, bir hayat tarzıdır ve cihanşümul bir gayedir. Dr. Davies bu fikrini şimdiye kadar ifade edilmemiş bir tarzda şekillendirerek ve bir muhteva kazandırarak canlandırıyor:

"Lincoln'ün dediği gibi demokrasinin daima evrenselleşmeye matuf bir gaye olduğunu bilmeliyiz. Lincoln diyor ki: Birleşik Devletleri yalnız kendisi için değil, belki onun hayat prensibinin canlılığını muhafaza için kurtarmalıyız. Zira beşeriyetin engin geleceği bu prensibin yaşamasına bağlıdır".

Dr. Davies'in kitabı şu cümlelerle sona eriyor: "O zamanki gelecek, şimdiki haldir. Vakit gecikmiştir ve birçok fırsatlar kaçıp gitmiştir. Eğer daha fazla gecikmemek ve derhal işe başlamak istiyorsak henüz biraz daha vakit vardır. Gerçekleri karşılıyacak ve demokrasiyi kendi kaderinin hâkimi kılacak plânlarımızı hemen hazırlayalım".

Demokrasiye inanmış bir memlekette yalnız üniversitenin ilgili fakülteleri öğrencilerinin değil hemen her aydının okumasında fayda olan bu kitabın tercümesi ne kadar yazık ki bir hayli dikkatsizce yapılmıştır ve okuyanda Türkçe bakımından bir bıkkınlık uyandırmakta, göz yıldırmaktadır.

Ç A L I Ş M A

Sendikalar

Men edilen konferans

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü, öğle vakti artık çamurdan kurtulan, fakat bu defa da toza bulanan Rüzgârlı sokaktan geçenler, bazı meyus yüzlü adamlara rastladılar. Meyus yüzlü adamlar Rüzgârlı sokakta yeni inşa edilen barakalar arasındaki İnşaat İşçileri Sendikası Lokalinden çıkıyorlardı. O gün bu lokalde bir konferans verilecekti. Konferansçının adı İsmail İnandı. İsmail İnanı Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteriydi ve konferansın mevzuu "Sendikacılığımızın gelişmesinde karşılaşılan güçlükler" di. Fakat konferansı tertipleyen İşçi Sendikaları, Konfederasyonu değil, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsüydü. İsmail İnan'ın konferansı on seneden beri devam eden konferanslar zincirinin bir halkasıydı ve 1957 devresinin ilk konferansı bu ayın başında Demiryolları Motor Atölyesi Lokalinde Prof. Fadıl Hakkı Sur tarafından verilmişti. Konferanslar, cidden alaka çekici oluyordu ve bilhassa sendikacılık hakkındaki bilgilerini genişletmek isteyen işçilerden geniş rağbet görüyordu. Bu sebeple Cumartesi günü Rüzgârlı sokaktaki inşaat İşçileri Sendikası Lokaline gelen dinleyicilerin sayısı bir hayli yüksekti. Ama bu dinleyicileri kapıda karşılayan sendika temsilcileri, üzüntü içinde konferansın "tehir" edildiğini söylüyorlardı. Bu "tehir" kelimesini biraz kurcalayanlar öğreniyorlardı ki, Ankara Valisi İsmail İnanın konferansını yasak etmişti. Aynı seriden bir konferansa müsaade etmek, diğerini ise men etmek kolay anlaşılır bir iş değildi ama Türk Hukuk Kurumunun tertiplediği konferansların akıbetini bilenler bunun izahını bulmakta güçlük çekmiyorlardı: Hoşa gitmiyeceği sanılan konferanslar yasak ediliyordu.

İşin en dikkate değer tarafı, dinleyicileri karşılayan Sendika mensuplarının hareket tarzlarıydı. Bu adamlar sanki konferansın men edilmesinden mesul kendileriymiş gibi, büyük bir utanma hissi içindeydiler ve gelenlere özür üzerine özür diliyorlar, güneşten istifade edilerek lokalin önüne atılan iskemlelere oturarak bir çay içmeden kimseyi salmıyorlardı.

Ankara Valisinin İstanbul Üniversitesinin bir enstitüsü tarafından tertiplenen konferansa izin vermemesi işçi çevrelerinde üzüntü uyandırmakla kalmadı, bazı tepkilere de yol açtı. Hukukçular, vilâyetin bir ilmî konferansı -hem de hiç bir mucip sebeb göstermeksizin- men etmeye hakkı olmadığını ileri sürüyorlardı. Ankara Valisinin bu çeşit konferanslara "izin vermiyorum" diyebilmek için kanuni bir mesnedi mevcut değildi. Hatta işin garibi, son günlerde tatbikatına dair az haber aldığımın Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanun bile ilmî konferansların her türlü tahdit ve yasakların dışında bırakıldığını sarahatla ifade ediyordu. Ama hukuki durum ne olursa olsun fiiliyatta konferansın verilmesi önlenmişti. Bunun üzerine konferansçı İsmail İnan, çalışmalarının gün ışığına çıkması için mümkün olan tek yola başvurdu; konferansım bir makale haline getirerek Ulus gazetesinde neşretti, ismail İnan'ın bu haftanın başında Pazartesi günü Ulus'ta çıkan yazısını okuyanlar için, konferansa neden izin verilmediğini anlamak adeta imkansızdı. Zira İsmail İnanın fikirleri öylesine afakî, öylesine masumdu ki...

İsmail İnan

Susss!...

Bazı çevreler, bu men edilen konferansla meşgul olurken İstanbuldan gelen bir haber konferansların önüne geçmek için bir "yeni yol"un bulunduğunu gösteriyordu: İstanbul İşçi Sigortaları Müdürü Nedim Güven, 23 Martta vereceği aynı seriden, bir konferansa "rahatsızlığına binaen" gelemiyeceğini bildirdi.

Sosyal Güvenlik

Tükenmiyen ümit

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü, Rüzgarlı sokaktaki İnşaat İşçileri Sendikası Lokalinde men edilen konferans dolayısıyla üzüntülü bir hava eserken, Samanpazarındaki Kurşunlu Hanın en üst katındaki bir odada toplanan diğer işçiler, kendilerini çok yakından alâkadar eden bir mesele üzerinde şevkle çalışıyorlardı. Kurşunlu Handaki işçiler, Makina Kimya Endüstrisi İşçileri ve Milli Savunma Bakanlığı İşçileri Sendikaları Federasyonunun idare heyeti idi. 1926 da kurulmaya başlanan askeri işyerlerinin ehemmiyeti milli Savunmaya verilen kıymete muvazi olarak artıyor ve bu işyerlerinde her gün biraz daha fazla işçi istihdam ediliyordu. Fakat çeşitli kanunlara rağmen askeri işyerlerinde çalışan işçilerin" yardımlaşma, tekaütlük, hastalık, meslek kazaları ve hastalıkları meseleleri bir türlü sağlam bir esasa bağlanamamış, bir düzene sokulamamıştı. İşte Kurşunlu Hanın çatı katında memleketin dört bucağından gelen sendika temsilcilerinin çaresini aradıkları dert buydu. Sendika temsilcileri ümit ve şevk içinde çalışıyorlardi. Çünkü bu hâdisede Çalışma Bakanlığı da Milli Savunma Bakanlığı da demokratik bir yol tutmuşlar, bu mevzudaki bir tasarıyı Meclise sevketmezden önce, işçilerin tekaütlük, yardımlaşma, hastalık ve kaza yardımları hakkındaki fikirlerini öğrenmek istemişlerdi. Tasarının hazırlanmasında işçilerin fikirlerine ne derecede kıymet verileceği şimdiden bilinemezdi ama, her iki bakanlığın bu jesti sendika temsilcilerini çok memnun etmişti. Bilhassa Federasyon Başkanı Cemalettin Kanak, gösterilen alâka ve tutulan yoldan ziyadesiyle memnundu ve İleriye ümitle, nikbinlikle bakıyordu. Hazırladıkları raporların bakanlık arşivlerinde diğer talihsiz arkadaşlarıyla beraber nisyana terkedilmesi ihtimalini aklına getirmek istemiyor, teklif ve dileklerin bir an önce teşbitiyle bakanlığa aksettirilmesi için sabırsızlanıyordu.

Hakikaten Millî Savunma Bakanlığının uçak fabrikalarından denizaltı gemilerinde çalışan işçilerine kadar hepsinin ne kadar ağır şartlar altında iş gördükleri kimsenin meçhulü değildi. Bunlara yapılan maddî veya tıbbi yardımın çok zaman kifayetsiz kaldığı da biliniyordu. Hele doktorların hasta işçilere muamelesi az mı üzücüydü, az mı şikâyete yol açmıştı? İşte Kurşunlu Hanın çarı katında toplanan temsilciler sanki bütün bu dertlerin devasını bulmuşlar gibi görüş, teklif ve dileklerim büyük bir meslek ve insanlık aşkı içinde hazırlıyorlardı.

İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİ VE BÜNYESİ

Adil AŞÇIOĞLU

Bâhtsız Süveyş seferinden sonra İngilterede yapılan ara seçimlerinde İşçi Partisinin kazandığı zaferler, umumî seçimlere gidilmesi ihtimaline kuvvet kazandırmıştır. Bu sebeble halen Muhalefette bulunan, fakat seçimler yapıldığı takdirde iktidara namzet İngiliz İşçi Partisi, dahilde ve hariçte dikkatleri yeniden üzerine çekmiştir.

Kurulduğu tarihten itibaren gittikçe kuvvetlenen ve üç defa İktidara gelip son seçimlerde de çok az bir oy farkı ile kaybeden İşçi Partisi İngilterenin iç ve dış politikası ile işçi hareketleri üzerinde icra ettiği tesirler bakımından incelenmeğe değer bir mevzudur.

İngilterede işçi hareketi XVII. Asırda başladığı halde bu hareketin ekonomik bir mücadeleden siyasi bir mücadeleye geçebilmesi için XX. Asrın başlangıcına kadar beklemek icap etmiştir.

Siyasî teşkilâtlanma bakımından İngiliz işçi sınıfı XX. Asrın başına kadar ' gecikmiş olmakla beraber, münferid işçilerin ve çeşitli işçi teşekkülleri temsilcilerinin bilhassa İngiliz Liberal Partisi içinde işçi sınıfının iktisadî ve sosyal durumunun düzelmesi için parlamentoda giriştikleri mücadele çok daha eskidir.

İngiliz siyasî hayatında hemen daima ikili parti sistemi hâkim olmuş ve İktidarla Muhalefet dışında tek başına bir parti, varlığını ancak bunlardan birine bağlanmakla devanı ettirebilmiştir.

İşçi Partisi kendini hissettirebilecek bir parti haline gelinceye kadar -ve hatta daha sonraları- siyasi sahnede görünen İngilterede Liberal ve Muhafazakâr partiler olmuştur. İşçi Partisi henüz resmen teşekkül etmeden işçi menfaatleri Liberal Parti içinde yer almış münferid işçi milletvekilleri ile Bağımsız İşçi Partisi, sendikalar, sosyalist ve Fabian teşekküllerinin temsilcileri tarafından korunmaktaydı. Liberal Parti geniş bir kitle teşkil eden ve XVII. Asırdan beri memleketin iktisadî hayatında kuvvetli bir rol oynamağa, bağlamış olan işçilerle birleşmek suretiyledir ki, Muhafazakarlara karşı siyasî mücadelesini yürütebiliyordu. Liberallerin işçilerle birleşmesi sebebsiz değildi. Çünkü bu parti yeni gelişen bir sanayici ve tüccar sınıfının menfaatlerine uygun olarak yeni iktisadî ve siyasi haklar temin etmek için mücadele ediyor, derebeylik ve toprak mülkiyeti imtiyazlarına karşı iktisadî ve siyasî sahada eşit haklar talep ediyordu. Binâenaleyh her iki sınıf da toprak sahiplerinin iktisadi ve siyasi imtiyazlarına karşı savaşıp kendilerine de her iki sahada eşit haklar tanınması hususunda birleşiyorlardı.

1870 ile 1900 yuları arasında İngilterenin içine düştüğü "Büyük Depresyon" da bu birleşmeyi kolaylaştırıyordu. Gerçekten 1870 yılından önceki 20 yıl içinde İngiliz kapitalizmi "altın çağ"mı yaşamıştı. Çünkü bu devirde işverenler devletin en ufak bir müdahalesini görmeden ve istemeden, zenginleşmelerine en elverişli şartlar altında çalışıyorlardı. Fakat İngilterenin dünya çapındaki sanayi inhisarı, siyasî birliğini tamamlayan Almanya ile Amerika Birleşik Devletlerinin rekabeti yüzünden sona ermiş ve İngilterede "Büyük Depresyon" başlamıştı; Diğer taraftan bu iki yeni devletten, başka Japonyanın da gelişmesiyle, İngiltere, Napoleon harplerinden beri haiz bulunduğu askerî güvenliği ve denizler üzerindeki mutlak hakimiyeti kaybetmişti. Böylece diğer ileri memleketlerle birlikte İngiltere Emperyalizm çağına geçti. Bu devrede büyük devletlerden müteşekkil küçük bir grup dünyayı aralarında bölüştüler ve yeni bölüşmeler sebebiyle aralarındaki anlaşmazlıklardan doğan harplar, bunları takip eden iktisadi krizler ve nihayet "işçi hareketi" İngiliz kapitalist sisteminin temellerini sarstı: Tek bir şahıs veya birkaç ortak tarafından idare edilen teşebbüsleri; büyük şirketler, tekeller, büyük çapta bir malî teşkilât ve mütemerkiz bir istihsal metodu tarafından yok edildi. Böylece toprak kapitalistlerine (capitalistes fonciers), sınayî kapitalistler (capitalistes İndustrieis) ve mali kapitalistler (capitalistes finanelers) katıldı ve bunlar arasında da ekonomik ve siyasî mücadele başladı.

Demir yerine çelik ve elektrikle yeni makineler gibi modern enerji kaynaklarıma kullanmağa başlanması bilhassa kitlevî istihsal metodu, "sanayi tekniği"ni değiştirdi.

öbür yanlan İngiliz işçi sınıfı da Depresyon devresinde yek vücut olmaktan uzak ve başlıca 3 gruba ayrılmış bulunuyordu: a — İşçi aristokrasisi, b — asıl işçi kitlesi, e — kalifiye olmayan işçiler.

İktisadî Depresyon ve her türlü dış rekabet karşısında iş adamları kârlarının devlet tarafından desteklenip ticaretin yine devlet tarafından korunması fikrine - tıpkı Amerikan iş adamlarının 1929 krizinden sonra New Deal politikasına olduğu gibi taraftar görünüyorlar ve bu iki gayenin gerçekleşmesini İmparatorluğun yayılmasında buluyorlardı. Bu hadiseler İngiliz siyasi hayatında Liberal Partinin gerilemesi ve buna karşılık Muhafazakâr partinin kuvvetli ve bir bütün olarak meydana çıkması neticesini doğurdu.

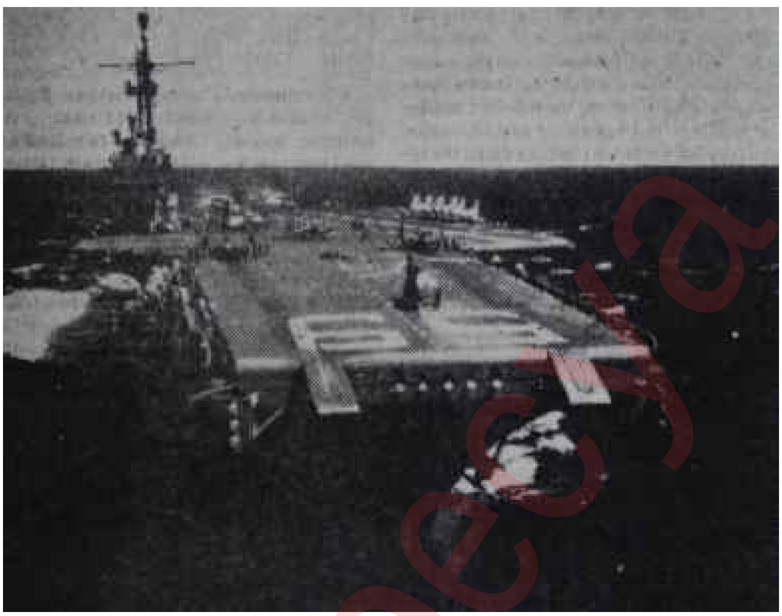
Bu durum Liberal Partinin temsil ettiği sınıfın iş sahibi olmaktan çıkıp, fabrikalarda işçi, şirketlerde ortak veya rantiye olması ve İngiliz sosyal hayatında ikinci plâna düşmesi neticesini doğurmuştu.

Çalışanlar arasında bir işçi aristokrasisinin mevcudiyeti ve bunların gitgide medeniyet nimetlerinden daha fazla faydalanabilmeleri işçi sınıfını liberallerle birleşip müşterek bir politika takibine zorladı.

Bununla beraber yeni makineler, az tecrübeli işçilerin çoğalmasına ve işçi aristokrasisini teşkil edenlerin azalmasına sebeb oldukça işçiler çeşitli sosyalist teşekküller, işçi sendikaları ve kooperatifler halinde birleşmeğe ve Liberal Parti içinde bu gruplar vasıtasıyla kendilerini temsil ettirmeğe muvaffak oldular. Bu hal 1906 yılına kadar sürdü. Bu tarihte İngiliz işçi sınıfı kendi iktisadî, siyasî ve sosyal emellerinin gerçekleşebilmesi için yekvücut olarak bir parti halinde birleşmek lüzumunu duydu. Bu suretle İngilterede mevcut ve liberalizmden Marksizme kadar değişik görüşlere sahip işçiler, işçi teşekkülleri ve mahalli partiler İşçi Partisi adı altında birleştiler.

İngiliz İşçi Partisi istihsal vasıtalarını millileştirmek suretiyle İngilterenin iktisadi ve sosyal temel nizamını değiştirmek gayesini gütmekle beraber, hiçbir zaman "İhtilâlci metod"a iltifat etmediğinden gerek kendi bünyesi içindeki gerek dışındaki birçok unsurlarla bu yünden arası açılmıştır. Bununla beraber, İngiliz İşçi Partisi geniş halk kitlelerinin baskılarına ayak uydurarak 1917 ihtilâlinden sonra Rusyada kurulan işçi hükümetini tam mak ve bilâhare bu hükümete karşı Polonya tarafından açılan haksız savaşı durdurmak İçin gayret sarfetmiştir. İşçi sınıfının menfaatlerine aykırı bulunduğu için İngiliz İşçi Partisi "harp" yerine "barış"ı desteklemiştir. Fakat. İngiltere ne vakit harbe girmişse işçilerden harp, gayretlerine katılmasını istemiş ve birçok defalar Sovyetler Birliği aleyhinde bulunup ona karşı cephe almıştır. İngiliz İşçi Partisi bilhassa Marksizmin "sınıf mücadelesi"ni, aslında çok mahdut olarak ve zaman zaman tatbik etmiş, olmakla beraber hiçbir zaman programında resmen kabul etmemiştir.

C E M İ Y E T

Forrestal uçak gemisi İstanbulda
Hilton kışlaya döndü ama...

Memleketimizin imar ve gelişime yolunda bir safha aklayıp doğrudan doğruya XXI. Asra geçmesi için geçen hafta bir ümit belirdi. İsviçreli M. Policat memleketimize geldi ve görüştüğü gazetecilere, "İstanbulda iki yakayı birleştirmenin en iyi çaresi havaî hat yapmaktır" dedi. Aynı gün oteldeki odasında genç, iriyarı ve yakışıklı bir Amerikalı olan Mr. Harry Pack gazetecilere, "İnsanların vaktini, naktini velhasıl hayatını kurtaracak yegâne vasıta helikopterdir" diyor ve müdür muavini olduğu Philedlelphia helikopter fabrikasının imal ettiği harika helikopterlerden bahsediliyordu. Mr. Harry Pack sözlerine "Bütün ümidim sizin hükümetinizin söylediklerimin kıymetini takdir ederek birkaç helikopter satın almasıdır. O zaman Yeşilköyden bir saatta geleceğinize tam 10 dakikada gelebilirsiniz" diyerek bitirdi. Hakikaten büyük Batı memleketlerinin geçirdiği endüstri safhasını atlayıp Atom devrine geçsek olmaz mı acaba ?

•

Rockerfeller tesisinin Orta Doğu mümessili Mr. James Marshall geçen hafta memleketimizi ziyaret etti. Ziyaret sebebi şuydu: Rookerfeller'den gelen yardımın Orta Doğu memleketlerinde arzu edildiği şekilde kullanılıp kullanılmadığını tetiklik etmek.. Ümit olunur ki, Mr. Marshall'ı gezdirenier kendisini otellerden pek çıkarmamuşlaır, hele mahalle aralarına hiç sokmamışlardır. Zira muhterem misafirin her mahallede beliren 10-15 milyoneri görüp yardımdan vaçgeçmesi mümkündü.

Bundan dört ay kadar önce, üç gün kalmak maksadıyla İstanbula gelen çukulata renkli Haitili Dr. Abel Turnier, tanınmış piyes mütercimlerimizden Leylâ Erduran ile tanıştığı vakit aklından Türkiyede dört ay kalacağım herhalde geçirmiyordu. Zira derhal evlenmeye kanar veren Leylâ ile Abel resmi makamlara müracaat ettikleri zaman, en fazla iki hafta sonra Haitide olacaklarını hesaplamışlardı, öyle ya, yıldırım nikâhının hikmeti de işleri yıldıran gibi yürütmek değil miydi? Fakat meşhur kırtasiyeciliğimiz işe karışınca haftalar ayları, aylar aylan kovaladı. Gitmesi lâzımgelen bir mektubun Meksika konsolosluğumuzun masasında iki ay unutulması, hatta her şey tamamlâmdıktan sonra "evlenme kâğıdı için doldurulacak fiş'in bulunmaması v.s... bu işi dört ay uzattı. Nîhayet *geçen* hafta Perşembe gecesi evlerinde nikâh kıyıldı ve genç evliler Parise harebet ettiler. Yalnız hâva alanında bu yıldıranı nikahının kahramanı Dr. Turnier beyaz dişlerini göstererek gülümsedi ve "ömrümde bu kadar suratsız yıldırımı ilk defa gördüm" dedi.

\+ *

İstanbullulara izahı güç bir merak arız oldu: Toma, diye adlandırılan kasten kirli ve eski görünüşlü tanzim edilmiş bir yende yemek yeniyor, içiliyor ve garsonların iştirakıyla. opera aryaları ve napoliten şarkılar söyleniyor. Daha ziyade gazeteci, sanatkâr ve doktorların tutulduğu Torna merakı yavaş yavaş yüksek sos yeteye de sirayet ediyor. Bu merakın psikolojik köklerinin, münakaşası yapılırken müşterilerden biri şu ihtimali öne sürdü: "Elbette!. Memleket ilerleyip öyle modern hale geldi ki, geçmişi yadetmek için böyle değişik yerler arıyoruz".

*

Dolar temini için İstanbulda kurulan nefis oteller, lüks lokantalar, çıplaklık müsaadesi olan kabareler gibi turistik tesisler nihayet (beklenen Amerikalılara kavuştular. Sokakları, meydanları, kıyısı köşesiyle İstanbul Amerikalılarla doldu. Lâkin hesaba uymayan bir tek husus var: Bu Amerikalıların hepsi üniformalı.. Akdeniz Filosunun mensuplarının başka şey giymeleri de beklenemez ya.. Fakat zengin turistlerin ceplerinde aranan paralar da üniforma ceplerinde bulunmadığından bu Amerikalı akınından elde. kalan döviz pek az oldu. Meselâ Hilton *Oteli,* Hilton kışlasına döndüğü halde, otelin veznesi hiç de Amerikan Bankasına dönmedi.

●

Cumartesi gecesi Liman Lokantasında sevimli İstanbul valisi Prof. Fahrettin Kerim Gökay'ın himayesinde bir "Sempatik balo" verildi. Fakat hamisinin hazır bulunmaması baloyu veren Basın Teknisyenlerini üzdü. Özcan Tekgül'ün piste çıkıp tuvaletinin eteklerini beline toplayıp dansetmesi bu üzgün havayı bir hayli dağıttı. Maamafih balonun en enteresan tarafı gazetecileri en iyi ve en yakından tanıyan basın teknisyenlerinin tertipledikler! anketin neticesini açıklamalarıydı. "Yılın en iyi muharriri" Milliyetten Halit Kıvanç, "Yılın en iyi sekreteri" Hürriyetten Tahsin öztin'in seçilmesi ve birer dolma kalemle taltif edilmeleri bir hayli kadehin kaldırılmasına vesile teşkil etti.

Turizm sahasında bir başarı daha kazanıldı. Kıbrıs adasındaki İngiliz subay ve erlerinin iyi vakit geçirmesini temin maksadıyla İstanbula gelen Albay Elliot üç büyük otelle anlaştı. Memnun olmakla beraber, ümit edilir ki bu yüzden turist kaybetmemek endişesiyle hariciyecilerimiz bundan sonra Adanın bir İngiliz müstemlekesi olarak kalmasını daha da şiddetle müdafaa etmezler.

●

Almanyada kurduğu televizyon tesisleriyle beynelmilel şöhret kazanan M. Gudbrot İstanbul Teknik Üniversıtesine mimari hocalığı yapmak üzere davet edildi. Televizyon mütehassısından masal mimar olur diye sorulacaktı ama, amir doktorundan nasıl vali olur sualinin M. Gudbrot tarafından sorulmasını önlemek maksadıyla susuldu...

●

Geçen hafta bu sütunlarda İstanbuldaki bir eğlence yerinin sahibi olan Osman Kibar'dan bahsedildi. Fakat isim benzerliği dolayısıyla bu eğlence yeriyle hiç bir alâkası olmayan İzmirli tanınmış iş adamı Osman Kibar'ın resmi neşredildi. Üstadın eğlenceye düşkünlüğü, isim benzerliğinim sebeb olduğu bu yanlışlığı mazur gösterecek kadar, meşhurdur da..

Sosyal Hayat

Yeni bir klüp

Türk Kadınlar Birliği çok faydalı bir teşebbüse önayak olarak Ev Ekonomisi Klübünü kurmuş bulunuyor. Fikir ve proje, yüksek ziraat mühendisi Muallâ Akarcaya aittir. Birçok şehirlerimizde olduğu gibi Ankarada da hanımlar ziyaretlere büyük zaman ayırmaktadırlar. Elbette saatlarca evinde çalışıp didinen bir kadının günde birkaç saat kendini oyalamağa sevdiği arkadaşlarla vakit geçirmeğe hakkı vardır. Ancak bu kadın toplantılarının bazan kıyafet gösterisi veya dedikodu merkezi halini aldığı görülmektedir. İşte klübün gayesi bu hanım toplantılarının zevkli olduğu kadar faydalı bir şekle sokulmasıdır. Klübün ev idaresi, aile münasebetleri, aile sağlığı, ev dekorasyonu, dikiş ve örgü, beslenme olmak üzere 6 kolu ve her kolun bir lideri vardır. Liderler her toplantıda kendi branşlarına dahil, mühim bir mevzuu ele alınıp . anlatmaktadırlar. Fakat bu konuşmalar zaman bakımından tahdit edilmiştir ve yarım saattan daha fazla sürmesi yasaktır. Zira gaye, bu toplantılara yalnız öğretici bir konferans değil, bir ahbaplık, bir ziyaret havası vermektir. Gruplar kalabalıklaşıp 25 kişiyi geçtikçe yeni gruplar teşkil edilmektedir. Böylece klüp, evlerimizde yaşama standardını yükseltmek, ev kadınlığı mevzuunda bilgi ve mahareti arttırmak, ev kadınlarını yetiştirmek ve şahsi kabiliyetleri inkişaf ettirerek muhitin bundan faydalanmasını sağlamak üzere cazip bir yolda harekete geçmiş bulunmaktadır. Prensip, öğrenileni tatbik etmek, tatbik edileni başkalarına öğreterek yaymaktır. Klübün müşavirleri arasında Vedide Baha Pars gibi tanınmış terbiyeciler, Prof. Mary Rokahr, Birleşmiş Milletler Gıda

Muallâ Akarca

Südünüzü içtiniz mi?

Kadın Sayfası Hakkında

Jale CANDAN

Bir müddetten beri AKİS'in kadın sayfasını hazırlıyorum. Kadın sayfası hazırlamak hakikaten çok zevkli birşey ama güçlükleri de yok değil! Bir kadın sayfasında insan çok muhtelif mevzular arar. Eskiden kadın sayfalarında birkaç model, birkaç yemek tarifi verilirmiş. Bunları küçümsemek istemiyorum. Bugün de moda ve mutfak bahisleri muhakkak ki bir kadının hayatında pek büyük bir yer işgal etmektedir. Fakat bunlar artık kadının yegâne meşgalesi değildir. Bunların yanı başında kadın, yaşadığı cemiyetin faaliyetlerinden, sosyal hâdiselerinden, memleket meselelerinden bahseden yazılar arar. Aile münasebetlerini, çocuk terbiyesini, cinsî ve hissi problemleri ve ilmin getirdiği yenilikleri öğrenmek ister. İşte bütün bunları birkadın sayfasında birleştirmek pek güç ve iddialı ise de, gaye bana doğru gitmektir. Bu gayeye doğru giderken, insan çok muhtelif mevzularda ihtisas sahibi olmuş kimselerle tanışıyor, onların düşüncelerini öğreniyor veya neşriyatı takip ederek, yenilikleri okuyucuya nakletmeğe çalışıyor. Bu, işin zevkli tarafıdır ve öğrenmek güzel şeydir. Ancak bazan insan bütün öğrendiklerini tatbik etmek istiyor ve işte o zaman güçlükler baş gösteriyor.

Kadın sayfalarına dikkat edecek olursak, görürüz ki vasati olarak on onbeş, satırda bir, kadınlar a öğütler verilmektedir. Her mütehassıs kendi branşının kadının saadeti bakımından en mühim rolü oynadığına inanmıştır, dene her mütehassıs zanneder ki, ufak bir gayret sarf etsek dediklerini derhal yapabiliriz. "Dior"a soracak olursanız herşeyin makineleştiği bir devirde, giyim lüksü insanlara biraz ferahlık, şahsiyet ve saadet veren biricik vasıtadır ve kadın giyimi sayesinde hayatını yapar.. Ben Dior'a hak vermiyor değilim. Ama siyim iptilâsının adede ve cemiyette yapabileceği hasarları anlatabilen ve kadını basma entari ile gezmeğe teşvik eden ıslahatçı da haksız değildir. Yuvada intizamın ve temizliğin aile saadetine yardımcı olabileceğini kim inkar edebilir? Ama meşhur artist Joan Bennett yazdığı bir kitapta, cesaretle su sözleri' söylemiştir: "Evinizin temizliğine göstereceğiniz fazla itinayı kendinize gösteriniz ve sobanızı parlatmak için, ellerinizi mahvetmeyiniz". Bu sözlerde de bir hakikat payı yok mudur?. Bir ev kadını tecrübelerine dayanarak birçok faydalı nasihatler verir. Bu arada sebzeleri akşamdan ayıklayıp suya bırakmayı tavsiye' eder. Bir gıda mütehassısı ise, elbette haklı olarak, vitaminlerin ne kadar çabuk öldüğünü izah eder ve akşamdan sebzeleri ayıklamayı hamaratlık değil de, bir nevi tembellik olarak kabul eder.

Geçenlerde Türk Kadınlar Birliği lokalinde, yüksek ziraat mühendisi Muallâ Akarca tarafından yapılan bir konuşmayı dinlemiştim. Beslenme mevzuu üzerindeki bu konuşmasında Muallâ Akarca sütun ehemmiyetini o kadar güzel tebarüz ettirmişti ki süte karşı adeta bir sevgi duymaya başlamıştım. Fakat iştihayı kapamaması için sütün şekersiz içilmesi tercih edilirdi, işte bir sabah bizim evde kızılca kıyamet te zaten bu yüzden kopmuştu. Şekersiz süt tecrübesi ne oğlum, ne de kızım tarafından iyi karşılanmıştı. Maamafih bunun günahı yalnızca bana aitti. Çünkü Muallâ Akarca beslenmenin bir eğitim meselesi olduğunu ve şekersiz süte çok küçük yaştan başlamak icab ettiğini söylemişti. Aynı gün bir aksilik daha oldu: Doktor olan kocam bir ahbabın hasta çocuğuna "Streptomycin" cinsinden bir ilâç yazıyordu. Bu bana gene yazarken öğrendiğim birşeyi hatırlattı, telâşla atıldım:

— Aman, dedim, ilâç verdiğiniz müddetle çocuğa bol bol yoğurt yedirin. Çünkü bu ilâç bağırsaklardaki zararlı mikropları öldürürken, faydalı olanları da..

Sözümü bitiremedim. Kocamın şaşkın bakışları bana derhal E. Kaufman'ı hatırlattı. E. Kaufman şu aile saadeti hakkında uzun boylu makaleler yazan adamdı. Ondan kadın sayfasında az mı bahsetmiştim. Böyle bir durumda E. Kaufman: "Susunuz, bir bildiğiniz varsa bile kocanızın sahasına tecavüz etmeyiniz. Hele bir üçüncü şahsın yanında bunu asla yapmayınız!" derdi. Derhal sustum. İşte Kadın sayfası hazırlamanın ufak tefek mahzurları bunlardır.

Kadın Klübü Beslenme Kolunun toplantısından bir görünüş
Mevzu: Mutfak ve mide edebiyatı

Müşaviri Misa Van Dam gibi ihtisas sahibi kimseler Vardır ve bunlar liderlerin müşküllerini halletmekte, yeni liderler yetiştirmekte yardımlarını esirgemememektedirler.

İlk toplantı

Kadın Klüplerinin ilk toplantısı geçen hafta Çarşamba günü Türk Kadınlar Birliğinin Yenişehirde, Adıl Handaki güzel lokalinde yapıldı. Bu toplantıyı tertipleyen Beslenme kolu, mevzu olarak "Günlük yetmek listesini hazırlarken nelere dikkat etmeliyiz?" bahsini ele almıştı. Yüksek Ziraat Mühendisi Muallâ Akarca, karatahtaya yapıştırdığı renkli ve çok basit resimlerle bu mevzuu gündelik hayatımızla sıkı sıkıya bağlayıp güzel bir şekilde izah etti. Konferansçı önce toplantıya katılan hanımlara teker teker bir sual sordu: "En çok sevdiğiniz ve pişirdiğiniz yemek hangisidir?" Bu suali hanımlar samimiyetle cevaplandırdılar. Çerkez tavu--undan tutun da kuzunun çeşitlisine kadar, ekseriyet et yemekleri üstünde durdu. Börek te oldukça rağbetteydi, patates kızartması da..

Halbuki dersin sonunda anlaşıldı ki sütlü gıdalara ve sebzelere en fazla yer ayırmak doğru olacaktı.

En mükemmel gıda

D undan bir müddet evvel, bir İngiliz doktoru beslenme problemine ışık getirecek çok enteresan bir tecrübeye girmişti. Bu doktor, talebelerin hiç eve çıkmadan devamlı surette kaldıkları yatılı bir okulda, çocukları gruplara ayırmış ve aynı gruplara daimi aynı tip gıdaları vererek onları üç sene süren bir tecrübeye tabi tutmuştu.

Birinci grup kontrol grubuydu ve yalnızca mektebin normal beslenme rejimini takip ediyordu. İkinci grup bu normal yemeklere ilâveten hergün tatlı ve şekerli maddeler yemişti. Üçüncü grup ilâve olarak sadece yeşil salata almıştı. Dördüncü grup yemeklerden başka tereyağ yemiş ve beşinci gruba ilâve olarak Süt verilmişti.

Üç sene bu şekilde beslendikten sonra çocuklar sıkı bir muayeneye tabi tutulmuşlardı. Kontrol grubundaki çocuklar üç sene zarfında elbette büyümüş ve gelişmişlerdi. Fakat diğer gruplarla kıyas edildiği takdirde arada pek çok fark bulunduğu görülmüştü.

Tatlı yiyenler şişmanlâmışlardı; tereyağ yiyenler de biraz şişrnanlamışlardı. Fakat tatlı yiyenlerden çok daha iyiî gelişmişlerdi. Marul yiyenlerin durumu da tatlı yiyenlerden daha iyi idi. Ama en mükemmel gelişmeyi süt içen çocuklar göstermişti. Bunların hem boyları uzamış, hem sıhhi durumları çok müsbet bir inkışaf kaydetmişti. Ruhi durumları ve sinir, sistemleri de çok iyi idi. Bir not vermek icap etseydi ve kontrol grubunun durumu 100 ile ifade edilseydi, süt grubu 190, salata grubu 140 ve tereyag grubu 160 alırdı. Bu tecrübelerin verdiği netice, sütun gıdaların en mükemmeli olduğuydu.

Gıdaların sınıflandırılması

Acaba insanlar niçin yemek yiyor--lardı? Mualla Akarca bu suali söyle cevaplandırdı: Yemek yemekteki ilk maksat sarfedilen enerjiyi karşılamaktı. İkinci maksat büyüklerde yıpranan tarafları tamir, küçüklerde yapıyı inşa etmekti. Üçüncü bir maksat ta hastalıklara karşı koruyucu bir kuvvete sahip olmaya dayanıyordu.

İnsanlara enerji veren gıdalar zeytinyâğ, margarin, tereyag, şeker, beyaz ekmek, reçel, bal, süt gibi gıdalardı. İkinci maksada hizmet eden, yani nesiçlerin yapısına veya tamirine yarayan gıdalar et, balık, peynir, yoğurt, " süt, karaciğer, yumurta, kuru fasulya, kuru sebzeler ve esmer ekmekti. Koruyucu vazife görenler ise vitaminli gıdalar yâni sari ve yeşil sebzeler, havuç, domates, soğan, portakal, limon ve diğer meyvâlârdı. Vakıa gıdaları daha esaslı bir şekilde gruplandırmak mümkündü, fakat b'u üç fonksiyon grubunu göz önünde bulundurarak yemek listesini hazırlamak ve her üç gruba da bu listede yer vermek tatmin edici sayılabilirdi.

Süt, her üç fonksiyonu da gören tam ve mükemmel bir gıdaydı.

Yemek listesi

Bir ev kadım şöyle bir liste hazırlamıştı: Bol et, fâsuiyâ piyazı, kuru, yemiş;.

Bir başka ev kadını ise çok fazla et almamış, adam başına 100-125 gram et hesaplamış, yannına bir pişmiş sebze, meyva, salata, iki üç dilim ekmek koymuştu.

Birinci ev kadınının fena bir liste, ikincinin ise iyi bir liste hazırladığı muhakkaktı. Çünkü birinci ev kadını bütün gıdayı fonksiyon bakımından aynı işi gören ikinci' gruptan seçmiş-

ti. Halbuki ikincisi her gruptan birşey almış, yemek pişerken konulan yağları da hesaplamayı unutmamıştı.

Ekonomi

Bazı ev kadınları en pahalı gıdalar almakla en mükemmel listeleri tertiplediklerini zannederler. Fakat bu hiç doğru değildir. İş değişik gruplara ait gıdalardan hergün bir miktar yemektir. Et gramla hesaplanmalı, dâima mevsimin en bol, en ucuz sebze ve meyveleri tercih edilmelidir. Çeşitli gıda, çok zengin miktarda yenilen pahalı gıdalardan çok faydalıdır .

Vitaminler

Vitaminle hakkında her ev kadınının biraz bilgisi olmak icap eder. A ve D vitaminleri vücutta depo edilebilen vitaminlerdir. Meselâ bolca balkabağı tatlısı yemiş olan bir kimse birkaç günlük vitamin A ihtiyacını almış olur. Türk mutfağında birçok yemeklerin üzerine konulan maydonoz da vitamin A dan yana çok zengindir ve bu güzel adet terkedilmemelidir.

Vitamin D ancak güneş ışığının cilde teması ile elde edilebilir. Bunun için yaz mevsiminde çocuklara sıhhi bir şekilde güneş banyoları yaptırmayı hiçbir anne ihmal etmemelidir.

B vitaminleri vücutta depo edilemiyen, giden, bilhassa fazla sulu gıdalarla ihraç edilen vitaminlerdir. Halbuki vitamin B ye vücudu teşkil eden her hücrenin ihtiyacı vardır. Vitamin B en çok karaciğerde, sütte bulunur. Her gün küçük bir tatlı kaşığı bira mayası vücudun B vitamini ihtiyacını garantiler.

C vitamini portakal ve limonda mebzulen mevcuttur. Günde bir portakal yiyen bir şahıs günlük C vitaminini alır.

Vitaminler ve hastalıklar

Nezle olmuş bir şahıs derhal ilâca sarılır. Halbuki bardak bardak portakal suyu, limonata içse nezleden eser kalmaz.

Streptomisin ve bu tip ilâçlar alınırken de bağırsaklarda fena mikroplarla beraber B vitaminleri de ölür. Bu ilâçlar âlınırken yoğurt yenildiği takdirde, bu kayıp telâfi edilebilir.

Vitaminler ve ev kadınları

Bazı ev kadınları kolaylık olsun diye sebzeyi geceden ayıklarlar. Geceden kesilip suya bırakılan sebzelerin vitamînleri sabaha kadar ölür. Sebze pişirilmeden hemen biraz evvel çok bol suda yıkanmalı, çok, kapalı bir tencerede, mümkün mertebe az suda mümükün mertebe çabuk pişirilmelidir. Hele portakal ve limon sularını evvelden Sıkıp sürahide bekletmek boşuna yorulmak demektir. Yarım saatta bütün vitaminlerin öldüğü unutulmamalıdır.

En mühim gıda süt, peynir ve yoğurttur. Bu üç gıdaya çocukları çok küçük yaştan alıştırmak mümkündür. Çocuklar şekersiz veya çok az şekerli süte kolayca alışırlar. Çünkü anne sütü de tatlı değildir. Bu takdirde süt iştahı kapatmaz, su gibi çok bol miktarda içilebilir. Süt yemekle, hiç olmazsa bir dilim ekmek veya çörekle yendiği zaman vücuda çok daha faydalı olur. Bu bakımdan yalnız süt içmektense birşey yiyerek süt içmek daha kârlıdır.

•

Muallâ Akarca saatına baktı ve konuşmasını bitirdi. Yarım saat dolmuştu. Böylece zayıflamak isteyen hanımlara ayda 7 kilo vermek imkânını bağışlayan "rejim" reçelsini anlatamadı. Kimse de pek şikayet etmedi; zira büfedeki güzel pastalar herkesin iştahasını açmış, müşterilerini bekliyorlardı.

Moda

Yeni mevsim

İlkbahar modası, Parisli birkaç büterzinin ortaya attığı yeni hatlar ve yeni buluşlar demektir. Bu büyük terziler umumiyetle ana hatlarda birleşirler. Fakat bu sena. 1957 ilkbahar ve yaz modasına girerken Pariste tertip edilen defileler, her terzinin daha ziyade kendi kaprislerine göre hareket ettiğini, müşterek hareket' noktalarının eskisi gibi kat'i ve belirli olmadığım göstermiştir. Bu sene muayyen bir hat yoktur. Bütün koleksiyonlarda nazarı dikkati celbeden şey, geçen senenin "hürriyet" ve "yumuşaklık" vasıflarının iyice benimsenmiş olmasıdır. Bu sene yaz modası, hafifliği ve yumuşaklığı ile kadınları cezbedecektir. İpekliler yaz

1957 İlkbahar modası

Şapkaya dikkat!.

modasına hakim olan kumaştır. Bilhassa gayet ince, şeffaf, akıcı ipekliler.. Bu kumaşlar büzgüye ve pliye elverişli olmalı ve kadına "uçucu" bir yürüyüş kazandırmalıdır.

Bu sene, bir "flu" modasından daha sık bahsedilecektir. Fakat tanınmış büyük terzilerden Jaques Griffein ifade ettiği gibi, "flu" modasının pek grift bir tekniği vardır. Kumaşı dökümlü bir vaziyette serbest bırakmak kâfi değildir. Ustalıklı bir kupla bu yumuşaklık ve akıcılık kontrol edilebilmeli ve elbisenin bir noktasında, manalı bir şekilde bütün büzgüler birleşebilmelidir. Yani 1957 ilkbahar modasında her elbisenin bir dayanak, bir düğüm, noktası bulunacaktır. Bu düğüm noktası çözülünce elbisenin sırrını çözmek mümkün olacaktır.

Neler moda değil

Moda yazarlarının bu sene ki modayı ifade etmekte birçok güçlüklerle karşılaşacakları mühakkaktır. Bu sebeble bu sene moda olanı değil de moda olmayanı anlatmak daha kolay olacaktır.

Son seneler zarfında terziler, kadınlar için zaman zaman değişen, fakat daima muayyen bir esasa sadık kalan bir siluet çizmişlerdi. Omuzlar net, bazan da kare idi. Bu hat aslında kadına kolay elde edilebilen bir şıklık kazandırıyordu. Fakat bugün tamamiyle terkedilen işte bu **hattır.** 1957 Modasında en çok kaçınılacak şey, kalıplı bir görünüşe sahip olmaktır. Terziler hareket halindeki şekilleri ve serbest tabiî hattı ortaya atarken şıklığı da bir hayli güç erişilir mevkie götürmüşlerdir. Fakat bu tarif edilmez, çizilmez ve formüllere sığmaz modayı "tabiiliğe dönüş" diye vasıflandırmak pek âlâ mümkündür. Bu sene elbise diktirecek her kadının çekineceği en büyük tehlike mübalâğadır. Drape, bu yumuşaklık hattının en bariz hususiyetidir. Yuvarlak yakalar, parçalı etekler de 1957 ilkbahar modasının en çok nazarı dikkati çeken noktaları arasındadır. Şömizye biçimi, yani ilhamını erkek gömleklerinden alan, bluz ve elbiseler gözden düşmemiştir; ama bunların çok daha az kalıplı, çok daha az net bir kupla hazırlandığı, daha büzgülü, daha hafif, daha esrarlı ve daha kadınca bir hava taşıdıkları da aşikârdır. Bütün bu hafif, akıcı ve uçucu, frufrulu elbiselerin yanında dümdüz etekler, kısa bolerolar, çok düz ceketler de vardır. Şüphesiz diğer elbiseler yanında bunları tercih edecek olan kadınlar da vardır. Mesele beli fazla sıkmamak, bedeni çok fazla oturtmamak, göğüsleri ve kalçayı göze batacak şekilde teşhir etmemektir.

Etek boyu

İlkbahar modasına bu sene hakim olan yeknesaklık değildir. Etek boyu dâhi gayet mütehavvildir ve yerden yüksekliği 30-38 santim arasında

Puanlı elbise
1957 *ihtilâli!.*

oynamaktadır. Uzun kollar ekseriya bileklerden yukarda kesilmiştir; "kimono"dur ve böylece kadının tabii ve yuvarlak omuzları meydana çıkmaktadır. Dümdüz küçük mantolar, Hint "sari"lerinden ilham alan kapüşon yakalar, hareketle ortaya çıkan yumuşak ve cazip bir biçim 1957 ilkbahar modasında Doğunun tesirlerini ifade etmektedir.

Renklere gelince, Parisin klâsik ilkbahar rengi gece mavisi bu sene de revaçtadır. Bundan başka açık gök mavisi, kum rengine kadar beyazın bütün tonları, sarı, gayet parlak bir gelincik kırmızısı mevsimin moda renkleri arasındadır. Gecen mevsim ortaya atılan eflatun tonları gene de mevcuttur ama gözde mevkiinden aşağı düşürülmüştür.

İhtilâl

1957 modasını daha iyi anlamak için modelleri takip etmek, büyük terzilerin hazırladıkları son elbiseleri gözden geçirmek lâzımdır. Çünkü aslında değişiklik çok büyüktür ve modada bunu bir İhtilal diye isimlendirmek mümkündür."

Modellere bakıldığı zaman ilk göze çarpan şey, irili ufaklı benekli kumaşlar, çizgililerdir. Bilhassa benekli kumaşlar yaz modasını istilâ etmiş görünüyorlar. Jaques Fath beyaz puanlı pembe müslimden nefis drapeli bir askılı dans elbisesi ve etolünü hazırlamıştır. Desses, siyah puanlı bir beyaz ipekliden baştan başa drapeli çok ağır bir gece elbisesi hazırlamıştır. Nina Ricçi gene puanlı bir ipekliyi duble ederek abiye tayyar hazırlamıştır. Puanlı küçük elbiseler, pardösüler ise her defilede mebzulen görülmüştür.

T İ Y A T R O

Ankara

Münekkitsiz Tiyatro

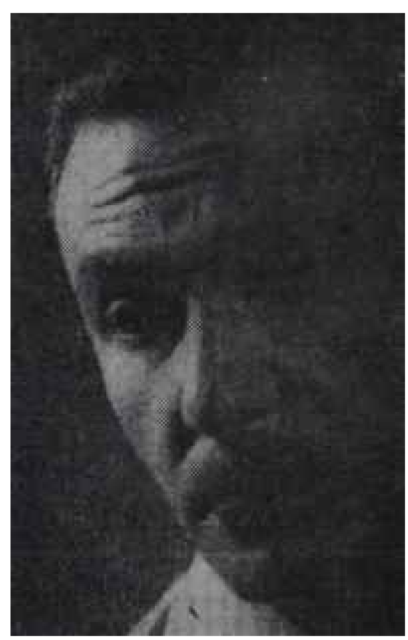
Geçenlerde Devlet Tiyatrosu sanatkârlarından birkaçı, bir dostlarının evinde toplanmışlardı. Akşamdan başlayan münakaşa, vakit geceyarısına yaklaştığı halde devam edip gidiyordu. Münakaşanın mevzuunu aktörlerin "münekkit geçinen'lere karşı besledikleri kızgınlık ve onları aşırı derecede reddedici fikirler teşkil ediyordu. Bu sanatkârları uzaktan Sessizce dinleyen herhangi bir kimse muhalefet istemeyen bir diktatörlük rejimi gibi, onların da sanatlarına dil uzatılmasına asla ve asla müsaade etmek istemedikleri kanaatine varmakta gecikmezdi. O gece aralarına tesadüfen çok genç bir tiyatro münekkidi de karışmış bulunduğuna göre, sanatkârların bütün hücumlarının ona tevcih edilmiş olması da pek tabiiydi. Nitekim böyle oldu. Genç münekkid, yarı şaka, yarı ciddî bir hayli hırpalanmak istendi. Tecrübesizliği, bilgisizliği yüzüne vuruldu. Sağdan soldan misaller gösterilerek kendisine epeyce gözdağı verildi. Karşılarındaki nihayet üniversiteli bir talebeydi. Tiyatroyu nerede Öğrenmiş olabilir; ne hakla şuna iyi, buna kötü diyebilirdi. Bu münakaşa ve hücumlar esnasında sadece Devlet Tiyatrosunda ve seyirci nazarındaki kuvvetli yerini çoktan hakketmiş bir aktör gayet sessiz duruyor, fakat zaman zaman genç münekkidi. müdafaadan kendini alamıyordu. Gerçi Üniversiteli münekkidin bu tartışmada pek de müdafaaya ihtiyacı yoktu. Zira kendisine dostane nasihat lar veren, ona doğru yolu gösteren ve hatta pek mütevazı de davranarak 5 sene Konservatuvarda okuduğu, 10 yıl danberi de Devlet Tiyatrosu sahnelerin de fiilen çalıştığı halde hâlâ tiyatroyu bilmediğini itiraftan çekinmeyen bir sanatkâra "O halde neden sahneye çıkıyorsunuz?" diyecek kadar açık sözlüydü. Genç münekkit yapılan bütün hücumlara karşı gülümseye gülümseye "Seyirci sizi seyrelmeğe tahammül ediyor da siz neden münekkitlerin yazdıklarına tahammül etmiyorsunuz?" diyordu. "Münekkid" kelimesinin telâffuzu dahi o on yıllık ak törle yanındaki arkadaşının damarına basmak için kâfi geliyordu. Zira Devlet Tiyatrosu sanatkârlarının çoğunda olduğu gibi bu iki ahbap çavuşlar da memlekette tiyatro münekkidi olmadığım, mevcut geçinenlerin de bu işten zerre kadar anlamadıklarını peşinen kabul etmişlerdi. O halde "münekkitlerin yazdıkları" demekle genç münekkid sanki neyi kastedmek istiyordu?

Bu mevzuda söylenebilecek sözlerin hepsi de tekrar' tekrar söylendi ve münakaşa sonu gelmeyen güzel bir roman gibi nihayete erdi

Türkiyenin şurasında veya burasında iyi yahut kötü bir tiyatro madem ki vardı, Türkiyenin şurasında veya burasında iyi yahut kötü bir takım münekkitlerin de mevcut olması lâzım geldiğine kimsenin itiraz etmemesi gerekirdi.

Röportaj kurbanları

Ne var ki bu neviden münakaşalar ve hor görmeler sadece birtakım dostlar arasında yapılan ateşli sohbetlerden ibaret kalmıyordu. Devlet Tiyatrosu sanatkârlarının münekkitsizlikten, daha doğrusu kötü münekkitlerden şikâyetleri son zamanlarda bazı gazetelerin sayfalarında da yer almağa başlamıştı. Yani İstanbulun "Devlet Tiyatrosu Sanatkârları Konuşuyor" başlığı altında hazırladığı bir seri röportaja alınan cevapların mühim bir kısmım sanatkârların münekkid yokluğundan duydukları "üzüntü" ile bilhassa "münekkid geçinenlere" karşı duydukları kızgınlık teşkil etmektedir. Röportajı yapanların ağzından daha "münekkid" kelimesini duyar duymaz bu sanatkârlardan birçoğu kızgın yağa su damlatılmış gibi patlayıp çatlamağa başlıyorlar, işin en hoş tarafı da, Devlet Tiyatrosunun tanınmış rejisörlerinden biri münekkidin ancak konservatuvardan, yani mektepten yetişebileceğini söylerken, gene Devlet Tiyatrosunun kendi imzasıyla ve namı müstearıyla tiyatro tenkitleri yazan bir sanatkârının -Suat Taşer- Ankarada Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine bağlı bir "Tiyatro Münekkidliği Enstitüsü" nün açılacağını duyunca "Desenize, başımıza bir de diplomalı ukalâ yetiştirecekler!" demekten kendini alamamasıdır. Desenize sizin a-

Suat Taşer
Hem gül, hem oyna., oh ne âlâ!

radığınız münekkid değil, her yaptığınızı alkışlamakla mükellef meddahlar. "Münekkid geçinen" bazı kimseler bazı gazetelerin sayfalarında sizden mutlak bahsetmeli. Ama hâşâ hakkınızda kötü yazmamalı. Yahut öyle birşey yaparsa bile "Hani senin diploman? Sen tiyatroyu nerde okudun yahu?" diyebilmelisiniz, öyle yağma yok Cemal Arı -pardon Suat Taşer-beyefendi!

Bu işin tek çıkar yolu şüphesiz sanatkârların her şeyden önce tiyatrodan anlayan münekkid mi, yoksa anlamayan münekkid mi istediklerine cesaretle karar verebilmeleridir. Şayet mutlak, ama mutlak tiyatrodan, -Devlet Tiyatrosundan değil-, gerçek manasıyla tiyatrodan anlayan bir münekkid istiyorlarsa "münekkid gecinenler"den şikâyetçi olanların da "aktör geçinmekten" vazgeçip "aktör" olmaları gerekecektir.

Tiyatrodan sinemaya

Ama "aktör geçinmek"ten vazgeçmek te "münekkid olmak" kadar güç bir iştir. Bunun en yakın misalini bize yine Devlet Tiyatrosunun sabık aktörlerinden biri vermiştir. Ankaralılar bundan tam altı ay önce Oğuz Boranın Devlet Tiyatrosundan istifa ettiğini gazetelerde okumuşlardı. Oğuz Borama istifa sebebi, şüphesiz, aktörlüğünün, bulunduğu müessese içinde bir türlü lâyık olduğu mevkii almamış olmasıydı. Sanatım başka bir tarafta ispata elbette hakkı vardı. Bu sebeble çalıştığı müesseseden istifası elbette "mühim" vasfını taşırdı. Tiyatro gibi mühim bir dâvanın peşinde açılacak olan yani bir tiyatroda, diyelim ki bir "Beşinci Tiyatro"da sabık bir Devlet Tiyatrosu aktörü sanat anlayışını isbata karar verirse, bunu sadece takdirle karşılamak gerekirdi. Nitekim ilk hamle, duvarlara asılan kocaman afişler, dükkân ve eczahane vitrinlerini süsleyen "mühim" ifadeli fotoğraflar bir müddet için tül neticeyi de doğurdu. Fakat o yândan bu yana aradan tam altı ay geçtiği, bir tiyatro mevsimi başlayıp bittiği halde bir sanat hâdisesine sahne teşkil edecek olan "Beşinci Tiyatro" bir türlü açılamadı. "Beşinci Tiyatro"nun açılıp açılmamasının sabık aktörün aktörlüğü ile şüphesiz uzaktan yakından hiçbir alâkası yoktu. Ancak büyük iddialarla ortaya atılan herhangi bir sanatkâr kendisine bir sanat yuvası yerine bir sinema hediye edilmesine sırf ticari mülâhazalarla rıza gösterirse o sanatkârın sanatına da, sanat yuvasına da şüpheyle bakılması elbette tabiidir. "Beşinci Tiyatro"nun kapılarını halka bir sinema olarak açtığı gün aynı halk altı ay önce gazetelerde ve İstanbulun bir büyük otelinde tertiplenen basın toplantısında verilen "mühim" beyanatları da elbette unutmuş olmayacaktır.

Tevazu ve tahammül zarureti

Bu gösterişli tiyatro hâdiselerinin arkasında sessiz sedasız, fakat muhakkak ki çok daha verimli adımların atılmakta olduğu da bir hakikattir. Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu, Fikir Klübüyle elele vererek geçen haftanın sonunda iki pano ve birkaç aksesuvardan ibaret öte berilerini bir kamyona attıkları gibi Konyanın yolunu tuttular. Bu gençlerin tiyatrodan bekledikleri ayda 1500 lira maaş, Konya seyahatinden elde edecekleri de maaş dışı bir harcırah değildi. Gençler Konyaya sırf bu mevsim sahneye koydukları eserleri Konyalılar önünde de temsil etmek gayesiyle gitmişlerdi. Konyalıların, şu mütevazı halleriyle gençleri bağırlarına basışı ve temsillere gösterdikleri büyük alâka hakikaten heyecan verici bir manzara arzetmişti. Daha gençler Konyaya varmadan bütün biletler satılmış, temsilin verildiği pazar gecesi tiyatro salonunu o zamana kadar görülmemiş bir kalabalık doldurmuştu. Seyirciler arasından çıt çıkmıyordu ve o gece Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu muhakkak ki temsillerinin en heyecanlı, fakat en başarılısını vermişlerdi Bu turneyi tertipleyen Fikir Klübünün hasılattan Üniversiteliler ' Tiyatrosuna ayıracağı mütevazı bir meblâğ ise şüphesiz gençlere bu ay temsil edecekleri "Saat Sekizbuçuk" isimli bir perdelik yeni bir telif piyes için daha iyi imkânlar sağlamağa yarıyacaktı.

Ama böyle düşünenleri de bir sukutu hayal bekliyordu. Maalesef Fikir Klübü bu yola gitmemiş ve Konya gezisinden elde ettiği hasılatı, Üniversiteliler Tiyatrosuna bir tek kuruş olsun ayırmadan cebe indirmişti.

Üniversiteliler Tiyatrosunun ilk temsilinden sonra heyecana kapılıp türlü vaadlarda bulunan Devlet Rakam Celâl Yardımcı, söylediği sözleri unutmuş olabilirdi. Bu yüzden üniversiteliler Tiyatrosu hâlâ sahnesizlik içinde kavranabilir, provalarım mensuplarından herhangibirinin evinde yapmak zorunda kalabilirdi. Bunu hoş karşılamak da mümkündü. Zira nihayet Celâl Yardımcı bu işin ateşini içinde duyan, bu yola baş koyan biri değildi. Ama bizzat Üniversiteli gençlerin kurduğu, bir takım sanat ve tiyatro faaliyetlerine girişen, bir takım dâvalar peşinde koşan Fikir Klübünün daha anlayışlı hareket etmesi beklenirdi. Bu durum karşısında Üniversite Tiyatrosunun Ankara Festivaline katılabilmesi ihtimali büsbütün zayıflıyordu.

Cevat Fehmi Başkut
Meyvalı ağaç taşlanır

Yeni Tiyatro

Kleopatranın Mezarı

Cevat Fehmi Başkutun son eseri daha sahneye konulmadan önce çıkarılan rivayetler, bu piyesin Kleopatranın değil ama, tiyatro müellifi Cevat Fehminin mezarı olacağı merkezindeydi. Geçen hafta Yeni Tiyatronun perdelerinin açılmasıyla seyircilerin önüne çıkan eser, Cevat Fehminin diğer sevilen eserleri kadar kuvvetli olmamakla beraber bu rivayetleri boşa çıkaracak güçteydi. Müellif her zamanki alaycı ve ince hicivli ifadesiyle halk psikolojisini kavramış ve ortaya çok kimse tarafından zevkle seyredilen bir eser koymuştu.

"Kleopatranın Mezarı" bir zengin zahire tüccarının define peşinde, en koyu batıl itikadlar ve hurafelerle gözü kapalı olarak bütün servetini tüketmesini hikâye ediyor. Kayserili Abdullah Hoca» bir yobaz bozması, cin fikirli bir dolandırıcıdır. Zahireci Abdurrahman Ağanın evine yan gelip yerleşiyor; ipsiz sapsız dualar, sonu gelmez yakarmalarla ergeç defineyi bulacağına inandırdığı "ağa"yı son metaliğine kadar sömürüyor. Ne ağanın okumuş kızı, ne aklı selim sahibi karısı, ne de kendi gibi define tutkunu sadık adamı Hayatî bu sömürülüşün önüne geçemiyor. Nihayet para tükeniyor ve Hocanın da takke-

el düşüp keli görünüyor, gaşkın, perişan ve bin pişman plan Abdurrahman Ağanın yardımına gene kızı, karısı ve Hayatî koşup üç beş mülkünü satılmaktan kurtardıklarını mttjdeliyorlaj?. Hoca cezasını buluyor, Abdurrahman Ağa gözü yaşlı bir nutuk çekiyor ve perde bu âdil netice üzerine, iniyor.

Cevat Fehmi Başkutun eserindeki komik unsuru, Ağa rolünü oynayan Vasfi Rıza temsil ediyor. Zobu malûm hünerli çizgileriyle Ağayı yaratıyor ve seyirciyi güldürüyor.

Ağanın define tutkusunun sebebleri piyesin sonuna kadar iyice anlaşılmıyor ve müphem kalıyor. Zira Vasfi Rızanın sahnede yarattığı Ağa, Hocaya kapacak kadar safsa da aslında akilli bir adam olduğu intibaını veriyor. Hele servet ve para meraklısı olmadığı çok belli. Bu sebeble define peşüide koşmasının sebebi ' seyirci için bir merak mevzuu olarak kalıyor.

Abdullah Hoca, Ağanın evindeki ve gözündeki durumuyla ilk bakışta Molıöre'in Tartuffe'ünü hatırlatıyorsa da dikkatle incelenince öyle olmadığı anlaşılıyor. İlle bir benzetme lazımsa Hocayı, Mahmut Makalın hıkâyelerirideki softalara benzetmek daha doğru olacak.

Müellif hiciv oklarım Ağa ve Hocaya çevirirken, Ağanın Tarih asistanı genç kızını da bir siperin arkasına gizlemeye lüzum görmüyor. Zira Kleopatranın "bir aşk sanatkârı" olduğu hakkındaki "ilmi" araştırmaları, sahnede tahta nalınlarla dolaşması aydın tipini temsil eden bu kahramanın da hicvedildiğini gösteriyor. Ama Hümaşah Gökerin oyunu bu tipe yöneltilen hicvi belirtmek şöyle dursun, çok zaman seyirciyi sinirlendiren, anlayışsız bir oyun.. Halide Pişkinin ve Vasfi Rıza Zobunun eserin hayasına son derece uyan oyunları yanında bir yama gibi sırıtıp kalıyor.

M U S İ K İ

Konserler

Mevsimsiz "Mevsimler"

Geçen hafta Ankarada verilen iki konser, dinleyicilerini, amatörlüğün nerede bitip, profesyonelliğin nerede başladığını bir defa daha düşünmeğe sevketmiş olabilirdi. Cumartesi günü Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde verilen Üniversite konserinde, Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü öğrencilerinin korosu, profesyonel bir orkestrayla -Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası - ve profesyonel ses sanatkârlarıyla -Devlet Operası solistleri- işbirliği ediyordu. Meydana çıkan icranın düşük seviyesine bakarak, karşısında 'kimlerin çaldığını ve söylediğini bilmeyen bir dinleyici, mesleği musikişinaslık olmayan, fakat boş zamanlarında bir çalgı çalışan 40-50 kişinin toplanıp bir orkestra kurduklarını, bir ortaokul korosuyla ve üç tane heveskâr şarkıcıyla birleşip üstünkörü birkaç provadan sonra Haydn'ın "Mevsimler" oratoryosunun bir. bölümünü icra etmek gibi iddialı bir ise girişmiş olduklarını düşünebilir ve müteşebbislerin cesaretine hayran kalırdı.

Halbuki icraya katılan üç gruptan ancak bir tanesinin -o da bir dereceye kadar- "amatör" diye vasıflandırılabileceğini bu konseri dinleyen hemen herkes biliyordu. Bu grup, Gazi Eğitim korosu'ydu. Gerçi Gazi Eğitim Enstitüsü bir meslek okuluydu. Fakat; koro üyelerisin henüz okulu bitirmemiş olmaları, aynı zamanda adı geçen enstitünün esas itibariyle musiki icracısı yetiştirme gayesini gütmemekte olması bu koroyu profesyonel bir teşekkül saymağa imkân vermezdi. Bununla beraber öğrenci gençlerden meydana gelen bu koronun yanında profesyonel bir orkestra ve üç tane tecrübeli opera sanatkârı, çok kere bir müptedi gibi çaldılar ve söylediler; neticede olanlar Haydn'a ve oratoryosuna oldu.

Konserin üç cepheli başarısızlığı gene, musiki eğitimine, halkın musiki kültürüne ve resmî makamların, musiki müesseseleri ile olan münasebetlerinde gösterdikleri ihmal ve anlayışsızlığa müteallik birkaç meseleye ışık tutuyordu. Bir kere Gazi Eğitim Müzik Bölümü Korosu geçen yıla nisbetle bariz bir gerileme göstermişti. Bu koro, Enstitünün musiki öğretmeni, Eduard Zuckmayer'in eseriydi, bir yıl önce bu zamanlar ilk konserlerini verdiği zaman büyük takdir kazanmış ve parlak bir istikbal vaadettiği hususunda herkes birleşmişti. Aslında bu teşebbüs bazı idarî sebebler yüzünden, hiç de parlak bir istikbal vaadefimiyordu. Koronun önce belirti bir icra seviyesi tutturması sonra da bu sevîyeyi yükseltebilmesi için koroyu çalıştıran Herr Zuckmayer'in, öğrencileri arasından, üyelerini istediği gibi seçme ve devamlı bir kadro meydana getirme selâhiyetine sahip bulunması lâzımdı. Halbuki geçen yıl Enstitüden mezun olanlar yurdun dört' köşesinde öğretim vazifeleri almak üzere Ankara'dan -ve korodan- ayrılmışlardı. Bu yıl koro personelini yeni baştan kurmak ve çalışmalara yeniden başlamak lüzumu hasıl olmuştu. Bu gidişle her yıl aynı durum tekerrür edecek, koro her yal yeniden kurulacak ve -şüphesiz- bir ilerleme

Gazi Eğitim Enstitüsü korosu Üniversite konserinde

Geriye doğru çalışan saatlar!

gösteremiyecekti. Koro üyelerinden bazılarının, ses ve istidatları göz önünde tutularak, mezun olduklarında koro kadrosuna devamlı üye olarak tâyin edilmeleri ve taşraya gönderilmemeleri daha önce de temenni olunmuştu. Fakat o günden bu yana millî Eğitim Bakanlığı bu yolda hiçbir karar almamıştı. Cumartesi günü konserde hazır bulunan Millî Eğitim Bakanı Prof. Ahmet Özel koronun durumunu bizzat görmüş ve duymuştur; her faalde bu. güzel teşebbüsün yerinde saymasını istemiyecektir.

İkinci mesele, ezelî meseleydi: Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası... Bir senfoni orkestrasının -hem de resmi hüviyeti haiz bir orkestranın- mevsim mevsim üstüne, atada bir derme çatma bir iki konser vermekten başka, hiç bir şey yapmaması, böyle bir orkestranın bağlı bulunduğu resmi makamlara çok ağır bir mesuliyet yükler. Cumartesi günkü konser bu orkestrama iyice kötürüm hale gelmiş olduğunu gösteriyordu. Bu. mevsim Filarmoniden artık birşey beklenemezdi. Gelecek yıl orkestranın şefliğini üstüne alacak olan Robert Lawrence, can çekişen bir vücuda yemden hayata kavuşturma vazifesini yüklenecektir. Allah yardımcısı olsun!

Konserin, solistlerin icrasıyla alâkalı tarafı fazla ehemmiyetli değildi. Anlaşılıyordu ki üç solist -soprano Sabahat Tekebaş, tenor Camii Sökmen ve basso Ayhan Baran- gerektiği gibi hazırlanmadan halk huzuruna çıkmışlardı. Gene de, hiç olmazsa soprano Tekebaş'ın söyleyişinde, az çok zevkle dinlenen, kısımlar vardı. Aralarında en zayıfı, bu sıralarda hem "Carmen" ve hem de "Van Gogh"daki rolleriyle meşgul bulunduğu için olacak, partisine gerek teknik, gerekse üslûp bakımından hazırlanamamış olan, Ayhan Barandı.

Nihayet; Üniversite Konserlerinin halk eğitimi vazifesiyle alâkalı mesele bir kere daha ortaya çıkıyordu. Bu konser, aynı zamanda bir çeşit "yıldönümü"ydü: Üniversite Konserlerinin 50'ncisiydi. Seneler önce ilk Üniversite konserinin verildiği günden beri ileri tek bir adım atılmış sayılamazdı. Çünkü bu işe plânsız, programsız, ideal siz, sırf gösteriş olsun diye girişilmişti. Daha sonra da işin ciddiyetini ve ehemmiyetini idrâk edip, bu halk hizmetini faydalı hale sokmak için müsbet bir yol. tutulmamıştı. Programlar, Bati memleketlerinde ilkokula daha yeni başlamış çocuklara verilen senfoni konserlerinin programlarından daha basit, daha iptidaiydi. İcralar dalma kötüydü. Halkın bedava konserlere gösterdiği rağbetten istifade edip gerçek bir kültür verme zahmetini kimse üstüne almamıştı. Arada sırada bir münekkidin çıkıp halka izahlar vermesi, bu izahlar hesaplı bir konser programına dayanmadığı ve kaliteli icralarla beslenmediği için, bir işe yaramış değildi. Alâkalılar sadece, salonun her hafta tıklım tıklım dolmasını göz önünde tutup konserlerin faydalı olduğunu sanıyorlar, meseleyi derinliğine düşünmek istemiyorlardı. Bu ara, Edinburgh Festivaline gönderilmek üzere, Türkiyedeki Batı musikisi faaliyetine dair bir filmin bu konserlerden birinde çekilmesi ve sese alınması, memleketimiz hakkında ancak aleyhte bir propaganda olabilirdi.

Eduard Zuckmayer
Korosuz koro şefi!.

Gerçi Cumartesi günkü konser bugüne kadar verilen Üniversite konserlerinin program bakımından en olgunuydu. Haydn'ın musikisine tahsis edilmiş olan programda "Mevsimler" oratoryosunun "İlkbahar" kısmı, ondan önce de oratoryoyla tema bakımından alâkalı olduğu için seçilen, "Sürpriz" senfonisinin ikinci kısmı vardı. Fakat derbeder bir icra bu düşünceli programın maksadını ortadan kaldırdı. Günün birinde Cumhurbaşkanlığı Orkestrası yeniden hayata kavuşur, Gazi Eğitim Korosu devamlılık kazanır ve opera solistleri de kendilerini hazırlayabilirlerse inşallah "Mevsimler" oratoryosunun tamamı, eserin değerine lâyık bir şekilde, halka sunulur.

Yaylar ve nefesler

Ses ve Tel Birliğinin ertesi gün öğleden sonra verilen konseri, bir oda. musikisi konseriydi. Bu konsere, Cumhurbaşkanlığı Filarmonisine ve Devlet Opera Orkestrasına mensup -yani profesyonel sayılması gereken- musikişinaslar iştirak ediyordu. Fakat meydana çıkan musiki çok kere ancak, istidatsız ve tecrübesiz amatörlerin verebileceği çaptaydı.

Program, bilhassa nefes çalgısı eserlerine yer vermesi bakımından, alâka çekiciydi. Fakat konserin meziyeti bundan ibaret kaldı. İlk eser, Mozart'ın Ski klarinet (Hayrullah Doygu, Muzaffer Çeliker) ve fagotla (Orhan Göktürk) çalınan bir divertimento'suydü. Üç çalgı arasında ses muvazenesinin kurulamamış olması ve nüanslarda hesapsızlık, esas melodik hatlarla refakat partilerinin birbirine karışmasına ve bu neticelerin bazan esas hatları bastırmasına yol açtı. Üç çalgıcı aralarında tam bir beraberlik de kuramamışlardı. Üstelik, asla hata yapmamasıyla tanınan Hayrullah Duygunun talihsizliği tuttu ve tereddütlü, bozuk sesli bir icra çıkardı. Maamafih kusuru, Hayrullah Duygu gibi bir ustaya bulmak doğru olmaz. Kamışlı çalgıların arasıra çalgıcının iradesini hiçe saydığı ve başına buyruk sesler çıkardığı bilinir.

İkinci eser, Dvorak'in Amerika seyahatinin renklendirdiği Fa Majör Kuartet, kendilerine toplu bir isim verme cesaretini . gösterememiş dört kişi -İlhan Özsoy, Ulvi Yücelen, İzzet Albayrak, Nejat Tekebaş- tarafından çalındı. Yarı amatör bir kuartetin -Helikon Kuartetinin- birinci kemancısı olan Ulvi Yücelen, burada ikinci keman iskemlesindeydi. Ulvi Yücelenin bu tevazuyu göstermiş olması, Pazar günü çalan kuartetin Helikon grubundan daha üstün olduğunu, peşin hüküm olarak, düşündürebilirdi. Ama aslında, dört profesyonelin meydana getirdiği bu iki topluluk, Helikon Kuarteti ayarında bir grup olmaktan çok uzaktı. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının dört kişiye inmiş hali olarak görülebilecek bu grup kaba, ruhsuz, bozuk entonasyonlu, musiki aleyhtarı bir icra çıkardı. Arada bir, viyolonsel soloları geldiğinde kulak okşayıcı sesler duyuluyordu. Fakat viyolonsel iskemlesinde oturan Nejat Tekebaşın musikişinaslığını kuartetin toplu çalışmasında bulmak imkânsızdı.

Programın ikinci kısmında kuartet ve klârinetçi Hayrullah Duygu bir araya geldiler ve Mozart'ın şaheserlerinden Klarinetli Kuinteti çaldılar. İlk iki muvmanda işler hemen hemen yolunda gitti. Zaten bu eser, Hayrullah Duygunun en iyi çaldığı partilerden biriydi. Değil yalnız memleketimizde, bütün dünyada pek az klârinetçi bu partiyi Hayrullah Duygunun olgun anlayışıyla çalabilirdi. Fakat yanındaki musikişinasların da aynı anlayışı göstermesi gerekirdi. Bütün konserin zirvesini teşkil eden ikinci muvman bitince çalgıcılar, bu kadar başarıyı yeter görmüş olacaklar ki, cehennemi bir hızla menuetto'ya girdiler ve aynı taşkın, sinirli tempoyu son kısımda da devam ettirdiler. Dünya sürat rekorunu kırmış beş atlet olacak finale -daha doğrusu "finişe" - vardıklarında hızlarım alamayıp yarışın son merhalesini- dördüncü muvmanı - tekrarladılar.

S İ N E M A

Filmcilik

Festival stratejisi

Savaş sona erip de Japonya, müttefik kuvvetleri tarafından işgal edildiği vakit sinema endüstrisi altı büyük kumpanyanın elinde toplanıyordu: Shochiku, Toho, Shintoho, Toei, Nikkatsu, Daiei. Bunlardan ilk beşi film- yapımından dağıtımına, sinema salonlarına ve yardımcı endüstrilere kadar çeşitli sahalara yayılmışlardı. Her hafta bir film çeviren bu beş kumpanya, ellerindeki sinema salonları sayesinde iç pazarlarda masraflarını çıkardıktan başka kâr da diyorlardı. Ama Daiei için durum böyle değildi. Gerçi o da haftada bir film yapıyordu ama elinde pek az salon vardı. Eğer çevirdiği filmleri yalnız Japonyada gösterse iflas etmesi işten bile değildi. Daiei için tek çıkar yol filmlerini dışarıya yollamamı. O da öyle yaptı. Japon asıllı halkın çoğunluğu teşkil ettiği yahut Japon kültürünün tesiri büyük olduğu Güney Asya pazarlarım ele geçirdi. Netice iyi idi ama, içeride de film imal masrafları günden güne artıyordu. Daiei'nin, pazarı genişletmesi lazımdı. Japon hükümeti de aynı fikirdeydi. Zira Japon filmlerinin ihracıyla her, yıl elde edilen yarım millon dolara karşılık, gene her yıl yabancı film ithali için on milyon dolardan fazla döviz gidiyordu. Japon hükümeti 'Daiei'nin yayılma siyasetini desteklemeğe karar verdi. Ama bu kolay bir iş değildi. Hesaplı davranmak gerekiyordu.

Daiei'nin müdürü Nagata "Bizim için, en iyi hal çaresi Amerikan pazarını ele geçirmek olurdu. Ama bu güç bir işti. Birleşik Amerika pazarlarına hiçbir vakit ulaşamıyan Avrupa filmlerinin durumu bizi düşündürüyordu" diyordu. Peki ne yapılmalıydı? Nagata bu suali şöyle cevaplandırıyordu: "O vakit, Milletlerarası pazarları inceden inceye gözden geçirdik. Gördük ki en zayıf noktayı Avrupa ülkeleri, bilhassa Latin ülkeleri teşkil ediyordu. O zaman şuna karar verdik: Avrupa festivallerine, bilhassa Venedik ve Cannes festivallerine kostümlü, tarihi, egzotik sanat filmleriyle katılmalıydık".

İşte, 1951 yılından itibaren Milletlerarası festivallerde en ehemmiyetli armağanları birbiri ardından kazanan Japon filmleri bu siyasetin neticesi olarak ortaya çıktı.

Tarihi kıyafetlerle bir dini âyin
Japon sinemasının kıymetli bir hususiyeti

homon" 1961 yılında Venedik Festivalinin büyük mükâfatını aldı; aynı yıl Birleşik Amerikada en iyi yabancı filme verilen Oscar'ı kasandı, 1952 de "Genji efsanesi" Cannes Festivalinin fotoğraf armağanını, "Fahişe O'Haru'nun hayatı" ise ay m yıl Venedik Festivalinin gümüş aslanım aldı. 1953 yılında gümüş aslan "Yağmurdan sonraki soluk ayın hikâyelerine verildi. 1954 yılındaki başarı ise "korkunç" kelimesiyle anlatılabilirdi: "Cehennem kapısı" önce Cannes Festivalinin büyük armağanım kazandı; aynı yıl Amerikada en iyi yabancı filme ve en iyi renkli kostüme verilen iki Oscar'ı aldı, New York'lu sinema tenkidçileri yılın en iyi yabancı filmi olarak aynı filmi seçtiler. Yine 1954 yılındaki Venedik Festivali'nde "Yedi Samuray" ile "Sansho" birer gümüş aslan kazandılar. Japon filmlerinin başarısı Demir Perdeyi de aşmıştı, 1954 yılında Karlovy Vary'deki (Çekoslavakya) festivali de "Yengeç Avcıları", "Güneşsiz Şehir", "Hiroşima Çocukları" ayrı ayrı mükâfatlandırıldılar.

Başarının sırrı

Festival stratejisi" meselenin ancak bir kısmım, hem de en ehemmiyetsiz kısmım izah ediyordu. Zira sinema endüstrisine sahip her ülke bir "festival stratejisi" takibedebihrdi ama, bu onun mutlaka aynı başarıyı kazanması demek değildi. Her yıl Cannes'a, Venedik'e düzinelerle film gönderen memleketler vardı, bunların çoğu bazan sadece birer teselli armağanıyla iktifa ediyorlardı. Japon filmlerindeki başarının sırrı neydi ? İlk verilen cevaplar hiç de tatmin edici değildi; daha çok bir şaşkınlığın ifadesiydi. Meselâ "Rashomon"un kazandığı başarı üzerine şaşıran, biraz da gururları incinen Amerikalı tenkitçilerden bâzıları kolay bir izah tarzına başvurmuşlardı: Japon- sinemasının kalkınışı Amerikan işgali yularına rastlıyordu, demek ki bu işde Hollywood'un tesiri vardı. Gerçi dünya sinemalarından çoğunda olduğu gibi Japon sinemasında da Hollywood tesiri altında kalan bir kısım rejisörler vardı. Ortaçağ şövalyelerinin, samuray'ların bitip tükenmez maceralarım anlatan Japon filmleriyle Hollywood'un tarihi filmleri, hatta kovboy filmleri arasında, benzerlik görmek mümkündü. Ama şu da gözden kaçmıyordu: Festivallerde başarı kazanan en İyi Japon filmlerinde Hollywood filmlerine benzer biç birşey bulmak mümkün değildi. Bir kısım tenkitçiler başarının sırrını. Japon filmlerinin Avrupalılar ve Amerikalılar için egzotik bir hususiyet taşımasiyle izaha çalıştılar. Gerçekten de Japon filmlerinin yabancılar için egzotik tarafları yok değildi. Ama bu bakımdan ele alınınca Cannes yahut Venedik festivali seyircileri için meselâ bir Mısır filminin, meselâ bir Hint filminin de egzotik yönleri vardı. Ama ne Mısır, ne de Hint filmleri Japon filmlerinin başarısına erişememişlerdi.

Doğrusu, başarının sırrını sinema sanatının dışında aramak boşuna vakit kaybetmekti. Eninde sonunda varılan netice şuydu: Japonyanın yüzyıllarca süren bir sanat geleneği vardı; hem de başka ülkelerdekinden apayrı, tamamiyle Japonyaya has bir sanat.. No tiyatrosu 6 asırdan beri süregeliyordu; Kabuki Tiyatrosunun Uç asırlık mazisi vardı. Resim ve mimarî daha gerilere uzanıyordu. Japon sinemacıları bu zengin sanat geleneklerini sinemanın icaplarına uydurmaya çalıştılar ve muvaffak oldular. Bu durum, Japon filmlerine başka Ülkelerin filmlerinde rastlanmayan bir yenilik ve zenginlik kazandırıyordu.

"Kaderin Maskesi"

Bu zenginliği, memleketimizde şimdiye kadar gösterilen iki Japon

filminde - "Rashomon" ve "Cehennem Kapısı"- görmek mümkündü ama, seçen hafta Japon elçiliğinin Ulus sinemasında tertiplediği programda yer alan "Kaderin Maskesi" için aynı şey söylenemezdi. Naboru Nakamura'nın eseri, Japon tarihi filmlerinin çoğu gibi konusunu ortaçağ Japonyasının saray entrikalarından alıyordu: XII. Asrın sonlarında derebeyliğin en kuvvetli şahsiyetlerinden biri olan Yoritomo ölünce yerini oğlu Yoriie "shogun" olur. Yaşı küçük olduğundan büyük babası Hojo Tokimasa'nın naipliği altında hüküm sürer. Tokimasa ise yaşlı fakat çok muhteris bir adamdır. Yoritomo'dan dul kalan kızı Masako'nun nüfuzundan faydalanır, onu entrikalarına âlet eder. Hatta devletin selâmeti bahis konusu olduğuna inandırarak onun da rızasiyle genç Yoriie'yi sürgüne yollar; yerine onun kardeşini "shogun" yapar. Yoriie, ölen karısına çok benzeyen bir kadınla yaşamaya başlar, ama Tokimasa onun hayatta bulunmasını devamlı bir tehlike saymaktadır. Yoriie'nin sürgündeki köşküne baskın yaptırarak onu öldürtür.

Bu mevzuu rejisör Nakamura, birçok insanın hikâyesini, hem de birbiriyle alâkalı hikâyeleri birleştirerek çapraşık bir hale getiriyor. Filmin en zayıf yönü de bu.. Sinematik birlik böylece kayboluyor. İhtiyar muhteris Tokimasa ile saf kızı Masako'nun münasebetleri, Yoriie ile Tokimasa'nın mücadelesi, Yoriie'nin sürgünde tanıdığı kadınla münasebeti, bu sonuncunun asalet düşkünlüğü, Japonyanın en ünlü maske yapıcısı olan babasının sanata tutkunluğu kendi başlarına alındığı vakit başarılı olmakla birlikte, hepsi birarada seyircinin dikkatini dağıtmaktan başka bir işe yaramıyor. Ama Nakamura'nın filmi, yine de alıştığımız tarihi filmlerin dışında bir eser: Rejisörün isini ciddiye aldığı, seyirciye saygı gösterdiği, bir tarihi film için en azından gerekli şartlara uyduğu hemen her sahnede göze çarpıyor. Programın ikinci kısmı olarak gösterilen kısa dokümanteri seyredenler, Nakamura'nın filmindeki saray dekorlarının gerçeğe pek yakın olduğunu farkettiler. Dekor, kostüm, açık hava sahneleri, hiç şüphesiz bugüne kadar sinemada rengi en başarılı şekilde kollanan Japon sinemalarının orta seviyede bir filmde bile hu husussiyeti devam ettirmeğe çalıştığını ortaya koymaktaydı.

"Kaderin Maskesi"nden çıkan seyirci tatmin olunmuş sayılmazdı ama, bu pekâlâ bir başlangıç olabilirdi. Savaştan sonra Türkiyeye ancak iki Japon filmi gelmişti, üstelik bunlar hiçbir vakit Ankarada gösterilmemişti. Daha geniş bir seyirci kitlesini toplıyacak bir "Japon filmleri haftası" savaş sonrasının, en dikkate değer sinemalarından birini Türk seyircisine tanıtılabilirdi. Yeter ki filmler daha iyi seçilsin. Bu da, çok zor bir iş değildir.

Filmler

"Beş Hasta Var"

Bir rejisörün, işinin ehli olup olmadığı çok kere ilk çeyrek saatte belli olur. Yazılmamış bir kanun filmin süresini sınırlandırmıştır. Rejisör bu kısa zaman parçası içinde çalışmak zorundadır. Bundan dolayı da her dakikasını dikkatle sarfeder. Girişini ilk çeyrek saatte yapamıyan, şahıslarını tanıtamıyan, şahısları arasındaki bağların ilk düğümlerini bu arada atamıyan bir rejisörün başarısızlığa mahkûm olduğunu söylemek hiç de yanlış değildir. "Beş Hasta Var"ı seyreden seyirci filmin ilk on dakikasında' bunlardan da fazlasını biliyor, filmin sonunu tahmin edebiliyordu.

"Beş Hasta Var" Etem İzzet Benicenin romanından alınmıştır. Vak'a bu asrın başlarında geçmektedir: Bir talebe ile sevişen genç bir kızın, üvey babası tarafından Mısırlı zengin bir paşaya zorla nikâh edilişini, kızı kurtarmaya çalışan delikanlının sürgüne yollanışını; genç kızın da bundan sonraki ömrünü intikam almak için geçirdiğini anlatan "Beş Hasta Var" tefrika romanlarının bütün hususiyetlerini taşımaktaydı. Rejisör Atıf yılmaz da romana büyük bir sadakatle işe girişmişti. Böylece, sonu önceden tahminlenen film uzadıkça uzadı. Seyirci unutulamayacak aşkların varlığını, kalplerin parayla satın alınamıyacağını, naranın saadet getirmiyeceğini -bir kere daha Öğrendi.

Ama itiraf etmeli ki filmin sürprizleri de vardı; bunların başında filmin adı geliyordu: "Beş Hasta Var"-m sonlarına gelindiği halde ortada hastadan eser görülmüyordu. Bir ara, prenseslikten sokak fahişeliğine düşen gene kızın frengi olduğu anlaşıldı. Seyirci geri kalan dört hastayı merak etmeye başladı. Frengili hasta yedi yıl yattığı hapisten çıkıp bir hayli zaman da sokaklarda sürttükten sonra ani bir buhrana kapılıp felâketine yol açan dört erkeği bir kaç saat içinde ısırarak hastalığı aşılayınca merak zail oldu. Romanın ve filmin adı kurtulmuştu.

Fakat prodüktörü de memnun etmek lâzımdı. Prodüktörlerimiz ise hassas insanlardı, öyle komedi duygusu verecek sahnelerden hoşlanmazlardı. Bunun için de en katı yürekleri eritecek bir bitiş hazırlanmıştı: Ölüm döşeğindeki genç kız, sürgündeki sevgilisini son bir kere daha görmek ister. Duası kabul olunur. Annesi biraz sonra delikanlıyla birlikte içeri girer. Genç kız, on yıldan fazla süren kalebentliğin eskisinden daha gençleştirdiği sevgilisinin kolları arasında can verir. Film, bir yaş günü pastası gibi mumlarla donatılmış türbenin görüntüsüyle sona erer.

"Beş Hasta Var"ın dikkat çekici tarafı, tehlikeli bir temayülü ortaya koyması: Fasit bir daire içinde dönüp dolaşan, klişe olaylar, klişe tiplerle dolu olan konu rejisörü "şekilcilik" e yöneltiyor. Hep aynı şeyleri gevelenip duran küçük küçük olayları alâka çekici bir kılığa sokmak için rejisörün gayreti dekorlara,' kostümlere, görüntü düzenlemelerine çevrilmiş. Aranmış kamera açılan, "pittoresque" dış manzaralar, aynı pozda iki insanın büyük planlarıyla yapılan geçişler hep bu "şekilcilik" endişesinin neticesi. Bu durum, belki gelişmemiş bir seyirci topluluğunu oyalar, aldatabilir ama rejisörün de kendi kendini aldatması gibi kaçınılmaz bir yola çıkar.

'Beş Hasta Var" dan bir sahne

Asıl hasta Türk filmciliği

Psikoloji

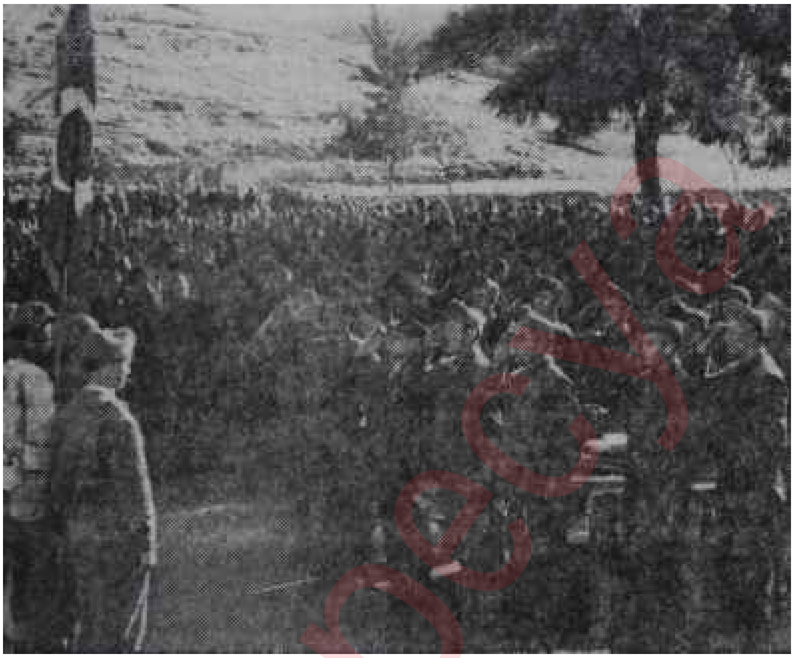
Asker ocağı

Askerlik şubesinin kapısından yirmi yaşlarında bir genç çıktı ve ilk otobüse binerek en kısa zamanda evine, annesine ulaştı Aylardır merak ve endişe ile beklenen gün nihayet gelip çatmıştı.

Bu genç emsali ile birlikte asker ocağına, vatan vazifesini ifa etmeye gidecekti.

Askerlik şubesinde yapılan muayenede sağlam çıkmış ve piyade eri olarak Denizli Eğitim Alayına sevkedilmesi kararlaştırılmıştı. Daha Denizlinin coğrafi durumu, iklim vaziyeti hakkında hiç malûmatı yoktu. Anne ve babasının bütün ısrarlarına misti. Denizlide askerlik yapmak herhalde İstanbulda askerlik yapmağa benzemezdi. Ama şans ona gülmemişti. Mecburi bir eğitim devresi vardı. Bu devre mutlaka tatbik edilmesi, uygulanması gereken bir temel eğitimdi. Bu eğitimin sonunda yapılan er tevziatı da, yurdun her köşesine dağılmış ve buram buram askerlik kokan kışlalara yeni yeni elemanlar kazandırıyordu. Vatan ve mertlik duygularının kaynaştığı bu ocaklara gelen her acemi, buralarda askerlik mesleğini tatbikatlar ve manevralarla nazariyattan çıkarıp hakiki harp sahası şartlarına uyduruyor, kendisini o günlerde faydalı olacak şekilde yetiştiriyor, yetiştiriliyordu.

Er tevziatı, eğitim merkezleri için halli pek müşkül olan bir mevzuydu.

Bir eğitim alayında and içme günü
Asker ocağından şerefli bir hatıra

rağmen bir türlü ilk mektebin beşinci sınıfından diploma alamamış ve çalışmayı, mahalledeki futbol takımına, Acarın kahvesindeki tavla partisine değişememişti. Şimdi de bu vatan vazifesini er olarak yapmaya mecburdu. "Er" kelimesi, manasıyla bütün rütbelerden yüksek bir ifade taşıyordu. Taşıyordu ama, her nedense rahatlığına alıştığı bir hayatı terkedip çetin bir hayata yeniden başlamak bu delikanlıya zor geliyordu. Bunu daha uygun bir formül içinde halletmek imkân dahilinde değil miydi? Kendisinden evvel asker ocağına katılanların hikâyesini gene Acarın kahvesinde dinlemişti. Kapı komşusu Ahmet, Soğukkuyu Askerlik Şubesinden asker olmuş. Eğitimini Mamakta yapmış, askerlik vazifesini de İstanbulda bitir-

Bu daha önce verilmiş direktif ve emirlerle kati ve kesin olarak belirtilmiş, erlerin ait oldukları askerlik şubelerinin bağlı bulunduğu askerlik daireleri hudutları içine, yani kendi memleketlerine tekrar tevzi edilmemeleri bir prensip kararı olarak ele alınmıştı. Bu karar kıtalarda birçok idarî sıkıntıların önüne geçiyor, birliğin disiplin ve çalışma faaliyetini ayarlıyordu. Aksi halde bölük yatakhanesi ancak evi olmayan kimselerin barındığı bir yer manzarası halini alıyordu. Bu böyle olursa herşeyin onlara emniyet edildiği nöbet mahallerini kim bekliyecekti? Amerikada askerlik böyledir diyenler ve buna inananlar bu suretle hareket etmekle hem medenî cesaretlerini kuvvetlendirmek ve bölük idare mekanizmasını işgal etmekle kalmıyor, ücretli askerlik manzarası içinde 24 ayın dolmasını bekliyorlardı. Er tevziatı hususunda verilmiş direktif ve emirler de bu halleri önlemek kastına matuftu.

Tevziat günlerinin yakınlaştığı birlik kumandan ve mensuplarına gelen mektup ve ziyaretçilerle daha çok belli oluyordu. Uzak akrabalar, senelerdir sesi sedası işitilmeyen dostlar bu günlerde ya kendi yakınları yahut tanıdıklarının hatırları için, mümkün olursa diye bir tavassut rica ederek ortaya çıkıyorlardı. Kimi zahmeti düşünmiyerek daha tesirli olsun diye bizzat ziyarette bulunuyorlardı. Öne sürülen mazeretler çok kere, oğlu askere gitmiş ve kimsesiz kalmış bir aileye, bu askeri civar bir birliğe aldırmak suretiyle maddi bir yardım, kimi de gurbet ve sıla mazeretlerine dayanılarak yapılması arzu edilen manevî yardımlardı. Ama mazeret ve müracaatlar yalnız bu misal içinde kalmıyor, muhtelif birliklerin kumandan ve personeli akla hayale gelmeyen pek çok müracaatlarla sık sık aranıyordu.

Tevziatta, erlerin gidecekleri birliklere dağıtılmasına selâhivetli olanlar, bu tesirler karşısında bir nebze tereddüt anı geçiriyor, fakat asıl olan vatan vazifesi için her türlü tesirden azade Mehmetçik gene, hudut kulelerinde şan, Şeref dolu bayrağın gölgesinde ufukları gözlüyordu.

Mevzuubahis olan vatan vazifesiydi ve her asker, elbette ana - baba yavrusuydu. Herkesin mutlaka bir mazereti olabilirdi. O zaman hudut kalelerini kim dolduracaktı? Bu bir moral meselesi mi, yoksa bir telâkki veya zihniyet unsuru muydu? Mesuliyetini müdrik her şube Ahmet Mehmet demeden terazi kefesini ayarlıyarak tevziatı yapıyordu ama birkaç gün evvel mektup gönderen yahut ziyarete gelen kimseler, bu defa yolda rastladıkları zaman eskisi gibi iltifat etmiyor, hazan da görmemezliğe geliyorlardı. Bu da sosyal münasebetleri zedeliyen bir hâdiseydi. Gelecek 24 ay nasıl olsa dolacak ve yaşayana pek çok kıymetler kazandıracak bir istikbaldi. Öyle ya. askerlikten önce iyiyi ve kötüyü ayırt etmesini bilmeyen körpe bir dimağ, terhisten sonra daha çok olgunlaşmış yatağına daha çek oturmuş bir akarsu gibi ana - baba ocağına dönecekti. Asıl olan sıhhat idi. Bu da içinde 24 ay geçecek olan garnizon tarafından düşünülmüş, sıhhî tedbirler alınmış, asker hastananeleri tesis edilmişti. Eldeki imkânlar yetmiyorsa, 3 öğünlük istihkakı 112 kuruş erin karnım doyurmuyorsa bu kimin kabahatiydi? Mevcut imkânları en tüzel şekle çıkarmak, askerin yattığı ve yemek yediği yerleri daha uygun şekillere sokmak ele alınmış ve alınacak mevzulardı. O zaman hudut birlikleriyle İstanbul, Ankara garnizon birliklerinin farkı kalmıyacaktı. Bu mâhzur bertaraf edilince, insan psikolojisinde "iyi yerde askerlik yapmak" düşüncesi, elbette kendiliğinden ortadan kalkacaktı.

S P O R

Fulbol

Ordu takımı

Ordular arası şampiyonaların, hususî mahiyette turnuvalar olduğu, pek çok memleketlerde kabul edilen hakikatlerdendir. Fakat bizde ve diğer bazı memleketlerde bu müsabakalar resmî maçları aksatacak derecede değer taşımakta ve çok zaman memleket bir "millî maç" heyecanına bürünmektedir. Bir bakıma memnun olunacak bu hal, resmî maçların, hele hele liglerin ancak "Şarklı" diyarlarda görülecek şekil- ve derecede aksaması karşısında, diğer taraftan da hatalı görülmektedir..

Bu düşüncelerin geçen haftanın Perşembe gününden itibaren fazlaca söylenmesi, ezelî bir derdimizi bir kere daha ortaya koyuyordu: Gene araba kırılmıştı ve gene herkes arabanın kırıkları yerdeyken yol göstermekteydi. Eğer Ordu takımımız İtalyayı net bir şekilde yense ve finallere girmek hakkını elde etse, aynı tenkitleri duyabilecek miydik? Elbette bayır! Nasıl kî bugüne kadar da duymamıştık. Ama tenkit çok haklıydı. Hele Almanyadaki "bedava" maçta . seyirci toplanamadığı haberi gelince..

Türk Ordu takımı, 13 Mart Çarşamba günü Baride İtalyan Ordu takımı ile "iddialı" bir karşılaşma yaptı. İzmirdeki 1-0 lık mağlûbiyetin revanşını almak ay-yıldızlıları turnuva finallerini oynamak üzere tâ Arjantine kadar götüreceği için maçın taşıdığı ehemmiyet büyüktü. Ama meşin top futbolumuzdan daha istikrarlı idi. İzmirdeki kararını tekrarladı. Yani eski rakibe karşı eski netice alınmış, yalnız saha değişmişti.

tik devrede yediğimiz golden ertesi gün bazı gazeteler "Ofsayttan yediğimiz haksız golle yenildik" başlığıyla bahsettiler. Fakat halkın çoğu bu "klâsik mezeret"e güldü geçti. Nitekim dana ertesi gün üç gazetede hakikatin ta kendisi okundu: "Televizyon yediğimiz golün ofsayt olmadığını gösterdi!". Böylece maçı 1-0 kaybetmiş ve final hakkından mahrum kalmış olduk..

Bedava maç yüzünden tehir

Ordu takımımız neticeden üzgündü. Kafile başkanının "Gol atmasını beceremiyoruz" şeklinde beyanat verdiği bildiriliyordu. Ne kadar doğruydu.. Ama atmasını bilmiyorsak, **hiç** değilse gol yememesini öğrenmeliydik. Nitekim bunu Adanada 19 gol yiyen Amerikalılar dahi bir ay içinde öğrenivermişlerdi. Türk Ordu takımı revanş maçında 19 değil, 9 gol dahi çıkaramadı. Almanyanın Nürnberg Şehrindeki Türkiye-Amerika ordu maçına Alman basını hiç yer ayırmamıştı. Bir tarafın futbol bilmediği karşılaşma için bir stad ayrılması yetmez miydi? Üstelik, stada giriş de bedavaydı. Fakat bu büyük avantaja rağmen 50-60 bin kişilik stadyomun tribünle-. rinde ancak 2 bin seyirci toplanabilmişti. Bu 2 bin kişi de Almanyadaki Türk kolonisi ile tahsilde bulunan talebelerden ibaretti.

Ordu takımımız gene hayli gol attı. Türk takımı 19-0 'ın revanşını da 8-0 kazanmıştı. Zaten Amerikalıların bu futbol turnuvasına "gönül **hoş** etmek" için girdiklerini bilmeyen var mıydı? Ama **Ordu** takımını teşkil eden birinci sınıf futbolcularımız için bu çifte zevkli bir antrenman olmuştu iste...

Fakat bu işten pek zevk duymayanlar, bu gayri resmî ordu maçları için liglerin tehirine üzülen büyük sporsever kitleydi. Federasyonun faaliyet devresi başındaki çeşitli Vaadlarına rağmen işte lig gene tehir edilmişti.

Dereyi geçip çayda boğulanlar

Bu arada üç maç, -Tertip Komitesinin büyük klüp delegelerinin tabiriyle üç "küçük" maç- tehir salgınından kurtulabilmişti. Geçen Perşembe günü oynanan lig maçında Vefanın sonunculuk namzedi Beyoğlusporu kaç farkla yeneceği soruluyordu. Öyle ya, Vefa daha dört gün önce Fenerbahçeye "esaslı bir çelme takmış, Sarı-Lacivertli takımı belki de şampiyonluktan etmişti. Fakat gözden kaçan cihet, Beyoğlusporun her geçen gün biraz daha düzeldiği ve iyi neticeler aldığıydı. Hem bu ligde "küçük büyüğü" yenmiyor" muydu? İşte Vefa, Fenerbahçeye ettiğini Beyoğlu - spordan bulmuştu. Etme bulma dünyasıydı bu...

Doğrusu puan cetvelinde birinci durumda bulunan Fenerbahçenin 2-1 yenildiği Vefayı, cetvelin sonuncıı durumunda bulunan Beyoğluspörun aynı netice ile yenmesi -Sergenden çok Fenerbahçe, Klübündeki kaynaşmayı biraz daha arttırdı. Klübe ve gazetelere "Fenerbahçeyi idare eden;-ler utanın!.. Sizin yenemediğinizi sonuncu yeniyor" diye telgraflar geldi.

Cumartesi maçında da Fenerbahçe ve Beşiktaş galibi Beykoz, Emniyet ten -o da sonunculuk namzediydi- **pa-**

Türk Ordu takımı
İtalyanlara karşı istikrarlı

çayı güç kurtardı. Doğrusu 1-1'lik neticeden Emniyetin sevinmesi gerekirken, maçı kaybetmediğine memnün olan Beykoz'du.

Pazar karşılaşmasında İstanbulspor "sürpris"e fırsat vermedi ve Kasımpaşayı 4-2 yendi. Sarı-Siyahlılar iyi oynamamıştı, çok uğraşmıştı. Fakat neticeyi almıştı ya... Fenerbahçe gibi sadece oynayıp yenilmektense, maçı iyi oynamadan iki farkla kazanmak, çok daha iyiydi.

Galatasaray Ankarada

Geçen haftanın sonunda Cumartesi si ve Pazar günleri kendilerine bir futbol ziyafeti çekmek isteyen Ankaralı meraklılar, küçük Ankaragücü stadının yolunu tuttular. Ama meraklılar ziyafet şöyle dursun, birkaç lokmayı zor buldular ve ona da şükrettiler. Hallerine şükredemiyenler maçın organizasyonunu yapanlar oldu. Zira Galatasaray bu defa lig *Ar*deri olmanın verdiği gurur içinde yüksekten atmış ve Ankarada oynanacak iki maç İçin 24 bin liradan aşağısına razı olmamışlardı. Organizatör Galatasarayın Ankarada göreceği rağbetten emin, bu parayı ödemeye razı olmuştu. Turgay sız, Kadri - siz, Coşkunsuz bir Galatasaray İçin 24 bin lira ödemek.. Doğrusu bu cesaret işiydi. Ama maç günü Ankaragücü Stadinşn tahta tribünleri tıklım tıklım doldu ve Galatasarayı Ankaraya getiren Hacettepeli idarecilerin yüreklerine serin sular serpildi. İki maç da senenin seyirci ve hasılat rekorları kırıldı. Ama Galatasarayın Ankarada çıkardığı oyunun bu büyük sevgi ve alâkaya tamamen lâyık olduğu söylenemezdi. İstanbul liginin lideri gene de Ankaradan yenilmeden dönmeye muvaffak oldu. İlk *gün* Hacettepeyle 2-2 berabere kaldı, ikinci gün ise, Ankara liginin lideri Ankaragücünü 3-1 yendi. Ankaragücünün mağlûbiyeti bir talihsizlik olarak tefsir edildi. Ama asıl talihsizler fırtına gibi bir Galatasaray görmek için paralarına ve vakitlerine kıyan Ankaralı futbol meraklılarıydı.

Klüpler

Sen de mi Kavrakoğlu?

Doğrusu D.P. Haysiyet Divanı Başkanı olarak nice milletvekillerini partiden çıkaran, Klüpteki seçimlerde nice idareciyi istifa ettiren Osman Kavrakoğlunun Fenerbahçenin ikinci başkanlığından ve Umumî Kaptanlığından istifa edeceği kimsenin hatırına gelmezdi. Ama Kavrakoğlu bunu yaptı. Yaptığı zaman da etrafında kendisine hak veren çok insan bulundu. İşin hakikati aranırsa, Osman Kavrakoğlu "en az fena" bir idareci tipiydi. Fenerbahçeyi kalbten seviyor ye Sarı-Lâcivert için çalışıyordu. Tabiî onun da bazı kaprisleri olacaktı. Bir görüşle oyuncu alan, ertesi maçta mukavelesini feshedenle -

Bunca emekten sonra.».

rin idare ettiği bir klüpte Osman Kavrakoğlunun kaprisleri hatta makûl, isabetli ve meşru görülürdü.

Osman Kavrakoğlunun istifasından sonra Zeki Rıza Sporelin de idare heyetinden çekileceği söylendi. Fakat Zeki Rıza idealistlerle görüşmek için tâ Fenerbahçeliler Cemiyetine kadar gitmeyi daha doğru buldu. Eeee yalnız Fenerbahçenin kongresi değil, 1958 Milletvekili seçimi de yaklaşmaktaydı. Artık ön plânda görünmek zamanıydı. Zeki Rıza Fenerbahçeliler Cemiyetinde idealistlerin lideri Dr. İsmet Uluğ ile görüştü. Bir zamanların "Yavuz İsmet"i Zekiye idealistlerin görüşünü hülâsa etti. Zeki Rıza ise "Dr. İsmete ikinci başkan olarak idare heyetine girme" teklifinde bulundu. İsmet Uluğ idealist arkadaşlarıyla görüşmeden karar veremiyeceğini bildirdi.

Fenerbahçeyi bugünkU kötü idaresinden kurtaracakları ümit olunan idealistlerin mevcut klüp idare heyetine girmeleri ihtimali, Fenerbahçeyi sevenleri pek memnun etmemişti? Bu arada "İdealistler de ideallerini kaybediyor galiba" sözü dolaşmağa başladı. Bu söz idealistlerin kulağına kadar geldi ve hemen bir deklârasyon yayınlayarak eski ideallerim devam ettirdiklerim bildirdiler.

Ya Sadri... Ya biz

Fenerbahçede Niyazi Selin Osman Kavrakoğlunun yerine umumi Kaptanlığa getirilmesi ile "muvakkat bir sükûn" sağlanırken, Beşiktaş klübündeki kaynaşma her an biraz dalıa büyüyordu. "Biz Beşiktaş muhalifleri değil, Sadrinin muhalifleriyiz" diyen büyük bir zümre toplantı üstüne toplantı yapıyordu. Bu grubun lideri Abdullah Ziya Kozanoğlu ise idare heyeti tarafından Haysiyet Divanına verilmişti. Vaziyet Fenerbahçedekinden.az farklıydı.

Bu arada Beşiktaşın Beykoza fena şekilde yenilmesi, muhalifleri yahut kendi tabiriyle "Beşiktaşı sevenler"i daha çok kamçılamıştı. Toplantının ateşli hatiplerinden biri, Siyah - Beyazlı takıma nice şampiyonluklar, nice zaferler kazandırmış eski solaçık Şükrü Gülesindi. Hararetli görüşmelerin birleştiği nokta tekti: "Ya Sadri, ya biz!"

Fakat arada bir riyaset havayı bulandırdı ve aynen Fenerbahçede ki gibi "Acaba?" istifhamı zihinlerde dolaştı. Söylentiye göre, muhaliflerden biri idare heyetiyle "anlaşmak" için zemin yoklamıştı. "Beşiktaşı sevenler" bu dedikoduyu reddederlerken, idare heyeti "Evet, anlaşmak istiyorlar ama faydasız. Kongreye gideriz, istenen seçilir" diyordu. Sadri Usuoğlu ise "Beşiktaşa daima hizmet ettim. Gene de hizmetimden memnun olmuşlarsa tekrar seçerler" şeklinde konuşuyordu..

Büyük klüplerde mağlûbiyetlerden sonra hemen patlak veren idare heyeti ve muhalifleri arasındaki anlaşmazlıkların takibatından kurtulabilen yegâne klüp Galatasaraydı. Galatasaraylılar "kol kırılır, yen içinde ' diyor ve dertlerim dışarıya duyulmuyorlardı.

Basketbol

Alkışlanacak bir oburluk

Bugüne kadar biç bir obur, Beşiktaş basketbol takımının kaptanı Hüdai kadar- alkışlanmamış, onun kadar takdir görmemişti. Çünkü Hüdai "sayı oburu" idi ve sahada erişilemiyecek bir rekor kırmıştı. ,

Küçük Hüdai'nin büyük rekorunu duyanlar Önce usun müddet inanamadı: Beşiktaş takımı Karagücünü 110-56 yenerken, 110 sayının 110 unu da Hüdai yapmıştı. Bir tek oyuncunun bir maçta 110 sayı yapması, elbette rekordu. Fakat takımın bundan başka tek sayı yapmamış olması, rekoru daha da kıymetlendiriyor ve "Ripley'in inanılmıyacak şeyler" sütununa sokuyordu.

Fenerbahçe futbolcuları Beykozdan sonra Vefa önünde de iki puan kaybederken, sarı-Lacivertli basketbolcular "nâmağlûp" unvanlarım muhafaza ederek dev adımlarla şampiyonluğa ilerliyorlardı. İşte son maçta da Darüşşafakayı 88-68 yenmişlerdi. Fakat bu hafta Hüdainin rekorundan sonra en çok bahsedilen basketbol hâdisesi, Modasporun Vefayı bir kere daha yenmesiydi. Yeşil - Beyazlılar bu suretle Üçüncülüğü garantilerken, büyük taraftara sahip Modasporlular sahadan başları eğik çıkıyorlardı.

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

İRATLI SİGORTALI İKRAMİYELİ
TASARRUF HESAPLARI

50000 liralık sermaye ikramiyesi

Ayda 1000 lira daimî irat

Her hesap sahibine 6000 lira hayat sigortası

Her hesap sahibine 6000 lira kaza sigortası

Herkesin bütçesine ve gelirine göre ayarlanmış olan bu hesaplar aynı zamanda bankanın diğer PARA ve APARTIMAN DAİRELERİ İKRAMİYELERİNE iştirak eder, paranıza normal faiz getirir. İrat ödemeleri derhal başlar.

Siz de

Bütçenize uygun bir İRATLI SİGORTALI İKRAMİYELİ TASARRUF HESABI açtırınız.

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

İSTANBUL ANKARA ADANA İZMİR

GENEL SİGORTA